

ПРОБОЄМ

ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ III.

ЧИСЛО 1.

ПРАГА

січень

1936.

В. Гренджа-Донський:

ТОБІ, РІДНИЙ КРАЮ...

*Тобі, рідний краю і честь і любов,
Хай вітер гуде пісню волі,
За тисячу років і слези і кров
Пролив твій народ у неволі.*

*Кроваво стояв у тяжкій боротьбі,
За волю, за рідну державу,
Був вірним до смерті крайно тобі,
За правду, за честь і за славу.*

*За волю народу, що з мертвих воскрес
Життя ми готові віддати,
Щоб сонце свободи світило з небес
На наші зелені Карпати.*

Е. Кузьмівна:

22. січня.

Цього дня по цілім світі улаштували українці урочисті свята. Однак на Підкарпатті 22. січня не осягло ще відповідної оцінки і популярності. Причиною є неінформованість ширшого загалу українського населення. Причину ту мусимо усунути, бо ж дата 22. січня є і для Підкарпаття — історичною.

Розірвана між ворогами Україна встає у пожежах світової війни з ярма неволі. У широких прошарах українського народу пробуджується національно-державницька ідея. Всюди по українських землях ахрещують новітні запорожці свої козацькі шаблі, давенить зброя, іде завзятий бій за Волю України.

22. січня 1918 року — державнотворча думка перемагає серед українського народу всі інші, чужинецького походження, ворожі та думки. — Україна поставила акт суверенності. Світ заключувє з Українською Державою договори. Україна ввійшла в коло вільних народів.

Того ж року проголошує свою злуку і одноцілість з Українською Державою — Кубань, Галичина, Буковина, а через конгрес у Хусті і наше Підкарпаття. Це є найліпшим доказом що українська національно-державна ідея охопила собою вже всю українську етнографічну територію і опанувала цілий український народ непереможним прямуванням до національно-державної єдності.

Ці події спричиняються до другого великого 22. січня 1919 року, коли устами президента Української Народної Республіки проголошено соборність Української Держави. „Від нині во єдино аливаються століттями відрівні одна від одної частини єдиної України, Західно-Українська Народна Республіка й Українська Народна Республіка. Здійснилися віковічні мрії, якими жили й за які умірали кращі сини України. Від нині є єдина незалежна Українська Народна Республіка”.

22. січня 1918 — акт самостійності, а 22. січня 1919 — акт соборності Української Держави. Оба завершують державно-соборницькі традиції. Оба закріплені тисячами могил українських героїв з під Дніпра, Дністра, Дону, Кубані, Черемоша й Тиси.

22. січня 1919 Українська Нація святкувала свій повний тріумф соборності. Від тоді вже ніщо, ні розшматовання українських земель, ні тимчасова втрата державності не зупинили й ніколи вже не зупинять походу української національно-державної ідеї. Кроки Української Народної Революції відбивають в один такт свій боєвий марш на всіх українських землях. Творяться кричеві лави твердих загартованих боєвіць. Понад українськими землями витає воскресний міт української великороджавності. Почався бій, що доведе до повної і остаточної перемоги. „На кіні історії став Український Націоналізм — зроджений кричовою болею, критичним умом і кровавими жертвами найкращих українців”!

В. Ференчук:

Варшавський процес.

Українська визвольна боротьба в останніх часах багата на потрясаючі трагедії. На трагедії, які показують велич геройського людського духа, в цілій його силі й напруї. Від перших днів світової війни через Гмінд, Талергоф, Київ, Львів, Сигіт, Збруч, Крути, Базар через всі революційні акти проти Польщі й Москви аж до недавніх пакифікацій на Захід. Україні та голодового морення Схід. України Москвою, бачимо ряд картин, від яких густне в жилах кров. Але всі ці страшні події були причиною того, що український народ в раба стає вільним господарем рідної землі. Всі ці страшні події так загартували національну волю, так помножили ряди дійсних борців за національне визволення, що сьогодні вже захищані в основах вікові тюрми України і вже цілій Європі ясно, що т.зв. східного питання, де справа України є на першім місці, не можна полагодити якимись меншиновими правами. Всім уже ясно, що Україна родиться понад головами її катів.

В боротьбі за життя або смерть нації мусять бути жертви. І хто викаже більшу силу духа, більшу готовість до жертуви — той переможе, той докаже, що вміє цінити й любити вільне життя. Або смерть або побіда. Іншого чесного й розумного виходу нема.

І варшавський процес проти 12-ох членів революційної Організації Українських Націоналістів є якраз доказом того, що українці знають, що для них є лише побіда або смерть. Але важний процес у Варшаві ще й тим, що Польща задумала використати його для пропаганди проти України на міжнародному форумі. Щоб осягти свої наміри, задумав польський суд: 1) скомпромітувати перед світом і самими українцями революційну боротьбу націоналістів, 2) обезабороти психично революціонерів і в наступу перемінити їхню діяльність в оборону, 3) показати перед світом, що не всі українці змагаються за власну державу, і 4) доказати, що справу України можна насильством зліквідувати і так дати розвязку т.зв. східноєвропейської проблеми. Сьогодні, знаючи перебіг процесу, знаючи заинтересовання чужини в нім, знаючи присуд і аргументи, якими польський суд, чи властиво держава, той присуд обґрунтувала, знаючи всі комедії, якими послуговувалось польське „справедливе“ судівництво, можемо ствердити, що Україна і її борці перемогли і ясно показали обличчя польського ката.

Бо, хоч наслідок процесу для ОУН, що тратить 12 членів, є ударом, то факт, що вбито Перцацького є недвозначне відношення до того, хто й за що вбив, — є пропагандою України, доказуючи, що України вже ніхто не скубе. І хоч Польща не знати як влучно зліквідує ОУН на Західній Україні, (на що її сили однак замалі, бо вже ліквідує 15 років) — то дійсність, що сам атентатчик Гриць Мацейко не сидить на лаві підсудних, дуже ясно заперечує самохвальство польських поляцій, що, мовляв, „усе знають“. І хоч Польща матиме не знати скільки причин до виступів проти Литви і докаже, що вона хоче чинно поборювати „міжнародний терор“ (тому поляки призначили день процесу на початок розправи з членами хорватської орган. „Усташо“ за вбивство короля Олександра й доказували звязки обох організацій) — то та сторінка процесу, що вяснює силу ОУН в міжнародній політиці є якраз пропагандою України. І нарешті хоч зберуть поляки і 5 разів більше дурних видумок і наклепів на провід ОУН і доставлять на суд не знати скільки доказів, яких правдивість бояться доказати (архів Сеника) — то все наведене: дійсність, що Перцацького убив український націоналіст і признання близкучої організації атентату до заховання атентатчика включно і ствердження широкої діяльності ОУН в цілім світі (навіть на Рад. Україні) не може захистити вірою України в цю організацію, що вміє виховувати таких борців. Всі, і поляки, дивуються силі української ідеї й її носіїв ОУН. Так прийняла й так зрозуміла Європа варшавський процес, а не так як хотіли поляки. Поляки заявили, що це процес „не політичний“ і не „проти українського народу“, а тільки проти ОУН, яку морально і фізично хотіли знищити. Але знову сталаась несподіванка. Підсудні мовчать. А мовчанка їх говорить, що для українських революціонерів наперед відома комедія польської розправи над ними, де присуд на-

перед вимірений у кабінеті якогось міністра чи в іншім для „незалежного“ судівництва компетентнім місці і де говорити підсудному значить давати полякам аргумент, що і в них суди відбуваються так, як у інших культурних народів. Дальше мовчанкою підсудні демонструють, що для них не існує польська мова й польські „закони“, бо ОУН не визнає чужих „законів“ над Україною. Хіба замкнені уста українських націоналістів не голосніше говорять перед світом за Україну ніж 380 сторін польського акту обвинувачення, де повно неправди та видумок?

Варшавський процес вказує далі, що поляки вчилися в московської чеки, як садистично мститися і нищити людей, що попали їм в руки. Свідки говорили про биття й переслухування за 9 днів і ночей без перерви, про тримання вязнів на морозі, про катування в тюрмі, де вязнів постійно замучуються, щоб скоро вмирали і звільняли місце іншим. Отже все це показує, що Польща не на сильних основах тримається, що її не врятають ani тортури й катування українців. Бо хто служить Великій Ідеї, тому муки не страшні, як не страшні були першим християнам. Тому С. Бандера і Лебедь прийняли присуд смерті від свого ворога окликом „Слава Україні!“! І це зробили по тім, коли поляки ужили всіх засобів, не нехтуючи й московськими, щоб зломити цих людей. В цім моменті ярко виступає моральна й етична вищість українських революціонерів у порівнянні з дикими польськими вчинками, що ясно вказують на „шляхотність“ польського духа.

Щоб знищити визвольні пориви українського народу, Польща вживав всіх засобів, починаючи насильством, а політичними обіцянками кінчаючи. Одним з типових погромщиків українського життя був Перцацькі. Ось короткий перегляд його „праці“. Він аліквідував українське шкільництво. Він послідовно нищив українські культурні та, господарські установи, кооперативи. Він сполонізував українську церкву. Він — творець і реалізатор колоніяльної політики на Західній Україні. Він — організатор відомих пацифікацій і нищення українського майна й культури в рр. 1930 (південна Галичина), 1931 (Волинь), 1933 (в цілій Захід. Україні під час боротьби за школу), 1932 (Лісько) і 1934 (Угнівщина, Равщина, Самбірщина, Мостищина) коли то віддав життя українського безборонного населення під суд п'яних банд поліції і диких уланів. Він завів наглі суди над українськими борцями за волю. Він приказав бити й мучити до смерті кожного українця-в'язня. Він приказав нищити могили поляглих за Україну. Отже коротко — Перцацькі найбільший ворог українців і України, яку мав на меті здатити й закатувати. Та не довелось...

Бо саме тоді, коли розпорядки Перцацького були найточніше виконувані, коли тисячі українців сиділо по тюрях та концентраційних таборах, коли Перцацькі думав, що його життєва мрія — задушити Україну — довершена, в столиці Польщі у білій день залунав стріл, що доказує всім катам України, що живої ідеї не закатують. „Лишє кровю і залізом може бути вирішена справа між українцями й поляками“ — заявив український борець польським катам, що хочуть її рішати „угодами“ та „співжиттям“. Де йде боротьба на життя і

смерть, там дійсно є можлива лише перемога або смерть. Тому поляки намагаються притупити цю свідомість ріжними обіцянками та „угодами“, бо знають, що коли всі українці будуть так думати як ОУН, тоді їх сила не скуб Захід України. Ріжними „угодами“ деморалізують українську масу й убивають в них віру в свою силу.

Варшавський процес: Перацкі з одного боку, а Мацейко і його спільніки з другого. Стріл у Перацького — це заклик на останній порахунок кровю і залізом двох непримиримих ідей, двох вір, двох світів, двох націй. І хоч поляки засудили до тюрми на довгі роки 12 українських борців, тим ще не перемогли української ідеї, тим не розв'язали українського питання, бо це питання не є питанням польської держави. Бо Україна в проблемою цілої Європи і питанням миру чи війни. Тому, коли бачимо таке велике зацікавлення варшавським процесом, не думаймо, що це з сентименту до українців. Ні! Це тому, що українці раз на все перекреслили польську великодержавну політику, яку заповіда Польща. Стріл у Перацького перекреслив плани Польщі й Німеччини у розв'язці східноєвропейської проблеми, довкола якої обертається сьогодні світова політика та показав світові, що Львів не можна відділювати від Києва. Світ побачив, що українська нація ніколи не зречеться задля якогось несправедливого миру власної держави. Справа України — це справа порядку на Сході Європи та рівноваги світових сил. Його не розв'яже ні Варшава, ні Москва — лише вільна Україна може його розв'язати. А поки нема цієї розв'язки, доти Східня Європа і цілий світ є в небезпеці нової війни.

Ю. Боршош-Кумятський:

ХАЙ БРИЗНЕ КРОВ...

*Хай бризне кров із сердець лукавих
Коли вічна сваволя,
Тільки в крісах й багнетах іржавих
Є воля і неволя.*

*Тільки в бою й змаганнях із криці
Є краса, є ідеї,
Любить борщо, як смілі льви й львиці,
Кидайтесь до неї.*

*Сильні, тверді і рішучі будьте
І до жертви охотні,
Шляхи в борні, — це незабудьте,
Є святі і шляхотні.*

ЗАБЕЗПЕЧИТЕ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ — БУДУЧНІСТЬ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ — ПЕРЕДПЛАТОЮ ТА ПОЖЕРТВОЮ
НА ЧАСОПИС „ПРОБОЕМ“!

Ю. Боршош-Кумятський:

Т И М . . .

Тим, що віком тільки спали,
Що були кляти і жерли гнів,
Прийде у гадку теж повстали
Бунтарним зривом дужих вогнів.

Вже палають їх дики серця,
Всі такі повні тайни буття,
Усі жадібні йти на герци
За смаком крові, смаком життя.

Усі жадібні уже волі,
Такі жилаві їх пястуки,
О, буде скоро по негоді,
Уже видати такі знаки.

Рахів, 1936.

С. Росоха:

„Куди йти“?

Оце питання не нове. Воно таке старе, як старе попреворотове Підкарпаття. В р. 1919 питалося ціле українське підкарпат. населення: „Куди йти“? І хоч тоді не адіснилося його бажання — злуха з Україною — то всежтаки треба зазначити його одинокоправильне стремління, що вже в той час інстинктивно проявилося і в низових масах.

По алуці в Чехословацькою республікою питання: „Куди йти“? прибрало іншу форму і зовсім новий зміст. Населення лишилося таким, яким було в 1919 році, коли одушевлено голосувало в Хусті за злуху з Україною. Але появилися всякі провідники що поставили собі питання: „Куди йти“? до чехословацьких аграрів, числ. соціал-демократів, числ. комуністів чи до якихсь інших числ. організацій. І в цій формі згадане питання повторяється до сьогодні. Кожний з них провідників змагається іти туди де б „щось каплю“. А як не „капле“ або викинуть, переходить на службу до іншого пана тієї ж числ. родини. І так безпереривно, немов у зачарованім колесі, крутиться і при тім кричить на ціле горло, що він те робить в „інтересі і в користь народу“(?)

* * *

Знаємо багатьох „народних провідників“, що зачали в комуністів, потім сталися соціал-демократами, а як звідси викинули чи ще викинуть стаються аграрами, або чимсь іншим. Або були соціал-демократами, потім сталися аграрами, як звідси викинуть стануться лідовими або чимсь іншим. На це доказів не наводимо, бо це всі знають. А хто б хотів пересвідчитися або докладніше про це вінати, хай пе-

регляне собі стару пресу і видання сьогоднішніх „владних“ і „опозиційних“ партій і побачить, що імена, які в той час фігурували в даній партії і брали в ній активну участь, а де вони є сьогодні і в яких партіях? Там можна найти навіть світлини подеяких панів.

* * *

Перед виборами в 1935 р. розпусливим „Куди йти?“ було головно в нашої української інтелігенції. Українські селяні обурені чужими партіями при попередніх виборах звертались до своїх найближчих провідників — учителів — за порадою: „На яку партію голосувати?“

У великій більшості сама українська інтелігенція не знала, що відповісти. І не є то застрашаюче, що наша українська інтелігенція ще до сьогодня не знає „Куди йти?“ Не знає де її місце? Це страшне і може мати ще страшніші наслідки, коли наша інтелігенція, а передусім наше учительство чимскоріше не зорієнтується і не ступить на правильний шлях.

* * *

Коротко застановімся над розкладом соц.-дем. партії, бо в скорім часі подібне прийде і на аграрну партію і взагалі на всі чужі партії на Підкарпатті.

По виключенні з соц.-дем. партії деяких членів-українців, настало між іншими членами-українцями велике обурення. Всюди закликувано подавати протести до централі, щоб забрала собі „сопруга“ Кекуса. Інші завертали „Вперед“ і перед ними зявилося нещасне питання: „Куди йти?“ Ще інші вже собі прямо постановили, що вступлять до аграрів.

Хто з них має правду? Безперечно, що ніхто. Бо однаково: не буде Кекус — буде Мекус і буде робити тільки те, що скаже Прага. Правду має п. Ст. Ключурак, коли каже: „...ми, русини-українці як одиниці, належимо до різних партій, ведення яких взагалі випадає з наших рук, бо ж централі їхні в Празі, а ми доти, поки не дістанемо приказу з Праги, погодитися (чи щось інше робити — Прим. Ред.) не можемо, бо ми б цим, як одиниці члени партій працювали б проти дисципліни партії“. („З. і В. ч. I.“), а за те гровить... в икинення! Цей правдивий доказ є заразом і проти тих, що думають виступити (чи вже виступили) з соц.-дем. партії і хотіть вступити до аграрної. Бо ж п. Ст. Ключурак говорить від аграрів.

Може варто вступити до інших чужих партій? Теж не має значення. Бо вони всі однакові, всі чужі і нічого доброго не зроблять для нашого українського народу. На це дає доказ і п. Ключурак: „Ми, як народ, розпорошенні по партіях, чи лояльних чи опозиційних, взагалі зникли, нас ніби не має, ми бачимо в Празі в парламенті, в сенаті граючих ролю чехів, словаків, німців, мадярів, а ми за те, що лояльні з найлояльніших, сидимо по клубах державотворчих партій без того, що б наш національний характер був десь задемонстрований“.

(Там же). Дуже мудро говорить п. Ключурак і зовсім правильно виводить висновки, тільки шкода, що він сам не придержується цього!

* * *

Дійсно виникає питання: Куди йти? Вимагає не лише якнайскорішого, але і якнайліпшого розв'язання.

Перед нами, українською націоналістичною молоддю, це питання стоїть ясно. Наше становище до всіх потреб і справ Підкарпаття — всеукраїнське. Під цим кутом дивимося і на його політичне життя. З принципу, ми в проти всяких партій, бо вони тільки розбивають єдність народу. Але, коли вже судилася Підкарпаттю така доля, що без партій не можливо обійтися, то стоймо за тим, щоб створити українську незалежну партію, яка була б побудована на основах національних, а не класових, як усі сьогоднішні „наші“ чехословацькі партії. Якнайскоріше створення незалежної української національної партії — розв'яже питання: „Куди йти“?

Радимо раздуматися тим панам, що виступають від соц.-демів і хочуть вступити до аграрів. Ніяк не дораджуємо перебігати з однієї до другої партії, бо це спричиниться тільки до політичної проституції, яка, до певної міри, вже існує.

Конкретно радимо започату вже в Бичкові „Українську селянську партію“ реорганізувати: усунути класовість і прийняти національний принцип та поширити її по Підкарпатті.

Найвищий вже час зрозуміти нашим політикам, що не можна по рецептках шахрайсько-спекулятивних гасел чужих партій провадити самостійну національну політику!

А. Полянський:

Учительська Громада.

12. січня мала загальні збори в Севлюші. Було 96 делегатів районових організацій У. Г. Містоголова А. Штефана, відкриваючи збори, пояснив причини виступу з товариства був. голови п. Гусная, що використавши довіря учительства до особистих цілей, тепер так легко важно зрікся своїх обов'язків, коли не міг виправдати своє поступовання. Сумне враження викликує факт, що на провідне місце українського учительства могла дістатися така людина. Цей факт, нехай буде науково їй осторогою; не всім людям можна повірити на слова і що У. Г. не сміє давати себе використувати безхарактерним карієристам. Ми чули, що між членами У. Г. є такі люди, які свідомо і пляново розкладають організацію з середини і лиш тому вступають до організації. Або в багато таких, що за членство в У. Г. хотять мати вигоди. Таким елементам не повинно бути місця між українськими учителями. Не скількість, а якість рішав про вагу організацій.

Головою організації досить несподівано вибрано посла Ю. Ревая.

З радістю треба відзначити, що частина українського учительства зачинає правильно оцінювати річи та розуміти вагу й завдання українського учителя. Ця частина своїм чином повинна провітрити задушну атмосферу, в якій У. Г. опинилася. Лиш тоді У. Г. буде рости й виконувати своє післанництво.

П. Гасинець:

С К О Н Ф I С К О В А Н О

Іван Грайда:

„Тактика“ соц.-дем. на Підкарпатті.

Мандати від українців відбирають і передають Кекусам-Гершиликам. В Руській Мокрій на коршмі таблиця від 21. листопаду 1935 прибита з надписом „Селскій староста“. Чому, бо в корчмі сільській староста, коршмар, склепар, аграрник, вибраний соціал-демократами, певно за те аби віддячитися „Марксови“, бо українці не хотіли жид-коршмара, протестували, але марне бо жид коршмар, аграр, уряд, сила і нічого невідівш. Чекаємо від нового пана старости: куди більше буде нас тягнути, чи до крамниці, чи до коршми, бо це є його інтерес, чи може ще і поможе дещо зорганізувати українських дітей до чеської школи, бо двом чеським учителям сидіти з 43-ма дітьми жидівськими якось сумно, а ті українські учителі май-богаті на діти, в тих є слава Богу і 80 на одного. Про наші національні інтереси вже й неагадуємо, як будуть заступлені не нашими людьми, бо наших представників, яких ми вибрали соц. дем. вилучають з партії.

задля того аби відобрati від них мандат і передати Кекусам-Гершликам, як це зробили з Ф. Ревавм, краєвим послом в Ужгороді і в Руській Мокрій з Ст. Полагою, був старостою.

Український народе Підкарпаття осудь сам, кому служить централістична соц.-дем. партія на Підкарпатті? Бери лише ці два приміри, а ще подібних скільки! Кому допомогли і для кого колонізацію зробили і кому землю приділили, може для тебе Верховинче, думаю що ні. Бо на заході суть маймилі від тебе. Чув я, як не раз кричав Німчук на зборах, що коли наш селянин має стільки землі що заяйць може перескочити, то вже він не нуждар, не соц.-дем., але аграр і певно за це не старалися нам допомочи видобути землі від держави, бо боялися що не буде нуждарів-пролетарів і не буде партії, яка б визискувала наш народ, як це ось стається.

С. Бокотей:

Нова соц.-демократича партія.

Дурень аж тоді нарозумиться, як добре дістане буком по голові — каже українська приповідка. Але так зв. „українські“ соц.-дем. на Підкарпатті не порозумівали навіть тоді, коли дістали буком по твердім своїм лобі не раз і не двічі від „товаришів“ чехів, жидів та мадярів. Вони не можуть ніяк зrozуміти, що інтернаціональні гасла ширені чехами, жидами й мадярами між українським народом в лише покришкою, маскою для звичайного панування над українцями. Вони ніяк не розуміють, що „товариш“ Кекус признає лише для ока українські права і лише для того, щоб вселюдськими гаслами прикрити власні цілі не дуже то вселюдські. Хіба Москва не заводила на Україні „українізації“ і не голосила великі ідеали, щоб запаморочених соціалізмом українців лекше запрягти до московського воза? І нині ті московські „вселюдські ідеали“ Україні вилязять боком!

Чи може „українські“ соц.-дем. думати, що між інтернаціоналізмом чеським і московським є якась суттєва різниця? Але-ж факти і діяльність чсл. соц.-дем. на Підкарпатті повинні б і твердолобих українських соц.-дем. переконати ясно, що різниці ніякої нема. Бо чсл. соц.-дем. партія на Підкарпатті, як і всяка чеська „нейнтернаціональна“ партія веде перш за все чеську політику коштом українського народу.

Чехи на Підкарпатті мають у чсл. соц.-дем. партії рішаючий голос, вони в сторожами доімат і суддями виновників, вони наказують як і що працювати, вони чисто „по демократичному“ перші у правах, а за ними жиди і аж на кінець 80% українців соц.-демократів. Так у дійсності виглядає „велика і справедлива“ інтернаціональна ідея.

Зачувавши, що викинені недавно з чсл. соц.-дем. партії українці задумують створити нову соціалістичну партію, що залежатиме прямо від Праги, а не краєвого секретаріату в Ужгороді. Не вже „українські“ соц.-дем. такі наїvnі, що думают, що є або може бути якась

різниця між партійним Ужгородом і Прагою? Чи може українські соц. демократи за всяку ціну хотіть вибороти собі „право“, щоб самі українці між українським народом ширили чужі, погубні тому народові, ідеї. До тепер цю працю робили чехи, а українці їм лише помагали, лиш радили як найлекше обдурювати український народ. А тепер має це змінитися так, що українці „самі й самостійно“ будуть дурити й баламутити народ чужими кличами і виховувати його так, щоб він свідомим народом николи не став.

Звертаємо увагу українського загалу на те, що нова соціалістична партія рекломуватиме себе самостійною а може ще й національною, але фактично залежатиме „прямо“ від Праги.

В найближчім числі ще обговоримо цю справу докладніше.

Учитель:

Педагогічні кружки.

Український педагогічний (властиво протипедагогічний — Прим. Ред.) кружок на Турянщині під школним інспектором Володимиром ні під яким оглядом не можна порівняти з педагогічними чужинецькими кружками, що побудовані на справді педагогічних основах любови та поважання до рідної мови. Український педагогічний кружок у Т. Реметах має слідуючі ознаки: один учитель учиць географію по словацькій кімові... так, як Рудловчак по радіо... Другий — по тутешньому... Третій — по українськи, але без дашків б..., бо боявся присутнього школного інспектора Вондрачка, котрий має для українців свій власний правопис відмінний від урядового дашкованого... Після практичного учення почалася критика... Перший український учитель критикує по московськи, другий — „по народньому“, третій — на „у“ і „што“, четвертий — по українськи правильно аж до кінця мимо того, що за столом сиділи два школні інспектори Вондрачек і Володимир. Не залякало дійсного українського учителя свідомого свого обовязку перед українським народом і те, що школний інспек. Володимир перервав його промову відливим запитанням: „а після вашого як“?... Далі все йшло по „нашому“... Коли вже мовне безладдя українських учителів дійшло до повного безглуздя... як грім залунала промова по чеськи... Залякані українські учителі, притайвши дихання сиділи мов у гробі... При тім інсп. Володимир повчив українських учителів, що вони не сміють писати фонетикою (українським правописом — Прим. Ред.), інсп. Вондрачек з того всього щиро засміявся...

Прим Ред. Завданням українців створити справді українську школу і педагогіку в ній, на місто теперішнього посмішища для ворогів.

М. Величко:

Дещо про військо.

В жовтні 1935 започата в Хусті військова офіцерська школа, в якій є на 85 українців. Всі предмети викладаються по чеськи, хоч вже маємо офіцерів української народності, як надпоручик Станканинець,

поручик Гулянич і ін., що могли б, хоч деякі предмети, викладати рідною для слухачів-аспірантів українською мовою.

Хоч є в хустській військовій школі таке поважне число українців, а все ж таки ьони дістали відпустку не на свої греко-католицькі Різдвяні Свята, але на римо-католицькі. На українські свята деякі українські слухачі-аспіранти навіть мали службу.

Теж, якось дивно бє в очі, що з такого великого числа українських аспірантів, тільки один був підвищений на „свободника“. А знаємо, що українці у військовім ремеслі не аби як зручні і витревалі.

Українські справи в світі.

На лондонському університеті має повстati катедра україновивчення.

В найближчому часі має бути основана при лондонському університеті українська бібліотека і лекторат української історії і літератури. З лекторату повстане опісля окрема катедра україновивчення.

Українське військо в Шангаї.

В Шангаї (Китай) утворили українці сотню українського війська під командою О. Васовича, котра стала частиною міжнародних збройних сил, що діють в Шангаї. О. Васович разом з Г. Тоцьким, який належить до командного складу сотні, здобули відповідну підготовку в англійськім війську.

Італійці за незалежність України.

В протимосковинській демонстрації італійської молоді в Мілані під московським совітським консульятом — італійська молодь о кликом: „ХАЙ ЖИВЕ НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНА“!! — подала привіт українській молоді, що бореться з московськими катами України. Боротьба та амагання української молоді за створення Української Незалежної Держави одобрює світ.

З французької преси.

В щоденнику „L'Ami du Peuple“ з 6. XI. ц. р. є передовиця „Говорім трохи про Україну“ п. Роберта Валлері-Радо. Наводить в ній цілий ряд фактів, зокрема ж, що рада комісарів визнала була за Україною право на повне відділення від Росії. Перед тим ця сама рада большевицьких комісарів вислава армію для знищення самостійної України, яку вже визнала Франція, Англія, Німеччина, Австро-Угорщина, Туреччина, Болгарія і т. д. „Отже хто був першим, що розпочав підбивати народи“ — питав автор „І нині ті большевики, що держать силою проти всіх прав, більш ніж 30 мільйонів українців, що вини-

шують їх голодом, що заслали й розстріляли більш ніж півтора мільйона українського населення, — ті самі большевики устами Літвінова в Женеві домагаються санкцій проти Мусоліні».

В тижневику „L'Eclaireur du Vimeu“ з 9. XI. ц. р. вміщена цікава стаття п. Перра ді Віми під наголовком „Україна й Етіопія“. Автор пише: Коли німецькі війська вийшли з України, московські большевики вважали за перше своє діло напасті на Українську Державу, щоб її знищити. Війна з українськими військами була важка, але большевики всячими підступами та терором опанували Україну й продовжують свій терор і дотепер, ніяк не бажають дати свободу тому народові, що його права на самостійність вони знали ще в 1918 році». „Це є добре жаліти нещасливу Етіопію. Але чому Росія не започаткує додержання своїх власних зобовязань і не зречеться диктатури над Україною“.

Як бачимо французька журналістика добре знає про українську справу. Вона знає хоч з егоїстичних міркувань, не говорить про те, що лише позитивне розвязання української проблеми може забезпечити мир в Європі.

Х Р О Н І К А .

Якісь москофіли, урядники шкільного реферату, під кермою п. Вондрачка, відомого „прихильника“ українського народу, хотіли видати урядовий вісник язичем. Міністерство заборонило розіслати вже надруковане язичем число і по рішучих протестах з українського боку видавання цієї урядової газети на все застановило, мовляв, і так треба щадити. Так п. Вондрачек москофільськими руками, що йому служать, „підносить“ українське шкільництво.

Чеські й словацькі переклади з української літератури. Чеською мовою вийшло в 1935 р. 56 книжок, а 7 книжок словацькою. Переклади ароблені з нової української літератури. Працювало над перекладами 31 особа. Книжки видані переважно з гарними окладинками.

Статистичне Бюро при Союзі Націй подає, що в 1934 р. померло з голоду в світі 2,400,000 людей, 1,200,000 скінчило в тім році самоубивством з причини нужди й голоду, а пів міліярда людей голодувало й терпіло з недовиживлювання. На Україні від часу панування московського большевизму померло з голоду, на засланнях і по тюрях розстріляно стільки людей, скільки в цілім світі померло під час світової війни. Отже бачимо, що „мир“, головно мир несправедливий — гірший ніж війна.

Представлення в користь „Пробоєм“.

8. і 9. січня в Драгові, а 14. січня 1936 в Золотареві улаштували Драматичний Кружок читальні „Просвіта“ в Драгові театральні вистави в користь часопису української підкарпатської молоді „Пр-

боям". Відіграні були піси: "Святого вечера" — Е. Карпенка, "Жінка горою" — Гр. Морусина, "Хоч раз його кривда" того ж автора і "Згірливє подружжя" — Куртліна. Виставу підготували, як теж виконували ролі учительки панни: Христина Рішко і Ярослава Неверлі. Крім них ваяли участь пп.: Михайло Росока, Михайло Довга. Вистава випала дуже гарно. Великий успіх моральний і матеріальний. „Пробоем" одержав з вистави 206- корон.

Редакція „Пробоем" складав оцію дорогою Драматичному Кружку „Просвіти" в Драгові, а головно його провідницям і членам щиру подяку. Заразом апелює до інших Драматичних Кружків „Просвіти" по Підкарпатті, щоб і вони зробили щось подібного.

„22. січня" в Празі.

Відстякували того ж дня українські націоналістичні організації: Українська Академічна Громада, Союз Підкарпатських Українських Студентів і Українська Громада в ЧСР. Свято відкрив Др М. Галаган, реферат — М. Бажанський, декл. „Відступ" — Ю. Липи — Е. Поляк, реферат — Омельчук, власний вірш: „Поклик" продекл. О. Улинець.

ВІСТИ.

Загальні збори філії т-ва „Просвіта" в Празі відбудуться дня 16. лютня ц. р. в 16. год. в домівці „Просвіта" Praha I., Na Perštýně č. 11.

Від Редакції.

Просимо всіх передплатників, щоб чимскорше вирівняли залежності за попередні річники і заслали (принаймні половину!) передплату на рік 1936. Хто так не зробить, перестанемо йому висилати дальші числа, а імена видрукуємо, щоб всі знали тих, що хочуть читати, але даром!

Просимо всіх читачів, щоб надсилали нам свої статті і все те, що вважають за потрібне опубліковувати. Але вже зараз!

Ще раз просимо тих пп. кольпортерів, що не заслали нам уповноваження і списка передплатників, не написали як стойть справа з розпродажанням книжок і сасопису, щоб так зробили чимскорше.

Що сталося в місяці січні.

(Історичний календар).

- Іван Сірко став кошовим, 1659; Петро Кальнишевський став кошовим, 1765; внесення невільництва в Півн. Америці, 1863.

2. Українська Галицька Армія занеможена тифом примушена заключити угоду з большевиками, 1920.
 6. Помер гетьман Пилип Орлик, 1742.
 9. Помер український письменник Мелетій Смотрицький, 1633.
 10. Помер київський митрополит Петро Могила, 1646.
 11. Помер буковинський поет Осип Юрій Федъконич, 1888.
 11. і 12. Появилися літні бурі по Підкарпатті з блискавицями і громами, 1936.
 13. Мир гетьмана Мазепи і москалів з турками, 1699.
 14. Віздр гетьмана Богдана Хмельницького до Києва, 1649.
 16. Друга війна України з большевицькою Москвою, 1919.
 20. Помер український письменник Лесь Мартович, 1916; помер український письменник Павас Рудченко-Мирний, 1921.
 21. Переяславський договір, 1654; Підкарпаття бажав прилучитись до Галичини, 1919.
 22. IV. універсал проголошує суверенність України, 1918; проголошення злуки Східних і Західних Українських Земель — Свято Соборності, 1919; Трудовий Конгрес у Київі, 1919.
 23. Андрушівська умова, 1667; Меморіал України, Дону, Кубані і Білорусі до Верховної Команди аліянтів, 1919.
 26. Помер український громадський діяч — радикал Михайло Павлик, 1915.
 28. Помер гетьман Данило Апостол, 1734; уродився український письменник Петро Артимовський-Гулак, 1790; помер Антін Головатий, організатор і кошовий Чорноморців, 1797.
 29. Бій під Крутами, 1918.
 31. Похід на половців, 1111; вбили Самійла Кішку, 1602.
-

Листування.

Всім, що надіслали побажання з нагоди Різдвяних Свят і Нового Року щиро дякуємо.

I. Р. — Барово: За збірку щиро дякуємо. Про тих панків напиши нам до слідуючого числа — чекаємо.

Ю. С. — Сальдобош: Все одержали. За нові передплатники дякуємо. Вибач, що Тобі не писав.

I. L. — Вульхівці: За надіслані передплати дякуємо. Зроби в тій околиці збірку. Подрібніше про те, що ми з Тобою говорили в Хусті, як і свої завваження про ті справи в цім числі напиши статтю, щоб могли надрукувати.

E. D. — Новоселиця: За збірку і за нові передплатники дякуємо. Зробимо по бажанні. Гроші ще від К. не одержали і тому не опублікували.

A. X. — Олица Волинь: Напишіть нам куди маємо вислати бажані числа зачим під час свят не могли вислати на подану вже адресу? Для нас ліпше, як засилаємо громадно, але можемо й осібно.

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвуює на пресовий фонд 100— кч (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву), стається основуючим членом часопису підкарпатської молоді Пробоем. Всім іншим щира подяка.

На пресовий фонд дальше зложили:

Кч.

63. Елесавета Кузьмінна (збірка)	208·20
64. Іван Ройко (збірка)	200—
65. Микола Небесник (збірка)	30—
66. І. Кузьма	20—
67. Юрій Канчук	10—
68. Елесавета Балецька	10—
69. С. Михайлікова	10—
70. Проф. Чапля	10—
71. П. Гавович	10—
72. Др. Терлецький	10—
73. В. Федорчак	10—
74. Д. Зубченко	10—
75. Андрій Петричко	10—
76. Іван Томаш	5—
77. Ян Галамб	5—

До тепер маємо дальших таких основуючих членів:

Кч.

63. Ярослава Неверлі	500—
64. Христина Рішко	правом .
65. Драмат. Кружок „Просвіта“	
Драгово	206—
66. Др. М. Малинський	100—
78. Маруся Петричко	5—
79. Микола Пуржаш	5—
80. Маргарета Васко	5—
81. Іван Васко	5—
82. Мих. Пуглик	5—
83. В. Джумурат	5—
84. Др. Бандусяк	5—
85. Іван Целлер	5—

Продовження в слід. числі.

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

О В С А Н: V. Grendža-Donskyj: Tobě domov můj... - E. Kuzmivna: 22. ledna.
- V. Ferenčuk: Varšavský proces. - J. Boršoš-Kumjatskyj: Af stříkne krev; Tim...
- S. Rosocha: „Kam jít?“ - A. Polanskyj: Učitelský spolek. - P. Hasynec: Dlouho-li tak bude? - I. Grajda: „Taktika“ soc.-dem. strany. - S. Bokotej: Nová soc.-dem. strana. - Učitel: Pedagogické kroužky. - M. Velyčko: Neco o vojsku. - Ukrajinské věci ve světě. - Z francouzského tisku. - Kronika. - Z redakce. - Historický kalendář. - Dopisování. - Tiskový fond.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кч., піврічно 5—кч., ціна поодинокого числа 1—кч., за границею річно 20—кч. — Газетові марки дозволені дир. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Подається на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового конта 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: Стефан Росоха, Прага IV-180. Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV.-180. 11. Pošt. schránka č. 9.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vyčází ke konci každého měsíce. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5.—kč., cena jednotlivého čísla 1—kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinová sazba povolena řed. p. a t. čís. 321549/VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevrácí. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat aneb i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. Odpo- vědný redaktor, majitel a vydavatel: Stefan Rosocha, Praha IV.-180. Adresa redakce a administrace:

ПРОБОЄМ

ЧАСОПІС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ III.

ЧИСЛО 2.

ПРАГА

лютий

1936.

Ю. Боршош-Кумяцький:

БУРЯ В КАРПАТАХ.

Мов чорний дим у велику пожежу
Летять в клубках ворухливі хмари,
Іх чорну сталь блискавиці мере жать
В сімфонії громових ударів.

В Карпатах так, як у справжньому пеклі.
Що за краса розбурханість бурі,
Осі будить грім покорою запеклій
Карпатський люд у зворах понурих.

Яка краса, коли вогняні змії
Із чорних хмар вдаряють у шпилі,
Бо тоді плють відвагу із стихії
Мої брати в недолі похилі.

Карпатам бурі і громовиць потрібно,
Вони тоді могутні й відважні,
Бийте громи немилосердно, злібо,
Прокидайтесь гори небосяяні.

Сила ваша — бурі і громовиці,
А краса це жорстокі пожари,
Греміть громи, кидайте блискавиці,
Запаліть світ і гори, і хмари.

СОНЕТ.

Мої брати байдужі, безпросвітні,
Брати мої у покірливій млі,
То рабський страх з віків тисячилітніх
Скував вас тут на прадідній землі.

Мої брати незрячі: але в пітьмі
Уже горячі просвітній вогні,

*Не погасять їх вороги новітні,
Вони горять у закарпатській млі.*

*Воїді, виходьте на карпатські шпилі,
Гукніть: Народе-Велетню повстань!
Здайми спини — ізігнені, похилі,*

*У вир атак йди сміло без вагань.
Устань! Повстань! А ворогів безсилих
Прошиє хай пожеж сталева грань.*

Рахів, 1936.

Літературний конкурс часопису „Пробоєм“.

...І підеш ти в мандрівку століть
в мого духа печаттю. Г Франко.

Загальною принятою правдою є, що література не лише дзеркало, але передусім молот для формування дійсності. Бо ж справді література націю виховує, хвилює, захоплює національними ідеалами та формує душі. Не даром говориться, що письменник — це будівничий людських душ.

Так будівничий, творець душ! Велике і горде це признання, але воно накладає на письменника важкі обов'язки.

Письменник пише свої твори для читачів, для своєї нації. Засіває в душі читачів свої думки, почування, віру, любов, свій світогляд. Ale беручись до писання всякий письменник мусить знати, що з насіння бураку ніколи не вродиться пшениця, хоч нива буде дуже плодюча. Поганий літературний твір не дасть добрих наслідків. А ми всі хочемо працювати так, щоб мати добре наслідки!

В письменникових творах його читачі знаходять втілені в образах, портретах, героях національні ідеали, бажання та почування. „Історія Русів“ та Шевченкова поезія є прямим продовженням Полтави, хоч засоби боротьби змінено: меч замінено словом, думкою, почуттям. Письменник, головно український, мусить творити й вести національну думку, мусить творити до одного знаменника всі сили українського народу, мусить окреслювати й поширювати єдину національну волю й віру в призначення української нації. Що може виконати письменник видимо добре на Т. Шевченкові, на його ролі у формуванні світогляду нового українця.

На письменникові лежить велика відповідальність перед нацією. Інженер, беручи на себе завдання збудувати дім, рівно ж дав запоруку, що дім буде добрий, що за тиждень не завалиться. Коли дім задля недогляду інженера завалиться, суд такого інженера карає. Так само карається лікар, що погано лічить і п. Але не карається письменника, що погано пише. Бо в нас все ще розширений

ворогами нашої нації прищіпленій нам погляд, що письменник за твори не має нести відповідальності. Але альй письменник мусить нести ще більшу відповідальність, бо він шкодить нації, а не лиш одиницям. Тому нація мусить вимагати від письменника почуття великої відповідальності. А в українського письменника відповідальність мусить бути їй тому, що українська література мусить поборювати ворожі впливи, які від дитинства розкладають українську душу.

Цього український письменник ніяк не виконав, коли сам не вітворить собі всеукраїнського українського світогляду і морально не піднесеться на найвищі щаблі досконалості. Український письменник не смів працювати й творити свої твори отак, як та пташина, що будув гніздо, не знаючи, що там мають вирости її діти. Письменник ясно мусить здавати собі справу, що буде з його сівби — буряк чи пшениця. Письменник мусить сам знати куди вести читача і мусить розуміти чому саме туди треба йти. Коротко: мусить розуміти потреби української нації, що в боротьбі на життя й смерть, змагається за свої ідеали.

А щоб когось заохотити до боротьби, щоб невіруючого навернути на віру, самому письменникові повинні бути властиві ті пориви, почуття й ідеали українського народу, які висловлені в творах.

Ніхто не повірить хвалькові, що надіває на себе ріжні маски, щоб ними вражати своїх слухачів.

Так само ніхто не повірить письменникові, який лише говорить, але того, про що говорить не відчув і не пережив. За кожним словом мусить бути характер і огонь правдивості. Бо „слова половина, але огонь в одежі слова... — безсмертна іскра Прометея“. Не маска, не писання після моди, але щирість, глибоке переконання й пережиття сказаного впливає і виховує.

З такими думками розбирала Конкурсова Комісія надіслані на конкурс твори. Комісія ствердила, що богато творів автори не викінчили як слід. Інші знову прислали твори, в яких нема нічого нового як в змісті так в формі в порівненні до попередніх їх творів уже видрукованих. Через те Комісія постановила: літературні нагороди й відзначення поки що не визначити нікому. Підкреслюється поки що, бо деякі твори можна віправити і віправлені можуть бути відзначенні. Постанова відноситься лиш до творів в такім обробленні, як є тепер.

Конкурсова комісія зашле кожному авторові розбір його твору з порадою і вказівками. Тут лише загально подає цікавіші завваження.

Найкраще представляється поезія. Поети, всі без віймку, змагаються змалювати психічний процес, як етнографічна маса став нацією, як раб став людиною. Старалися змалювати народження нового активного українця. Це бажання поетів дуже позитивне явище, воно вказує, що наша поезія має потенцію до скорого розвитку. Але переведення цих ідей в більшості невдале.

Гірше в з прозою. Не лиш ідея дуже прості, але й техніка слаба. Автори не знають, що то новеля, оповідання, роман.

На примір: автор описує свою подорож по Верховині в „новелі“, але в дійсності в це звичайний репортаж. Інший звичайну народну сміховинку називає теж „новелею“. І чистота мови в прозі додержана слабо. На авторах оповідань видно, що мало читали, що світогляд їх неповний.

Відносно краще стоять справа з драмами. Але й драм без основного переблення не можна друкувати. Техніка драми, як відомо, найтяжча. І автори вивязувалися з задачі найчастішою так, що замість дії амалювали словами дієвих осіб звичайне оповідання. Добрих прикмет не вичислюємо. Вони переважають у половини авторів. Тому Конкурсова комісія може висловити надію, що половина присланих на конкурс речей заслуговуватиме по точнішім обробленні на те, щоб була видрукувана. Внесе нові думки до літератури і зробить добре діло у вихованні української душі, гартуватиме національну волю та вщеплювати любов до ідеалів української нації.

Д. Ворон:

Праця чсл. соціал-демократичної партії на Підкарпатській Русі.

Минулого місяця виступивши члени чеськословенської соц.-дем. партії видали „Вістник“, щоб поінформувати своїх товаришів, що ще залишилися в партії. Хоч я не „товариш“, але всеаки прочитав „Вістник“ і не пожалів. Радив би всім прочитати його. Навіть тим нашим українцям, що втекли із соціалістичного раю СССР і тут між нами так радо проповідують соціалізм, виступаючи на зовні як соціал-демократи, соціал-революціонери, соціал-радикали, соціал-федералисти (теперішні радикальні-демократи) і чорт знає які ще соціал...

По прочитанні „Вістника“ в людині буриться кров. Хотілось би всіх соціалістів потягнути перед страшний народний суд до відповідальности за всі ті кривди, що вони заподіяли українському народові. Та ж вони розпустили українську армію тоді, коли найбільш потрібно було обороняти незалежність Української Держави. Вони спричинилися своїми соціалістичними доктринами й проповідями до того, що 45 мільйоновий український народ не має ще власної держави. Вони принесли ту соціалістичну отрую й на Підкарпаття та затроли розум деяким підкарпатським українцям, які, як виходить з „Вістника“, властними руками помагають чужинцям — їх „товаришам“ чи „сoudругам“ лупити шкіру з українського селянина й робітника. Вони хотіть зробити з українців інтернаціональних баранів, щоб ще на багато роїв ми були здобиччю для чужих хижаків ради „брательства“ та інтернаціональної „солідарності“.

Передусім хотілось би потягнути до відповідальности підкарпатських панків соціалістів (не агадуючи вже про інж. С. Довгала та ін-

ших тієї масті), що сиділи по 15 років в чл. соц.-дем. партії та дивились спокійними очима на її розкладово-руйнуючу працю на Підкарпатті. При тім ще їздили по селах (як то робить й досі т. Німчук „за шмат гнилої ковбаси...“) і на ціле село кричали, що одинока чл. соц.-дем. партія спасе українських селян і робітників від голоду. То було доки не відбулися вибори, а потім, неборе „русине“, дихай свіже повітря, пий студену воду та з того будь здоров.

Інформаційний „Вістник“ має 14 сторін і виказує таку працю чл. соц.-дем. партії на українськім Підкарпатті в певних конкретних фактах, а саме:

- 1) у ворожому відношенні до кооперації розбудованої українськими товаришами в межах празького союзу та шкодження її невідповідними інформаціями в Прагу;
- 2) у занедбанні українських тіловиховних товариств „Січ“;
- 3) у цілковитому занедбанні видавничої діяльності та слабім розвиткові освітньої праці, на яку не вдавалось ніяких коштів;
- 4) у тім, що в політичних організаціях партії апарат висував не здібних людей, але лише собі слухняних та відданих при чому українська працююча інтелігенція не користувалась ніколи довірям апарату партії;
- 5) у краєвім виконавчім комітеті ширилася тактика плестьок і т. п., щоб так просаджувати бажане;
- 6) Члени кр. вик. ком. українці були часто майоризовані в рішеннях штучним добором представників складу партії;
- 7) В національній політиці партія займала невиразне становище, проклямуючи при потребі одно, а роблячи інше, наприклад російська промова містодовірника Д-ра Маркля в Ужгороді на магістраті, постійні погрози на адресу українців, що буде вже раз кінець українофільству (підозрівання українських товаришів з фашизму при кожній нагоді);
- 8) пряме неприятельство до української інтелігенції, котру апарат партії часто старається дискредитувати в очах ширших мас;
- 9) необективне висування часто чеських товаришів замість тутешніх українських, чому прикладом є делегування А. Кекуса на місце краєвого посла т. Ф. Ревая (стор. 9—10).

А крім того: „Секретаріят, властиво т. А. Кекус, викинув за двері селян зі Страбичова, що прийшли просити допомоги“... „викинув за двері селянську делегацію із села Ізвару. А таких випадків ми могли би навести більше“ — каже „Вістник“ на стор. 5. „Взагалі методою апарату було не творча праця для працюючих, але мобілізації мас і голосів лише у потрібні моменти“ (стор. 3), значить при виборах!

„Вістник“ говорить далі про „недемократію“ чл. соц.-демократичної партії, де воля А. Кекуса рішаюча, їй підлягає у своїх рішеннях і краєв. вик. ком. партії, хоч це і є повним порушенням принципу внутрішньопартійної демократії“ (стор. 8). Тому воля т. А. Кекуса сповняється, а його гнів виключує непослушних „тих, — як твердить „Вістник“ на стор. 10, — які в чорній партійній роботі та при ви-

борах були найактивнішими не за гроші (як Німчук, Довгаль, Гуснай і інші — прим. моя), але за для чистої ідеї. Аж двічі скликали засідання місцевого (Мукачів) виділу, де анову ж таки А. Кесус, Dr. Маркл, а за ними і Д. Німчук, уперто всуґерували виділові, що українців треба предложити пленумові для виключення" (стор. 10).

Замість „демократії“ в „демократичній партії“ заведено диктатуру — твердить „Вістник“: „Нарешті дуже важливою причиною боротьби в партії стала метода диктатури секретаріату партії в Ужгороді над членством й... яка цілковито нагадув поводження Сталіна в Московщині або Постишева на Україні“ (стор. 3)

А дуже добре пригадувмо ще собі, як по II. візіді української народовецької молоді в Мукачеві в 1934 році роакричався чеськословенський соц.-дем. „Вперед“, що українські студенти хочуть вводити диктатуру. Правду каже українська народня приповідка: Циган свище, щоб на нього не свистати“. Роакричався тоді він був і про „український фашизм“, що його мала проповідувати українська народ. молодь на своїм зїзді, але числ. соц.-дем. партії не шкодило прибрести до себе жидівських фашистів і кандидувати жидівського сіоніста Хаєма Куфеля до парламенту і хоч кандидувала його на третім місці, то все таки дала йому посолський мандат, а не вірному Німчукові, що був на другому місці. Хоч Німчук проти „українського фашизму“ за гроші і на наказ т. Кекуса, так голосно кричить по цілім Підкарпатті і голосував проти Федора Ревая за Кекуса на кандидатів до краєвого заступництва“ (див. „Вістник“ стор. 8), то все таки мандату не дістав. Може його пани пообіцяли йому мандат від Юлія Ревая? То ще побачимо!

Оттак працювала чеськословенська соціал-демократична партія на українськім Підкарпатті! Само собою зрозуміле, що це вже мусіло вплинути і на закаменілі душі українських соціал-демократів. У „Вістнику“ вони пишуть: „Ми були примушенні виступити тому, щоби не нести дальше відповідальності перед широкими масами — виборців — за шкідливу і зрадну політику усього проводу соц.-дем партії на Підкарпатті“ (стор. 11 — підкреслення Ред).

З тієї заяви виходило би, що українські „соціал-демократи“ вже нарозумілися. І тепер виступивши створять щось доброго, якусь відповідну чисто українську національну політичну організацію. Але де там! Хто так думає, помилляється. Хоч вони вже на першій сторінці „Вістника“ твердять, що програма соціал-демократичної партії в повні не відповідає підкарпатським обставинам, то все таки хочуть організувати нову соціалістичну партію!

Боже помагай, а ви українці памятайте, що сказано вище про працю соціалістів і дайте їм належну відплату і нагороду!

Максим Сливка:

„До перемоги“.

Пан посол Ю. Ревай в першим числом суспільно-господарського та літературно-критичного місячника (грудень 1935) вирушив до... перемоги.

Перемогти — значить побідити; побідити ворогів-противників. А ворогів у п. посла велика кількість зо всіх боків. Найбільшим ворогом у нього є сучасний буржуазний устрій, а разом з ним і все буржуазне суспільство Підкарпаття.

Тому то „До перемоги“ приходить зі щитом на якому написано: „Боротьба за новий справедливий соціалістичний устрій“. Тому-то у п. Ревая і „автономія Підкарпатської Руси належить до програми соціалістичної розбудови краю“. Тому то врешті з таким захватом підкреслюється, що „ми не маємо на щастя своїх власних капіталістів“.

Звичайно, цілком логічно, коли соціаліст крещить на всі боки пики буржуазії. Але ж п. послові цього мало. Він закачує рукави й викликає на герць і своїх панів-благодійців. Панам своїм п. Ревай погрожує так: „Наш соціалізм — це боротьба і проти тих, що під покришкою соціалізму стараються зо всіх сил опевнити панування своєї буржуазії, яка їм з національних причин близька від нас...“

Хто ж це під покришкою соціалізму опевнює панування своєї буржуазії?

Це вже не якісь там буржуазні прихвостні, а справжні брати по соціалізму п. Ревая. Це соудруги п. посла — соціалісти-чехи. То, значить, їм, чеським соціалістам, близьча та миліша своя — чеська буржуазія від підкарпатських „братьїв слован“.

Цікаво, чеські соціалісти мають свою національну буржуазію і не тільки не засмучені тим явищем, а навіть „опевнюють її панування на Підкарпатті“. Так поводяться розумні європейські соціалісти. А українські соціалістичні ревуни навпаки, аж казяться з радості, що не мають власних капіталістів!

Торкаючись автономії п. Ревай твердить, що в будучому соймі Підкарпаття легко можна забезпечити „тоту славянську, але й ідім, каже, даліше — українську (руську) більшість...“ Як? — запитує і тут же відповідає:

— „Демократично, розумно, справедливо!“

Так ніби п. посол щойно з неба впав і не чув ще її не бачив, що протягом 17 років на Підкарпатті „демократично, розумно й справедливо“ безупинно проводиться колонізація української землі та де-націоналізація українського краю!

Торкнулася редакція і справ господарських — зернового монополю: „А нині гниють на складах монополю міліони центів неспожигного зерна“.

Тільки в дорожі нашим соціалістичним перемоговцям Советській Соціалістичній Республіці гниють сотні міліонів центів зерна і в той же час „соціалістична“ людність міліонами гине з голоду — перемоговецька редакція не чула й не пише...

Є в журналі і гасла — поширені і власні. Колись москвинські соц-революціонери проголошували: „В борбі абре́тьош ти право свайо!“ Наші недоношенні марксисти ширять це гасло в перекладі: „В борбі адобудеш право своє!“

Друге власне гасло редакції звучить так: „Сильний тільки той, хто опирається на власні сили“. Коли це гасло висовується для укра-

їнських підкарпатських соціялістів, то конче треба продовжити його слідуючими словами: „і на чеськословенську соц.-демокр. партію Підкарпатської Русі“.

Так в коротких словах розпочав генерал під безпартійним прапором офензиву без війська.

Редакція часопису української підкарпатської молоді „Пробоєм“ одержала таке:

„ПРОГОЛОШЕННЯ“.

В 1. числі III. річника часопису „Пробоєм“ за місяць січень була надрукована стаття: „Нова соц.-демократична партія“ підписанна С. Бокотеем.

Проголошую, що вищеагадану статтю я не писав і що з редакцією „Пробоєм“ не маю нічого спільногого.

С. Бокотей

учитель в Білках.

Від Редакції: Редакція заявляє, що підписаний автор наведеного вище проголошення п. С. Бокотей, учитель в Білках, не тільки, що не має нічого спільногого з редакцією „Пробоєм“, але навпаки є одним з його основуючих членів й тигулом цього вписав Кч 100 — на пресовий фонд. (Дивись „Пробоєм“ чис. 2-3 січень-лютий 1934 р.) Тому, тов. Стефане, не так дуже відпихайся від нас. Навіщо те крутіство?

В. Г.:

Голови Учительської Громади.

В короткім часі останніх тижнів Учительська Громада пережила дві знаменні події. Від головування в ній відмовився бувший соц. дем. посол Ю. Гуснай, не подаючи достаточних причин такого кроку. А по кількох днях нововибраний голова на зборах у Севлюші соц. дем. посол Юлій Ревай під натиском проводу соц. дем. партії мусів теж зложити головування в Учит. Громаді. З цих двох подій, між іншим дуже характеристичних, повинна Учительська Громада вивести відповідні висновки. Чсл. соц. дем. партія дозволила своєму послові займати становище голови в У. Г. аж доти, доки через його вплив могла використовувати українське учительство для своїх цілей. То ж поки Учительська Громада більш менш поступала так, як того бажала чсл. соц. дем. партія, все було в порядку. Але коли Учит. Громада, українське учительство, усвідомило собі свої завдання і побачило, що його голова мав цілком інші ціли, поставилося до справи критично. З того критичного розіbrання справи стало ясним, що: 1) українець в чсл. соц. дем. партії мусить партійні справи ставити вище від національних і 2) соц. дем. посли ставали головами з метою, щоб використати У. Г. для своїх партійних планів.

Учит. Громада — це т-во професійне і національне, бо має за членів українських учителів і професорів. Тому цілком ясно, що її головою мусить бути українець, якому не ставить норм щодо його українства чсл. інтернаціоналістична партія, де про все рішають

чехи, хоч партія має 80% членів українців. Отже бачимо, що для українців цей інтернаціоналізм щонайменше повинен бути підозрілий, бо ним очевидно прикривається інша суть. І загал учительства з У. Г. безперечно так розумів справу й критично відносився до праці її соц. дем. голови, що поступав після вказівок чсл. соц. дем. партії, бо коли б так не робив, то був би з партії усунений, як „фашист“. Таким чином чехи означають що таке українець, а коли ти не годишся під міру їхнього означення, коли ти хочеш дивитися на світ власними очима, то ти, не дай Боже, український „фашист“, і знай, що це непрощальний гріх проти чеського інтернаціоналізму. Ти український соц. демократе, мусиш бути таким, яким хотять тебе мати чехи. То ж і посли соц. дем. партії мусять підходити під міру. І тому У. Гр. допустилася помилки, думаючи, що соц. дем. Юлій Ревай і український учитель Юлій Ревай — це дві самостійні і рівні собі одиниці. Тимчасом воно так не є, бо український учитель Юлій Ревай мусить слухати посла Юлія Ревая, а посол Юлій Ревай чсл. соц. дем. партію під проводом чехів. Певно, що коли У. Г. такими мірами буде мірити своїх голов, то ніколи не вибере послів чи інших функціонарів чсл. партії на Підкарпатті за голову, за представника своєї організації. Тоді теж не буде ніяких комедій з головами, бо головою буде людина, що хоче працювати, а не робити партійну чсл. політику.

Михайло Попович:

„Демократія“.

В 2. числі „Учительського Голосу“ в рубриці „наші кривди“ вміщені дві примітки:

„В Білках бюджет української народної школи, що має 20 класів і 1100 дітей, виносить Кч 9.000—. Бюджет чеської (правильно чесько-жидівської! — Прим. Ред.) школи, яка має 5 класів і 140 дітей виносить Кч. 8.600—.“

„Чеське учительство дістало залізничні лебідимації 21. грудня 1935, щоби могло їхати на вакації й повернутися вже з новими лебідимаціями. Українське учительство наприклад іршавського округу до сьогоднішнього дня ще не дістало лебідимацій. Мусіло повернатися з вакації і платити на залізниці повну ціну. Чому це так?“

Тому що 1.300 українських учителів ще до сьогодня не виховали таку скількість українців по українських селах і містах, з якої могла би повстati сильна незалежна українська політична організація, яка б зібрала розгорощені українські політичні сили та здібності у велику силу, котра не допустила би до таких дійсно скандалічних кривд, які робляться українському шкільництву, українському учительству і взагалі всьому українському населенню на цілому українському Підкарпатті!

Натомісць в більшій частині українське учительство полізло до чужих політичних партій — чеськословенської соціал-демократичної,

чеськословенської аграрної партії та інших — за особистими вигодами та інтересами і своєю працею полагає чужинцям навіть себе особисто кри вдити!

I. Федак:

Народогосподарська Рада.

Недавно рознесли газети вістку, що для Підкарпаття заложилася Народогосподарська Рада і подали склад її управи. Всі важкі функції в ній взяли в свої руки чехи, мадяри й жиди, а на око, або від ліку вони деякі підлеглі їм там функції дали й українцям. Попали туди й такі люди, що дуже слабо розуміються в народогосподарстві, хоч маємо вже своїх фахівців агрономів та інших, які хоч молоді, але вони мали би в першій мірі туди належати.

Покаже будучість, що зробить та рада для краю. Тепер нічого не показує, щоби щось змінилось в користь українського населення. Земельна реформа, як стоять на мертвій точці, так буде стояти й надалі. Українські селянє як землю не дістали так і не дістануть. За те уділиться земля чеським колоністам. Розбудова залізничних доріг на Підкарпатті теж не піде вперед. Проект залізної дороги Ужгород-Мукачів-Хуст зостанеться їй надалі проектом і т. д. Словом зостанеться все по старому. Народогосподарська рада буде прикрасою та символом для Підкарпаття, що там „буде щось робитися“, щоб тим обманювати український нарід і будити в ньому пусті ілюзії.

Ф. Рущак:

Боротьба за радіостанцію в Ужгороді.

Про вагу й пекучу потребу радіостанції для Підкарпаття не буду говорити, бо це кожному ясно і зрозуміло. Згадаю тут коротко про боротьбу за радіостанцію, яка вже ведеться так довго. Від того часу для Словаччини поставлено три радіостанції, а як ходять слухи й призначенну ніби для нас, мається побудувати не на Підкарпатті, а десь на Словаччині. І це може статися, бо в першій мірі чех і словак, а „русин“ підожде... Інакше в „демократичній“ державі не можливо. Навіщо має будуватися українцям радіостанція, хіба їм не досить того, що так дбайливо збираються з них податки в різних видах, а до того ще й дерево сіль... Чи не стачить їм того?

Розумаки попи прихильники „Неділі“ відразу це зрозуміли й тому в своїй попівській або ще інакше комбінарській „Неділі“ перші висловилися проти української радіостанції. Як одверто признаються самі, вони не могли би потім слухати Радіо-Будапешт, а Будапешт цим попам важніший ніж українська підкарпатська радіостанція.

Педагог:

Педагогічні кружки.

З приємністю я прочитав собі в 1. числі „Пробоем” за 1936 р. про педагогічні кружки на Турянщині. То захотило мене написати пару рядків про педагогічні кружки на Хустщині.

У нас на кружках зовсім інша атмосфера. У нас і пан інспектор такий як Бог приказав і як люде люблять. Предсідник кружка теж велика добряга, говорить чисто по українськи, але... самособою без дашків, як це роблять на Турянщині. Це здається під впливом минулого, коли то наші колеги по церквах ще глаголали. За те вже секретар вживає тих дашків і за предсідника. Та що думаете? Має правду! Сильний, кремезний собі парубок, тому мабуть і нікого не боїться. Майже тому і пан інспектор Вондрачек не так дуже розтягується на наших педагогічних кружках, бо бачить, що ніхто його не боїться!

Словом, старшини наших кружків то не аби які добрі люде. Але тут інша біда. Велика маса наших учителів погань. Самі не стараються говорити чистою й правильною літературною мовою. Самі занечищають нашу милозвучну українську мову всякими провінціалізмами. Самі любуються у вулярній мові і навіть не мають найменшої охоти в мовнім напрямі бути інтелігентами.

Говорять, що „кого хоче Бог покарати то відбере від нього розум”. Мабуть так з нами сталося. Де є можливість працювати й розвивати свою мову, там панує недбалість. Знову, де хочуть працювати там перешкоджають!

Цікаво би знати, як то буває на педагогічних кружках по інших округах. Може хтось напише!

Що читати?

Кожна людина, оскільки хоче бути дійсним інтелігентом, мусить читати книги. Читання книг для кожного є так потрібне, як звичайна денна їда. Важне тільки, щоб кожний читав якнайбільше й якнайліпші книги.

Як важне в читання книг, так важне в читання преси-газет. Дійсний інтелігент, оскільки не хочеться „гнилою молодою по світу валитись” мусить читати пресу і то в першій мірі свою рідну українську пресу, щоб бути про все інформованим, щоб доповнювати своє знання, свою освіту, що міг би використовувати для свого оточення, для свого народу, серед якого працює і з якого живе.

Друге важне, щоб кожний читав пресу, яка є творча для українського народу, української ідеї й піддержанням і розширенням

ї поборював ту пресу (хоч і „українську“), що ширить чужі — розкладові ідеї серед українського народу.

З огляду на те, що кожний знає українську пресу на Підкарпатті, знає, котра цілеспрямована, а котра має тільки барву українську, щоб лекше ширити за чужі гроши всякі червоні інтернаціонально-соціалістичні та комуністичні розкладові ідеї серед українського народу, тому не будемо спинятися на українській підкарпатській пресі, але коротко зазначимо ті загальні українські часописи, які кожний свідомий українець на Підкарпатті обов'язково мав би передплачувати, читати й поширювати.

З науково-літературних журналів допоручаємо:

„Вістник“, місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Виходить книгами на 80—90 стор. Платиться наперед річно 30 злотих (150- Кч). Річна передплата „Книгозбірні Вістника“ (4 книжки) виносить 6 ал. (30-Кч). Для передплатників ал. 3·50 (Кч 17·50). Досі в „Книгозбірні Вістника“ вийшли такі книжки: 1) М. Острозверха: Мусоліні, ціна 5 Кч. 2) М. Маіявељ: Володар, ц. 10 Кч. 3) Др. М. Антонович: Йозеф Геррес, ц. 5 Кч. 4) Др Р. Ендик: Гітлер, ц. 5 Кч. 5) Д. Варнак: Кардинал Мерсіє, ц. 5 Кч. 6) Л. Мосенда: Штайн, ц. 7·50 Кч. 7) Д. Варнак: Даніель О'Коннель, ц. 5 Кч. 8) В. Темляк: Боггистий Хрест, ц. 7·50 Кч. Адреса „Вістника“: Львів, Чарнецького 26 м. 21.

„Самостійна Думка“, літературно-науковий і суспільно-політичний місячник. Виходить книгами на 40 стор. Річна передплата 50-Кч, які можна платити у п. Івана Романа, Ужгород, Підкарпатський Банк. Через нього можна й замовляти. Інакше звертайтеся прямо до редакції. Адреса: Cernăuti, str. Petrovici 4, Roumanie.

„Обрій“, літературно-мистецький і науковий тижневик. Передплата річно 46 Кч. Адреса: Львів, Земляковського 2.

З політично-суспільних часописів:

„Українське Слово“, тижневик. Передплата на рік 60 фр. франків. Адреса: La Parole Ukrainienne, Boite Postale N 40, Paris VII-e (rue Cler).

„Самостійність“, тижневик. Передплата річно 40 Кч. Адреса: Cernăuti, str. Petrovici 4, Roumanie.

Кожний інтелігент повинен читати принайменшім один український щоденник. Такий допоручаємо:

„Новий Час“, ілюстрований, найбільш поширений і найдешевший щоденник — кожне число на 10 сторін, а в неділю на 12. Передплата чвертьрічно лише 45 Кч. Посилати треба на чекове кonto: „Новий Час“, Прага число 78.726. Адреса: Львів, Косцюшка 17.

Кожний свідомий українець обов'язково повинен передплатити для своєї дитини діточий часопис:

„Світ Дитини“, виходить раз на місяць в обсязі 32 сторони друку. Передплата 25 Кч. Крім того видає „Діточку Бібліотеку“, що вже випустила 176 книжичок від 48 до 80 стор, в ціні від 2 до 5 Кч. На рік 1936 намічено видати прекрасних 12 книжичок від 50

до 80 стор. з багатьома ілюстраціями. Цілорічна передплата на 12 книг 25 Кч. Теж можна набувати по дешевій ціні попередні видання. Передусім допоручаємо „Історію України для дітей“ в IV. томах за Кч 15. Історичні оновідання Кч 3. А потім цілий ряд інших. Найрадше всі! Каталог з цінами на бажання зашле видавництво „Світ Дитини“. Адреса: Львів, Зіморовича 3.

Із за океану допоручаємо передплачувати й читати:

„Націоналіст“, двотижневик. Адреса: „The Nationalist“, P. O. Box 13, station D, New York, U. S. A.

„Новий Шлях“, тижневик. Адреса: „New Pathway“, 832-20 the Street West, Saskatoon, Sask. Canada.

„Наш Клич“, тижневик. Адреса: „Nach Klych“, Calle Misiones 242, Bueno Aires, Argentina.

„Український Хлібороб“, тижневик. Адреса: „Olavrador Ukraino“, Caixa Postal 666, Alamada Augusto Ethlefeld 799, Curitiba Paraná, Brazil.

На кінець, щоб доповнити свою бібліотеку передплатіть:

„Українську Бібліотеку“ — Адреса: Львів, Руська 18. Є найдешевшим видавництвом свого роду, бо цілорічна передплата за 12 томів, об'єму 96 аркушів або 1536 сторін друку, виносить всього 10 зл. (50 Кч). Видає твори модерних письменників українських і світових.

Х Р О Н И К А.

Академічна молодь (Союз Підкарпатських Українських Студентів і Українська Академічна Громада) влаштувала 10. II. ц. р. Свято „Бою під Крутами“. Свято зачалось українським національним гімном „Ще не вмерла Україна“. Реферати мали А. Хмарук і Е. Поляк. Декламував М. Небесник вірш Ю. Липи. Потім була сцена з вивольних боїв. Свято закінчилося співом „Не пора, не пора, не пора москалеві й ляхові служити...“

15. II. ц. р. відбулася розправа перед Найвищим Судом в Празі в справі Української Учительської Громади проти Міністерства внутрішніх справ за відкінення статуту товариства з причини назви українське. Учительську Громаду заступав Др В. Комаринський. Розправа велась пів години. Судовий сенат мав потім нараду, котра продовжувалась одну годину і 15 мінút.

Винесення розсудку відложено на 30. квітня ц. р.

15. II. ц. р. Українська Драматична Студія під проводом пані Н. Дорошенкової виставила в Празі „Лісову пісню“ Лесі Українки. Загально вистава пройшла досить добре мимо того, що сцена не була відповідно до вимог песи обставлена і деякі діїві особи слабо (на Прагу) провели свої ролі.

16. II. ц. р. відбулися звичайні загальні збори філії т-ва „Пропсвіта“ в Празі. По звітах функціонарів вибрано нову управу в склад якої увійшли: голова — Стефан Розоха, I. містоголова — Юрій Кене,

студ. прир. наук; І. містоголова — др Михайло Кириця; III. містоголова — Іван Воробець; секретар — Елісавета Кувьмівна студ. техн.; протоколянт — Василь Ключурак; скарбник — Юлій Гутник, студ. мед.; бібліотекар — Іван Густей; господар — Петро Гайник. Члени: др Микола Павлічук і Василь Січик. Заступники: Олександер Скальський і Петро Маркуш. Голова Ревіз. Ком. — проф. Борис Мартос; члени: Петро Бедей, інж. Яків Зінченко. Заступники: др Ярослав Бойчук, Ілько Майор.

23. П. ц. р. відбулося в Подебрадах відкриття Української Народної Школи сполучене з святкуванням Шевченківських роковин.

Як доносять французькі газети фірма Вільнер і Ренесанс в Парижі приготовляє великий історичний фільм із життя найбільшого українського гетьмана Івана Маєпи. Фільм буде мати назву „Мавепа“ і в короткому часі буде готовий.

Одним числом відбули цілий річник! Наші соціалісти випустили I. число, річник I. „До перемоги“ надписане за „грудень 1935“, яке читачі одержали на початку січня 1936 року. В першій половині лютого 1936 р. вийшло знову I. число згаданого вище часоп., але вже річник II. Так то фабрикуються річники соціалістичної преси!

Що сталося в місяці лютім.

(Історичний календар).

1. Завели григоріянський календар в Україні, 1918.
2. Помер Володимир Барвінський, 1883.
3. Народився поет Евген Гребінка, 1812.
4. Другий розбір Польщі, 1793; бунт чорноморців, 1787; большевицькі орди захопили Київ, 1919.
6. Більшевики обстрілюють гарматами Київ, 1918; Директорія робить умову з аліянтами, 1919.
7. Аліянти нехтують Директорією, 1919; помер артист Микола Садовський.
8. Повстання проти Брюховецького, 1668; Банди Муравйова-Коцюбинського здобули Київ 1918.
9. Берестейський мир, 1918; Проголошення Самостійності України.
12. Україна заключила договір з німцями щодо військової допомоги, 1918; поляки замучили письменницю Ольгу Басарабову, 1924.
14. Помер письменник Панько Куліш, 1897.
20. Помер князь Ярослав Мудрий, 1054.
22. Помер гетьман Кирило Розумовський, 1750.
24. Помер князь Константин Острожський, 1608; Переяславська умова з поляками, 1649; народилася Леся Українка, 1872.
26. Австро-польські жандарми вбили Петра Стасюка в Чернієві, 1897.
27. Поляки розстріляли полковника Івана Богуна, 1897.
28. Смерть митроп. Арсенія Мацієвича в Ревельському казематі, 1772.

Від Редакції.

- I. Ш. читачі: або зашліть передплату, або заверніть часопис! Не гризе Вас совість читати задурно часопис української молоді?
 - II. Ш. основуючі члени: сплатіть вже раз своє членське! В найближчім часі редакція розсилатиме „Дипломи основуючим членам“ час. „Проблем“, але лише тим, що вирівняли свої рати і всі свої залегlosti.
 - III. Просимо всіх, хто має зайве I. число „Проблем“ за січень 1936, щоб надіслали редакції. Цілий наклад вже давно вичерпаний, а надходять все нові замовлення. В заміну можемо заслати числа з минулого року.
 - IV. Попередні річники можна замовляти в редакції по 15 Кч з поштовим, які треба внести наперед.
-

Листування.

О. Л. — Нова Ботрадь: Маємо сумні досвіди зо старими передплатниками, тому новим висилаємо часопис лиш тоді, коли наперед заплатять. Нам на борг ніхто не дасть паперу й не видрукув часопису. Часопис виходить за передплату.

В. А. — Ганичі: За передплату широко дякуємо. На збірку чекаємо.

I. P-I. — Мукачів: Відповімо листом. Проблем вислали.

I. K. — Берегів: Дякуємо Тобі широко за ваірцеве збирання передплати та на прес. фонд. Як би когось із жертвовавців не видрукували, то напиши нам про це.

I. L. — Вульхівці: До нових передплатників відноситься те, що й до О. Л. — Нова Ботрадь. Щодо Вашої статті: неправильна Ваша думка, що ніби найвищою нашою метою є заложити самостійну партію. Ні, бо ми знаємо, що і сам. партія не поможе, як не помогає на Зах. Україні. Причина нашого нещастя не в тім, що нема сам. партії, а в тім, що в нас не розуміють основної причини нашої біди. А не розуміючи чогось, ніяк того не направиш. Мусимо жити в 1936, а не в минулім столітті. Досвід нашого народу на інших землях мусимо засвоїти і в нас. І нам треба думати не категоріями місцевого затурканого „політика“, а категоріями українця, що оцінює ріchi під кутом вічності й розвитку української нації. Лиш в тім наш рятунок — бо ідея, свідомість і віра родить доцільний чин.

P. D. — Копаня: Нас зеднув почуття відповідальности за долю Української Нації. І хто не відчуває цього почуття, той ніколи не буде добрым українцем, бо кожний українець мусить знати, що Україна в у виймково важкім положенні, тому і її члени повинні бути виймково готовими до жертви, геройства й витревалости.

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвує на пресовий фонд 100— Кč (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву), стається основуючим членом часопису підкарпатської молоді Пробоєм. Всім іншим щира подяка.

На пресовий фонд дальше аложили:	Кч.	До тепер маємо дальших таких основуючих членів:	Кч.
86. Проф. А. Артимович	20—	67. Олена Мадярівна	100—
87. Марта Бокотей	10—	68. Ілько Мадяр	100—
88. Юрко Білей	10—	69. Іван Моравак	100—
89. О. Зелік	10—	70. Михайло Івановичик	100—
90. Свобода Гнат	5—		
91. Е. Тисовський	5—	101. Інж. Романюк	5—
92. Андрій Бокотей	5—	102. Гранчак, дир. бан.	3·20
93. Юрій Качала	5—	103. Алекс. Джумурат, ур. бан.	3—
94. Проф. І. Трухлій	5—	104. М. Хасмович	3—
95. Д. Остапчук	5—	105. Генцель Бельша	3—
96. Віктор Курах	5—	106. А. Завітфалуші	2—
97. Інж. У. Думка	5—	107. Др Головацька	2—
98. Ф. Канюга	5—	108. І. Дуфінець	1—
99. Др В. Комаринський	5—		
100. Др Гуменюк	5—		

Продовження в слід. числі.

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

О В С А Н: J. Boršoš-Kumjatskyj: Bouře v Karpatech — Sonet. - Literární Konkurs Probojem. - D. Voron: Práce čsl. soc. dem. strany na Podkarpatsku. - Maksim Slivka: „Do peremohy“. - V. H.: Předsedy Učitelské Hromady. - M. Popovyč: Demokracie. - I. Fedak: Národnohospodářská Rada. - F. Ruščák: Boj za radiovou stanici. - Pedagog: Ped. kroužky. - Co čistí. - Kronika. - Historický kalendář. - Od redakce. - Dopisování. - Tiskový fond.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кч., піврічно 5—кч., ціна поодинокого числа 1—кч., за границею річно 20—кч. — Газетові марки дозволені дир. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Подаеться на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового konta 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: Стефан Росоха, Прага IV-180. Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV.-180. 11. Pošt. schránka č. 9.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vyčází ke konci každého měsice. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5.—kč., cena jednotlivého čísla 1—kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinová sazba povolena řed. p. a t. čís. 321549/VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevráti. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat aneb i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. Odporvědný redaktor, majitel a vydavatel: Stefan Rosocha, Praha IV.-180. Adresa redakce a administrace:

ПРОБОЕМ

ЧАСОПІС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ III.
ЧИСЛО 3.
ПРАГА
березень
1936.

Всеукраїнське національне свято.

75. РІЧНИЦЯ СМЕРТИ НАЙБІЛЬШОГО УКРАЇНЦЯ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

З А П О В І Т.

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,

Щоб лани широкополі
І Дніпро, і кручі
Було видно, — було чути,
Як реве ревучий!

* 9 III. 1814, † 10. III. 1861.

Серед степу широкого,
На Вкраїні милій:

Як понесе з України
У синес море
Кров ворожку, — отоді я
І лани, і гори —

Все покину і полину
До самого Бога
Молитися. А до того —
Я не знаю Бога!

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражкою, влою кровю
Волю окропіте!

І мене в сім' великий,
В сім' вольній, новій,
Не забудьте помянуть
Незлім, тихим словом!

Переяслав, 28. XII. 1845.

Мені однаково, чи буду
Я жити в Україні, чи ні,
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісінько мені!
В неволі виріс між чужими,
І, не оплаканий своїми,
В неволі, плаочучи, умру,
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій — не своїй землі.

І не помяне батько з сином,
Не скаже синові: „Молись,
Молися, сину! За Вкраїну
Його замучили колись“.
Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні...
Ta не однаково мені,
Як Україну алі люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її окраденую збудять...
Ох, не однаково мені!

Петербург, травень 1847.

СУБОТИВ.

Стойть в селі Суботові
На горі високій
Домовина України —
Широка, глибока:
Ото церква Богданова.
Там то він молився,
Щоб Москаль добром і лихом
з козаком ділився.
Мир душі твоїй, Богдане!
Не так воно сталось:
Москалики, що зустріли,
То все очухрали;
Могили вже розривають,
Та грошей шукають;
Льохи твої розкопують
Та тебе ж і лають,
Що й за труди не знаходять...
Отак то Богдане!
Занапастив еси вбогу
Сироту Україну!
За те ж тобі так дяка...
Церкву домовину
Нема кому полагодить!
На тій Україні,
На тій самій, що в тобою

Ляха задавила, —
Байстрюки Єкатерини
Сараною сіли.
Отаке то, Зіновію,¹⁾
Олексій²⁾ друже!
Ти все oddав приятелям,
А ім і байдуже!
Кажуть бачиш, що „все-то те
Таки й було наше,
А що ми тільки наймали
Татарам на пашу
Та Полякам“... Може справді!
Нехай і так буде!
Так сміються ж з України
Сторонній люде...
Не смійтесь, чужі люде!
Церква-домовина
Розвалиться, а з під неї
Встане Україна
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти!

¹⁾ Так звався Хмельницький.

²⁾ Олексій — московський цар.

Миргород, 21. X. 1845.

Байка про ліс, топорище та клин.

(Або: чому бемо передовсім українців).

Відносинами між народами керують як найголовніші чинники біологічні та волеві. Це соціологічний закон. З такого стану речей як наслідок випливає правда, що між націями панув право сили. Хоч це може комусь не любитись, хоч може хтось бажати, щоб у поступованні націй обов'язували розум, справедливість, братерство і подібні гарні слова, або навіть такі закони, як у житті людей, то ці бажання справи не міняють. Соціологічним фактом є, що закон сили був і є (і буде) тим законом, що обов'язує всіх і що після нього мусить поступати кожна нація, що хоче жити й розвиватися. Це всі нації, а головно ті, що самі володіють собою, дуже добре знають. Тому такі нації стараються бути сильними і готовими на жертви. Бо, коли націю зрадять політичні махинації, то не врадить сила.

Поневолений нарід не має повних можливостей сам себе виховувати, аміцнювати свої сили та скеровувати їх до здійснення своїх основних потреб. Бо пануюча нація, якою метою є якнайдовше удержані над поневоленими свою владу, щоб якнайбільше їх використати, веде таку політику, що нищить матеріальні й моральні сили поневоленого народу. Знана річ, що над сильним, головно духом, важко панувати. Тому пануюча нація всякими засобами старається заволодіти душою, думкою поневоленого народу. Всякими високими гаслами, теоріями і т. п. маскує себе, як вовк, що для обману овець надів овечу шкуру, щоб лише мати довірря поневоленого. Але вівці звичайно скоро пізнають вовка в баранячій шкурі. Тоді зачинається боротьба за владу над душами. Влада над душами — то є стан, коли, — поневолений приймаючи чужий світогляд і чужі інтереси за свої, не бореться з ними — найпевніша основа панування. Насиллям тяжко довго панувати. Через те сьогодні стараються пануючі народи обманити поневолених, як вовк овець. Для того видумуються різні „святі“ ідеї як словянство, гуманізм, демократія, братерство — коротко дійсність панування прикривається гарною одіжкою, що має за ціль лише те, що й овеча шкура на вовкові.

В нашій українській пресі на Підкарпатті аж забагато надій і віри в те, що боротьбу між народами можна вирішити „розумно, демократично, справедливо по братськи“ і т. п. Але це видумки, гарні мрії. Це шкідливі ілюзії, що нас обезсилюють. Тож той, що ширить такі ілюзії, свідомо чи несвідомо шкодить українському народові та допомагає іншим і даліше бути панами над нашим народом. Такі погляди треба поборювати, бо якраз вони є основою, на якій інци будують своє панування над нами. Українцям треба добре розрізняти й знати, що після них поступатимуть сильніші, що не вони визначують обов'язуючі для всіх правила поступовання, а що інші, сильніші ті правила українцям накидують і вони мусять до них правил

пристосуватися, коли хочуть жити між націями сильнішими. У відносинах між народами, де панує закон сили, й українцям нема іншого рятунку, крім одного: стати теж сильними.

Стоячи на такій засаді, ми поборюємо всі інші, що нас мають розбити як націю і що мають на меті запевнити чуже панування над нами. А вже з подвійною силою поборюємо ту українську пресу, що рідним словом засіває в душу українського народу отруйні, чужі неправдиві погляди. Така преса служить не українському народові, а його ворогам, учити нас думати чужими думками й інтересами.

А чому не бемо так часто чехів, москофілів і т. п. Вони знають дуже добре свої інтереси, знають те, що в нас мають робити, яка їхня мета, тому ніякі наші докази їх від того не відвернуть. Отже бити їх в пресі не має великого значення, бо наші аргументи на них не вплинути. Тут вплине й поможет лише наша сила. Українці можуть їм хіба порадити, як мають поступати, щоб прихилити нас до себе і тим лекше осiąгнути свою мету. Але це не буде в інтересах українського народу, бо це лише віддає остаточне вирішення української справи.

А москофілів слова теж ні в чому не переконають. Їх переконують лише факти. А крім того на них, як морально звихнених людей, як на національних зрадників, слово впливає лише негативно. Вони, як Гоголь, ненавидять його за те, що воно вічно свідчиме про їхню зраду. Зміст москофільства — це вже пережиток, вже минувшина. Силою життєвих законів воно мусить згинути, бо не є воно органічно українське, а штучно викликане посторонніми силами, що нищили українську націю. Його треба поборювати, бо посторонні сили все ще його піддержують. Але боротьба з ним як і з ворогом мусить вестись ділом, не словом.

Завданням українського народу є йти вперед, до мети, вирівнювати свій крок до кроку інших народів. Як на війні українська бойова сила мусить бути все на переді, все в перших рядах, а не по першій перемозі спиняти свій похід, щоб добивати поранених та калік. Життя й історію не можна задержати й повернути назад. І якраз націоналісти мають бути тією першою лавою, що веде життя українського народу, надаючи йому розгін і вказуючи мету. Бо ж розвій певної громади лежить в тім, що її провідні ряди йдуть постійно та вперто наперед. За тим передовим фронтом автоматично мусять поспішати інші, бо до того змушує їх сам закон життя тієї громади.

Отож бемо українців, що свідомо чи несвідомо служать нашим ворогам тому, бо знаємо, що самі сокири без топорищ ніколи б не вирубали лісу, без топорищ з того ж лісу, який мають зрубати. Знаємо теж, що самі сокири важко покололи б великого дуба, як би не клини зі стовпля того ж таки дуба. Ці дві байки просимо прикладти до нашого життя, а тоді певно зрозуміє кожний, хто в нас є топорищем або клином для чужої сокири, що йде на наш народ, щоб над ним запанувати.

С. Росоха:

„Протиправне“ чи політика?

В 1933 р. був я на розправі Найвищого Адміністраційного Суду в справі відкінення міністерством внутрішніх справ статуту т-ва „Просвіта“. Уважно прислухувався до оборонної промови заст. др Вінтра, що предложив суду неоспоримі аргументи. Та всетаки через півтора року суд виніс нежданій розсудок, що назва „український“ є протиправна для означення мови українського населення Підкарпаття.

15. лютого ц. р. був я присутній при подібній розправі перед тим самим судом в справі відкінення статуту „Учительської Громади“. Вислухав близьку оборонну промову п. др В. Комаринського. Перед тим слухав доклад: „Язиковий спір на Підкарпатській Русі в правнім освітленні“ п. проф. Шелухина, що є спеціялістом в цій справі, бо виступав з докладами на наукових зіздах в бувшій Росії.

Не можу я подати тут непоборні аргументи загаданих докладчиків. Обмежуся темою мої статті і вкажу на момент політичний, що відіграв велику роль при винесенні попереднього розсудку, а можливо, що відіграє і дня 30. квітня ц. р. в розправі Учительської Громади.

Чи дійсно назва „український“ протиправна?

Проти цього твердження висуваються такі аргументи:

1. В Чехословацькій Республіці нема і одного закону, що забороняв би уживати назви „український“. А що не є законом заказане, не є протиправне!

2. В ЧСР нема ніякого закону, що означував би, які народності є правні та мають змогу вільно уживати своєї назви і мови, а які народності є протиправні і тому того права не мають.

3. Конституція ЧСР не знає ніяких протиправних народностей та їх означування. Всі народности є правними, отже і українська.

4. §§ 128 і 130 конституції говорять ясно, що всі громадяне без огляду на їхню націон. і реліг. приналежність перед законами рівні; що всім прислуговують однакові громадянські та політичні права, отже і українцям.

5. Конституція забезпечує громадянам право признаватися до якоїнебудь, отже і до української народності.

Судове рішення, що вважає назву „український“ за протиправну, є само протиправне, бо касує рівноправність громадян, чим нарушує конституцію, що є основним законом ЧСР.

Чому робите віймку?

Теж смішне є твердження, що конституція і Генеральний статут не мають терміну „український“, бо йому протиставиться: 1. Нема ніякого закому, який говорив би, що існують тільки ті народности, які наведені в загаданих актах.

2. В конституцію, акт державного права, акт політичний, не має потреби вписувати назви народностей. Тому в конституції ЧСР не має назв чеський, словацький, німецький і т. д. А мимо того ці терміни назв народностей вживаються вільно і цей вжиток цілком законний, правильний, науковий, доцільний. Напевно нікому і в голову

не прийде думка заборонити, викреслити з книжок, знищити ці назви, як і вирааи „чеська мова“, чеська народність або так само „словацька“, „німецька“ тому, що в конституції не має цих термінів, а про те така думка приходить в голову тільки для наави народності української. Таке свавільство є негацією конституції ЧСР з її приписами, щодо народностей і їхніх мов. Це змішування термінів культурної і культурно-національної природи з термінами політичними, змішування елементів культури з елементами держави. Конституцією ЧСР гарантовано повну свободу, щодо мови, навви її народности — всім і нікого не виключено (§§ 106, 113, 117, 121, 128-134). Тому не робіть виймки! А як уважаете слово „український“ за противправне і забороняєте його вживати, вабороніть і слова „чеський, словацький, подкарпаторуський, карпаторуський, німецький, жидівський і т. д. бо і вони є противправні, бо і їх нема в конституції!

Чому вводите баламутство?

Чехи постаралися дати аж шість назв для означення одного українського населення на Підкарпатті. І ті назви: руський, русскій, малоруський, русинський, подкарпаторуський, карпаторуський за всяку ціну хочуть нам вискіпити чи·причипити і вмовити в нас, що то одно і то саме. Просто кидається в вічи, що всі ці терміни передаються по чеськи словом „ruský“. Слово це в перекладі означає: русский (з двома сс) — россійський (московський), а ніяк не руський (з одним с) і тим більше не русинський. Для руський (з одним с) в чеській мові нема слова, а те, що чеське ruský з одним с одних вводить в блуд, а другими використовується для обману, фальшування, неправдивої підміни, чим робиться хаос в понятті, особливо серед населення. Таким способом, коли Фенцик, Бачинський і компанія добиваються в меморандумах „ruský literárgní jazyk“, то це вони домагаються московського (російського) якика і російської назви. Так очевидним фальшуванням викидається геть з Підкарпаття наава українським. Важно ще пригадати, що український народ від найдавніших часів уживав руський (з одним с). (Див. договори київських князів з греками 907, 911, 945, „Руська правда“ й інші памятки), тимчасом як теперішні „руsskіe“ від правіку звалися тільки москалями, а їхня земля Московія. На доказ розділу українського терміну „русський“ від московського „руsskій“ служить ще те, що на Підкарпатті термін „русський“ є тільки *adjectivum*, але в московській мові „руsskій“ (з двома сс) це є *substantivum*. Тому ця ріжниця не дає права називати ці слова тотожністю, синонімами, хоч би й покликуючися на Сенжерменський трактат, конституцію чи Генеральний статут, що є актами політичними.

Підкарпатські назви „русинами“ і мови русъкою (з одним с) ті самі що й по всій Україні: в Київі, в Галичині і в Буковині. Це вказує на одну народність і мову українську. Таких назв московський народ і його мова ніколи не мали. Політики перекручуванням і використанням ненаукової методи звукового вражіння хочуть виставити підкарпатських українців москалями, московською народністю. Підмінами стараються неправду підробити під правду і творити злочин.

духовного людіства для чого дбають про обезличення української народності на Підкарпатті, як робилося в Росії. Ця праця дословно аналогічна московській і є немов її продовженням.

Цілком лобічно і зрозуміло, що один народ повинен мати одну певну назву для себе, щоб не настав хаос, неясності, баламутство. Зовсім природньо, що коли населення Підкарпаття по народності й мові належить до того самого народу, що є в Галичині, Волині, Великій Україні, Буковині і Бесарабії, то і народність та мова його повинні називатися іменем того народу. Ця народність має свою стару слов'янську назву Україною, українців, українським, то і для підкарпатців ця сама назва є природньою. Так диктує розум, логіка і наука.

Ввагалі чи має право Найвищий Адміністраційний Суд рішати про цю справу?

Не має! Право рішати про урядову мову для Підкарпаття належить, по думці Генерального статуту, виключно соймові Підкарпатської Русі. Виключно сойм в компетентний вирішити це питання і то лише в області публічного життя, при чому ані йому не прислуговує можливість позбавити громадян права уживати в приватному та товарицькому житті якоїнебудь іншої мови, отже і української.

Що викликають такі судові рішення?

Пан др В. Комаринський на кінці своєї промови сказав: „Така практика високого уряду нищить консолідаційну працю, бо викликує недовір'я до законів, викликує почуття утису, нерівноправності, нарушує основну думку, на котрій побудовано державу — демократію, та найвищий закон держави — конституцію“.

Припустім, що так. Але чи не викликує „така практика високого уряду“ в нашій памяті подібну „практику“ московського теж „високого уряду“? Чи не пригадув нам мін. Валуєва, гр. Бобринського, жн. Волконського, а на кінець московське т-во „Єдинство“ в Празі? Чи згадані неоднаково поступали? Чи вони не мали за ціль знищити назву „український“? Мимо волі приходить на думку, що чехи, або ті „високі уряди“ непрямо піддержують і ширять московську пропаганду.

Отже, заборонювати українському населенню вживати своєї правдивої назви, свого власного імені „український“, а замінювати, по московським методам, іншим іменем, чужим, є ніщо інше, як явно піддержувати московську політику та її експанзію!

Висновки:

1. Для суду: народність і мова Підкарпаття українська. Етнографія, лінгвістика, антропологія, імя народності, назва її мови — це справи науки, а не політики, і плутати їх в державними елементами неграмотно. Назва „рускими“ (з двома сс) виключно політична, бо на таку перетворив її царь Петро I. своїм наказом 1713 року вважати всіх ріжноплеменних його підданих русскими. Ця назва авязана з суверенітетом Росії, а тому, хто переносить на Підкарпаття назву „рускими“ і мову „русскою“, той цим самим тягне туди і московський (російський) суверенітет. До народності ця назва не має відношення. Справа, яку Н. А. Суд рішає, є справою юридичною, пра-

вовою, а не політичною. Етнографія, філологія, антропологія і т. д. мусить тут служити експертним матеріалом, до якого суд по закону мусить ставитися критично.

2. Для нас українців: нам не важне чи чеський суд узнає нашу назву за „правну“ чи „противправну“. Ми однаково є, були й будемо українцями. Для нас важне, щоб ми національно усвідомили українське населення на Підкарпатті. Назва „український“ станеться сама „правною“. Приклад Галичина. Там поляки не лише не забороняють уживати назву „український“, але навпаки, як знаємо видали ще спеціальне міністерське розпорядження, в якім приказують урядам вживати терміну „український“! Але це ще не значить, що поляки ліпші від чехів. Ні! Так зробили, бо того вимагала політика. А займанець зістане все займанцем!

Е. К.:

Чиї директиви виконує Сулинчак?

Всім відомий ганебний вчинок директора ужгородської гімназії В. Сулинчака, що без підстави й нічим неоправдано приказав навіть в книжках гімн. бібліотеки, повичеркувати назву український, Україна та замінити її назвою Малоруський, „Малоросія“. Цей ганебний вчинок нагадує нам смутноавісні й у історії культурних народів незнані, пригноблюючі і винародовлюючі часи „валуевщини“ на Україні.

Коли придивимося ближче до праці московофілів на Підкарпатті, то маємо повторення майже без відмін. Провадиться програма і практика „московських“ чи „руssких“ націоналістів, що виходили сюди з московською емігацією й відновили в Галичині й на Підкарпатті протиукраїнську панмосковську пропаганду й роботу перервану в 1915 році. Проти української нації вони вели безцеремонну акцію обезличення, винародовлення і нищення української культури, мови й українського імені. Мотивували це вигадками, як виявили папери з таємних архівів. Для цього практикувалося й підкуп учених, щоб фальшувати науку для домашнього й закордонного ширення баламутства; підкуп письменників, преси, видавців, учителів, щоб ширili противукраїнські вигадки, компромітували б назву Україною й українським, накидали б в голови назви малорусским і russkим, давали б причіпку для репресій, заборон, переслідувань всього українського й української свідомості. Це треба було для запаморочення, хаосу, баламутства, обезличення українського населення з ціллю уярмлення. Про підкуп знайдено урядове розпорядження у полтавського губернатора Богговута. В розпорядженні Богговута подано теж, як треба інтерпретувати назви Україна, український, щоб зробити їх одіозними (ненависними) для народу і за це обіцяно плату. По цьому можна судити, яка то була руйницька робота. Документи опубліковані в 1917 році акад. проф. Багалієм з таємних архівів. Петербурзький проф. Бодуен де Куртене в 1925 р. виступив прямо з обвинуваченням, що багато істориків і філологів просто фальшували науку, одні через політикування, а другі просто за підкуп.

Термін Малороссія й малоруський утворено греками в 1303 р. (XIV ст.) для галицько-волинської православної митрополії. Підкарпаття до тієї православної митрополії ніколи не входило. Це назва чужа, неслов'янська, церковно-адміністративна. Носить в собі поняття й означення православ'я. Назва книжна, ніколи й ніде український народ її не вживав. Московський уряд ради своїх політичних цілей обевільчення українського народу примусово ввів її в XIX ст., щоб неграмотно підмінити нею назву Україною, українським. В XIX ст. Малороссія — це тільки полтавська та чернігівська губернія на лівім березі Дніпра. На підкарпатське населення ніколи її поширилася й до уніятів та католиків ніколи не відносилася. Але навпаки маємо історичні документи, що Підкарпаття звалося Україною. На картах Боплана (француз) Підкарпаття показане в 1650 р. частиною України. В листі священика Мілех в Краків по латині в 1602 р. він зве свій край, „мункачівська Україна“, як власне ім'я. В офіційній переписці короля Жигмонта з канцлером Жолкевським в 1590 до 1619 року названо більше разів Підкарпаття „Україна угорська“. Про це подрібніше в працях проф. С. Шелухина (Альманах Союзу підкарпатських студентів в 1931 р., „Учительський Голос“ в 1935 р., лекції в робітничому університеті в Празі, 1928, про німецьку колонізацію України, 1914 р. і ін.)

Для ширення назви Малороссію, малоруським на Підкарпатті не має ні правних, ні історичних, ні природних, ні наукових, ні яких бі там не було підстав. Це політична махінація, удосконалена й пошиrena „московськими націоналістами“, до яких примостилися наші москвофіли, мадярони, полонофіли, бо всім їм однаково потрібне для їх духовного й політичного людійства перш за все обевільчення позбавленням народу імені, національної свідомості, чуття людської гідності і запаморочення. Введення назви Малороссія й малоруський на Підкарпатті повинно б викликати реакцію і з боку Риму та його духовенства, бо це переіменування католиків і уніятів на православних і означення переваги православія.

Правди не перемогти. Революція 1917 р. устами й волею самого українського народу відкинула все баламутство й чуже обевільчування, а піднесла над всім рідне народові історичне ім'я України й українського. На Підкарпатті це було виконано через конгреси в Сиготі, Хусті, Ст. Лобовні.

Як вже згадано „руски націоналісти“ зачали свою працю перевану в 1915 р. В Празі вони для протиукраїнської роботи на Підкарпатті утворили т-во „Єднство“, яке неграмотністю своїх видань, тенденційністю москвофільства й фальшуваннями науки скомпромітувало членів його з московської професури. Тоді робота була перенесена в підпілля й поширилася пропагандою підпільним способом. Цю роботу веде тепер підпільний орган „Новая Россія“ в Югославії. Те, що зробив Сулинчак в ужгородській гімназії щодо вичеркнення з підручників назви Україна й український, а також ширення назви Малороссія, малоруський, взято цілком з „Нової Россії“ ч. 4 за

1935 р. По планах московської еміграції і тайної організації теж пішло домагання Фенцика, Бачинського й ін. ввести переіменування на „руссих“ (з двома сс) та намагання введення „руssкаго літературного языка“, цілком чужого підкарпатцям. Як бачимо вороги різними способами намагаються знищити рідну мову української народності, до якої підкарпатські українці належать антропологічно. Це для того, щоб позбавити народ його рідної, живої, літературної, шкільної та наукової мови, щоб зоставити його без провідника зовні і тим обезличити, обезкультурити і винародовити.

З допомогою т-ва „Єдинство“ на Підкарпатті пішла заважта пропаганда винародовлення української народності, збільшено хаос в назвах, утворено між українським населенням безпідставні непорозуміння й боротьбу. Українцям вже є останній час перейти до рішучої себеоборони, бо безборонність є смертельно небезпечною для існування українства. В згаданій вже підпільній газеті „Новая Россия“ ч. 4 пояснено, що в Югославії ведуться курси для пропагаторів та агітаторів з іспитами в умінні красномовства й подано адреси. Далі згадано, що ці курси є і в Празі, але адрес не подано, очевидно ради консцірації. В згаданім числі надруковано статтю „Малороси ілі українци“. Те, що на Підкарпатті зробили дир. Сулинчак та інсп. Вондрячек в програмовим виконанням вказаної статті підпільного листка.

Отак то московфіли — державні урядники — виконують програму московської підпільної організації на Підкарпатті.

Сталенко:

Попи і Святе Письмо.

В Ужгороді видають попи, на чолі з епис. Стойкою, попівський часопис „Неділю“. Шкоду, що приносить той часопис українському народу, підкresлили вже всі українські часописи. Детально розібрали його як з боку політичного, так культурного і мовного. Головно мову часопису „Неділі“, що в мішаниною мови української, церковнослов'янської з домішкою московських слів, а мадярською складнею (сінтаксис) відсудили не лише українські часописи, але навіть москофільські. Всі показали на її неграмотність і неконсеквентність.

І хоч відсудили всі, нікому непотрібний часопис „Неділю“, то все таки попи не перестають в ньому калічiti мову українського народу, мову, що є найважнішим чинником в житті народу. Мову, що є даром Духа святого. І якраз калічать її та безчестять попи, що голосять себе ісповідниками Духа св. і виконавателями волі божої.

Тому, що мова є даром Духа св., треба над цим питанням глибше задуматися, заглянути до Св. Письма, що воно каже. Коли попи його не знають (а може не хотять знати?), коли попів не цікавить це питання і вони його замовчують, то зістаеться відповісти на нього нам, звичайним християнам.

В 858 р. Візантійський імператор послав з діпломатичними дружческими до Козар ученого Константина з Солуня, що потім став

св. Кирилом. Він знатав три мови: латин., грец. і словянську. Приїхавши в Крим, він познайомився з „русином“, який мав переклад св. Євангелія і псалтира на „руську“ мову. Через кілько днів св. Кирило винчився по „русському“ і читати, і розмовляти. Це тому так швидко, що той переклад був на одній з слованських мов, а св. Кирило знатав солунську словянську мову. Літери були, очевидно, грецькі, але з деякими одмінами, які легко, хто знатав грецьке письмо, засвоїти. В Іпатіївськім і Лаврентіївськім літописі під 898 роком читаємо, що „Словенський язык і руський (з одним С) — одно“, і що мова Полян (Киян) також була Словенська. Учені дослідники кажуть, що мова перекладу, який знайшов у Криму св. Кирило, була Київська. (Проф. І. Огієнко й ін.)

Ця знахідка дала св. Кирилові ідею зробити на словянську мову переклад всього св. письма й Богослуження. Він з братом Методієм взялися зробити це для Моравян і Чехів. Але тут зустріли спротив Німців. Богослуження чеською мовою і св. письмо було для Німців не бажаним. Вони служили по латині й письмо у них було латинське, а словянської мови не знали, чим позбавлялися можливості бути у Словян попами та єпископами й панувати над словянськими народами. Щоб оборонити свої позиції, вони твердили, що „по Пилатовому писанні на Хресті“ мовами церкви можуть бути тільки Жидівська, Грецька та Латинська. Коли про це довідався, як каже літопис під 898 роком, „Папеж Римський“, то написав, що всі мови є даром Св. Духа, а тому „хто хулить Словянську грамоту, да будеть одлучен від Церкви, дондеже ся ісправить, ті бо суть вовки“, а не пастирі церковні. В цім запису згадується про ап. Павла. Звернемося до його.

В гол. 12. Посл. до Коринтян ап. Павел називає всі мови даром Духа Святого. В гол. 13. він пише про Любов. В гол. 14. апостол наказує дбати про дари Духа Св., і звертає особливу увагу на мови, щоб дбали про них і говорили до народу зрозумілою йому рідною мовою. Яка б не була мова, вона є даром Духа Св. і треба дбати про неї — „це заповіти Господні“ — пише ап. Павел. Ця глава є цілим трактатом про значення рідної мови. В гл. 2. „Діяння Апост.“ описано акт Сошествія Св. Духа на вірних: вони заговорили ріжними мовами і кожний, хто слухав, чув „як вони говорять його „рідною мовою“. Цим всяка мова проголошена святощами. Вона є даром Духа Св., тому безчестити Її є „хулою на Духа Св.“ тим гріхом, що по євангелію не проститься винуватому ні в цім житті, ні в будучім. (Єван. від Матвія — 12/31-32; від Марка — 3/9; від Луки — 12/10). Рідна мова промовляє найглибше до совісти, до душі, до серця, тому Й Христос, наставляючи Савла і навертаючи його на ап. Павла звернувся до його з висоти небесної на жидівській мові, рідній Савлові. (Діяння 2/14; 9/4-5). І ап. Павел говорив з жидами по жидівськи. (Діян. 22/2). Рукоположенням апостольським передавалася Благодать Духа Св. і дарунок слова, щоб говорити до народу його рідною мовою. (Діян. 19/6).

Коли після революції 1917 р. на Великій Україні дехто з попів почав казати в Церкві проповіді по українськи, а дехто з вірних до-

магався української служби Божої, то від деяких єпископів і попів посыпалися цілком противні християнству випади. Українську мову називали базарною, маючи на тій мові св. Євангеліє; собачою, хоч те Євангеліє редаговане єпископами, а видане Синодом; мужичною, наче Христос промовляв тілько до панів... Про це друкувалося. В наслідок цього вірні проголосили, що ті єпископи й попи утворили гріх хули на Духа Св.; що їх покинула благодать Духа Св. через великі гріхи й несовісність; що цим вони самі себе виключили з Церкви автоматично, бо не мають благодаті Духа Св., а тому не треба називати їх священнослужителями й пастирями, не мати з ними ніяких взаємів, не ходити на їхні Богослужіння, не вінчатися у них, не сповідатися; що вони дозволили собі також Богохульство, бо виставили походження української мови наче від діявола; що вони неприкаяні грішники, бо й самого Бога виставили ненависником нелюбих їм мов; що у них не християнський Бог, а якийсь інший, який не розуміє української мови, а тільки ту, яка їм мила; що в цих україненавистників немав і пойняття про християнство і його приписи моралі й любові до людей, тому не тільки сторонитися їх, а звернутися до влади, щоб вона ізолявала їх од людства, як служителів зла і пропагаторів безбожництва.

Влада посадила кількох єпископів, митрополита і кількох попів у тюрму. — По Церквах стали правити службу Божу по українськи.

Так то сталося на Великій Україні перед 19 роками. А на Підкарпатті випадок майже аналогічний... Не вже ж підкарпатські єпископи і попи хочуть, щоб вірники і їх за таких проголосили і до них так поставилися? Можливо, що ще до цього прийде! А поки що не забувайте: „не скує душі живої і слова живого"... теж із Св. Письма!

Бігунець Іван, селянин з Дубового:

Духовенство мало би бути керівником народовецької праці.

Коли у нас вибрали нового єпископа Стойку, то ми думали й надіялися, що цей новий єпископ буде старатися не лише про церкви, але й про будування шкіл, Народних домів, Просвіт та буде давати можність своїм духовникам це робити, але ми цього не бачимо. Наші духовники знають добре політикувати про „царство небесное“, але про будуче життя свого народу зовсім не дбають. Коли ми зайдемо хоч у котрім селі до попівської хати, то з нами піп буде намагатися говорити по українськи, але до своєї жінки перед нами вже белькоче по „панськи“.

Частина селян нашого села намагається працювати в такім напрямі, який вказують нам Шевченко й Франко, хоч до цього так дуже не розуміємося та чекаємо на нашого попа, щоби він нам допоміг. Але наш пан духовник лиш перериває нашу думку до цієї

праці. Ми далі ждати не будемо, а будемо творити в нашім селі окремий табор, котрий не буде вже таким твердим вірником попівських наказів, бо ми хочемо вчитися і йти до кращого життя. Поки в нас та тверда вірність в попа, який не бажає нам добра, не зітиться, доти нема надії, що наш народ піде вперед по дорозі до кращого будучого життя. Признаємо, що вже якась частина українського духовенства береться до цієї праці, та на жаль пан епископ Стойка, щоби й інших українських духовників до цього доброго діла не допустити, дав їм в своїй „Неділі“ протиукраїнське завдання, що в великою перешкодою просвітянської праці на наших селах.

„Заява“, „Проголошення“, „Спростовання“...

(Це для пробоєвиків і наших прихильників).

Пл. О. Полянський і С. Бокотей накинулись в українській пресі на ред. „Пробоєм“ за її „нечесний“, „розкладовий“ і „провокативний“ вчинок. Сталося це з приводу двох статей в I. ц. р. чис. „Пробоєм“, підписаніх С. Бокотеєм і А. Полянським.

Редакція знала, що вони статей не писали, що С. Бокотеєв є більше, що є О. (а не А!) Полянський в Мукачові. Тому для редакції не було важним ім'я автора, але: 1) чи статті розумно написані, 2) чи відповідають ідеології час. „Пробоєм“ і 3) чи варто їх надрукувати. Всетаки „уможливило“ то згаданим панам „вдарити“ по ред. „Пробоєм“ і показати на її „нечесність“. Для цього відразу стається з Савла Павел, з О. Полянського А. Полянський, щоб ту „нечесну“ ред. „Пробоєм“ скомпромітувати.

Метаморфозу п. О. Полянського знаємо. Чи виплатиться йому, покажеться в будущності. „Спростовання“ написав в жаліснім тоні. Думав заграти на чутті читачів. В нім пише: „Згаданий часопис за її необдуманий зміст я повернув ще минулого року редакції в належними завваженнями. Жаль мені, що наша молодь, під впливом (?) не відповідальних осіб, несвідомо робить великі шкоди (?) для українського загалу“. Не звертаємо уваги на мовні помилки „спростовання“ (її замісць його!), які п. О. Полянський, як редактор повинен би оминати. Але припустім, що це „друкарська“ помилка. Але як то „належні завваження“, що подав їх п. О. П. „минулого року“. Редакція одержала листа від п. О. П., але ще 29. V. 1934, перед ІІ. зїздом української народ. молоді, з причини статті в „Народовці“ (прилога „Пробоєм“), де було сказано: „Хто хоче, може вірити у міжнародну справедливість, але ми перестаємо в неї вірити. Ані „правді“ голошений соціалістами на основі „науки“ жида Маркса про „рівність усіх“ ми не віrimo, бо якраз в імені „праведного“ соціалізму Україна і нині стогне під московським чоботом“. А потім за статтю в „Пробоєм“, ч. 4. 1934 відповідь чсл. соц. дем. „Впередові“. Лист написаний „чуттєво“. Злі язики говорять, що п. О. П. не здобувся би на-

писати такого листа. Але припустім, що так не є. В нім м. ін. пише: ... „Та Ви осміляєтесь нападувати на соціаль-демократів яким можемо дякувати все те, що ми маємо! Панове, Ваші голови горячі і неподумаете, що кілько шкоди(?) Ви наробили собі й нам взагалі(?)!“ (Правопис і помилки його — Ред.)

Так писав в 1934 р. п. О. П. в обороні чл. соціал-демократів. А в 1936 р. у „Вістнику“ стойте таке: ... „Взагалі методою апарату (чл. соц. дем. партії — Ред.) була не творча праця для працюючих“, ... пряме неприятельство до української інтелігенції ... „недемократія“ ... „диктатура“ ... „шкідлива і зрадна політика соц. дем.“ (докладно в 2. чис. „Проблем“ та у „Вістнику“, що видали виступивши члени чл. соц. дем. партії, між якими і п. О. П. Що напише п. О. П. за рік тяжко вгадати. Але можна сподіватися.

Пан С. Бокотей вислав нам теж листа повного зарозуміlosti. М. ін. пише: „Також жадаю прозрадити дійсного автора статті (золотого годинника не хочеш? — Ред.) або заслати його рукопис, бо справа піде в суд, бо другого С. Бокотея, як також А. Полянського в соц. дем. партії нема, (а хто твердить, що є? Ред.) ... Тим С. Бокотеєм є здається помічний учитель — націоналіст, який собі раз на завсе засвистав. Коли редакція не прозрадить автора відповідати буде сама перед судом. ... Хтось думав мене скомпромітувати перед соц. дем. партією і наробити неприємності перед урядами, бо шкільний реферат на іншого не думав тільки на мене... Коли то буде той помічний учитель, за 24 год. полетить із служби. А коли пан Редактор, то йому нагорода також не прийде то „задорого“. В суді виясниться все докладно“... (Правопис і помилки його, підкреслення наше — Ред.) Пояснень непотрібно. Із статтей ясно, що їх писали не соц. дем. Чи п. С. Б. має в шкільнім рефераті такий вплив, щоб якийсь ним „підозрілий“ учитель за 24 год. „полетів“ із служби, сумніваємося. Але саме твердження п. С. Б. цікавить нас. Невже ж шкільний реферат не має нічого іншого на старанні тільки займатися справами соц. дем. і закладати чесько-жидівські школи на Підкарпатті? Варто розслідити! За суд і не говоримо. Не згадуємо теж про заяву п. С. Б. (в градчанській колеї в 1934 р.) чому він в соц. дем. (в два свідки!) Не згадуємо теж його інцидент з національним прапором на ІІ. зізді української народ. молоді в Мукачові (теж в свідки!) Вже самий крик, що спричинили, кидає на них дивне освітлення. Їхній страх показує на щось не стало в їхніх особах. Бо хоч би скільки статтей у „Впереді“, „До перемозі“ і „Карпатській правді“ було підписано А. Волошин або М. Бряцайко, то ніхто не повірить, що то писав А. Волошин, дир. учит. сем. і М. Бряцайко, адвокат і редактор „У. С.“

Наведеного вистачить, щоб українське громадянство представило собі особи тих двох панів.

А тепер запит: пане О. Полянський, напишіть на сторінках „Учительського Голосу“, де вмістили Ви своє „спростовання“, що містять згадані статті „розкладового і провокативного“? Чи не все правда, що там написано? Чи не все сповнилося, що там передбачено?

— Редакція „Проблем“.

С Т У Д Е Н С Ь К И Й В І С Н И К.

Колей підкарпатських студентів в Празі.

18. III. скликала „Чеськословенська Єднота“ наради в справі вибудування в Празі колеї для підкарпатських студентів. Участь взяли заступники міністерств, міста, студенства, товариств, а з Підкарпаття п. губернатор. Союз підкарпатських українських студентів заступав т. М. Небесник; центральне т-во „Просвіту“ т. т. інж. Гелетка і С. Росоха. Між промовцями взяв слово і т. інж. Гелетка, що повказував на несправедливість і кривду, що діється українським студентам в теперішній „Карпаторуській колеї“, що не подобалося предсідникові „Чсл. Єдноти“ п. Ротнаглові. При кінці Єднота дала собі відголосувати „монополь“ на будовання колеї. Але до справи ще повернемо!

Х Р О Н І К А.

Чеська гімназія в Берегові?

Шкільна влада хоче вже четверту чеську гімназію заложити в Берегові. Тимчасом Гуцульщина вже кілька років домагається української гімназії до В. Бичкова, а Севлюш теж! А десяток років домагається горожанської школи Драгово, віддалене від міста на 30 км і Нересниця. Але марно, на українські школи грошей нема, тільки на чесько-жидівські. Така то є „демократія, рівність, братерство і словянство“.

Одна вдова із села Росоші виграла в суді процес проти екзекутора на якого ваяла сокиру, коли хотів забрати від неї останню корову за порцю. Отже екзекутор не має права брати за порцю останні річи чи худобину, яку має чоловік на прожиття!

Буковинський перевертень Цурканович болів над тим, що унеможливлена висилка 50.000 підкарпатських українців на Сибір, на яких місця прийшли би чужі колоністи. Це було старе бажання „московських“ націоналістів на чолі з Бобринським, до яких належав і Цурканович, щоб виселити з Підкарпаття українців, а на їх місце привести москалів.

19. III. ц. р. померла в Ужгороді громадська діячка і провідниця підкарпатських українських жінок п. Ірина Волошина, дружина п. дир. о. Ав. Волошина. Того ж дня померла в Ржевицях коло Праги п. Любов Шелухінова, дружина проф. універ. С. Шелухіна, В. п.

Листування.

Всім пробоєвикам і прихильникам редакція бажає щасливих і веселих Великодніх Свят!

Артус: Про Фенцика, як мадярського патріота вже писали газети.

І. Л. — Вульхівці: Заїдь у вакаціях до Драгова.

Вірник — Хуст: Використаємо в слідуючім числі.

Кузій — Мукачово: Пишіть вірші ліпші і коротші, то можливо, щось помістимо.

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвуює на пресовий фонд 100— Кč (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву), стається основуючим членом часопису підкарпатської молоді Пробоєм. Всім іншим, щира подяка.

На пресовий фонд	даліше вложили:	До тепер маємо	даліших таких осно-
	Кч.	вуючих членів:	Кч.
109. Теодор Дердо	10—	71. Др Стефан Крижанівський .	100—
110. Др Н. Белей	10—		
111. М. Бурса	5—		

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

O B S A H: Všeukrajinský národní. svátek. - V. H.: Báje o Iesu, rukojeti a klínu. - S. Rosocha: „Protiprávní“ či politika? - E. K.: Či direktivy vykonává p. Sulimčák? - Stalenko: Kněžstvo a sv. pismo. - Ivan Bihunec: Kněži by měli být vůdci nár. práce. - „Prohlášení“. - Studentský věstník. - Kronika. - Dopisování. - Tiskový fond.

ПРОБОЄМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця. — Редакція редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кч., піврічно 5—кч., ціна поодинокого числа 1—кч., за границею річно 20—кч. — Газетові марки дозволені дир. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Подається на Поштовий уряд 11.

Редакція рукоописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового конта 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: Стефан Росоха, Прага IV-180. Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV.-180. 11. Pošt. schránka č. 9.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vyčází ke konci každého měsíce. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5.—kč., cena jednotlivého čísla 1—kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinové sazba povolena řed. p. a t. čís. 321549, VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevrácí. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat aneb i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. Odpo- vědný redaktor, majitel a vydavatel: Stefan Rosoha, Praha IV.-180. Adresa redakce a administrace:

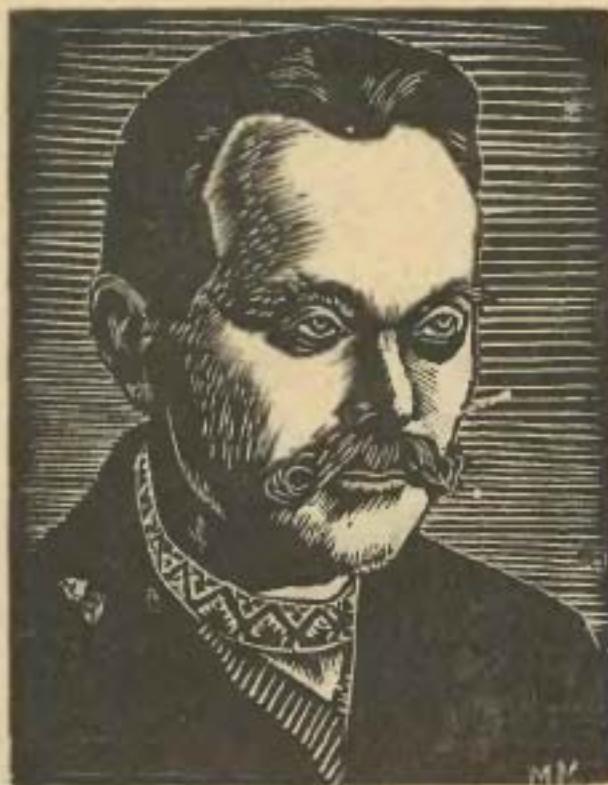
ПРОБОЄМ

ЧАСОПІС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ III.
ЧИСЛО 4-5.
ПРАГА
квітень-травень
1936.

20 річниця смерти ІВАНА ФРАНКА — великого поета й каменяра України.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ГИМН.

* 15 VIII. 1856. — † 28. V. 1916.

Та прийде час і Ти вогнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережкашся
Бескидом,
Покотиши Чорним морем гомін полі.
І глянеш, як хазяїн домовитий
По своїй хаті і по своїм полі.

Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служить!
Довершилась Україні кривда
стара, —
Нам пора для України жити.

Не пора, не пора, не пора
За невигласків лить свою кров,
І любити царя, що наш дяд
обдира, —

Для України наша тобов.

УЕ СОСЛУГУ
Не юна, не пора, не пора
В рідну землю вносити роздор,
Най пропаде цезгоди проклята
маря!

Під України еднаймось прапор!

Бо пора се великая есть:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб славу, і волю
і честь
Рідний краю здобути тобі!

1880.

Боршош-Кумятський:

У КРАЇНА.

*Стократ обдуреній і розпятій
Присилений на шні аркан.
— Україно, жорстока, проклята,
Ти страшна мов вогняний вулькан!*

*Із просяклив горячею нетрів
Вже заповів пророк страшну Ідь,
Розіллесь ріками з твоїх нетрів
Розпалене залізо і мідь.*

*Вибухом заскочиши в пітьмі ночі
Ворогів — і лявою спалиши.
Сповняться завіщання пророчі...
Перекуеш шаблі на леміш.*

*На розлитій уродливій лявлі
На пожарищах лютих повстань,
Засіяєш Україно в славі,
Розцвітуть твої села, міста.*

МИ ЙДЕМО...

*Ми йдемо — молоде покоління,
Ми — тверді, в нас муштрований крок,
Ми — суворе, грізне покоління,
Ми із смертю стаємо в танок.*

*Ми — е гнів із гартованих боїв,
Ми — сильні, несемо світу жах,
Ми — фунда кремезних тіл, зброї,
Ми — творці і руйна держав.*

*Ми йдемо — молоді міліони,
Ми — здолаєм! Нам скориться сніт!
Вже розносять пострах ампліони
Про наш дужий і проможний хід.*

1936.

„Є тільки дві сили на світі — казав славний Наполеон —
дух і меч. Остаточно в завжди дух переможцем над мечем“.
Цей дух приходить з „Пробосм“, тому поширюйте його!

С. РОСОХА:

Автономія з господарського боку.

Ще ніколи слово „автономія“ не було в так великий моді, як нині. В минулості і протягом 16 літ це слово теж не сходило з програми говорення. Але були роки, коли про автономію ані пес не гавкнув. Хіба заявлялась, час від часу в пресі, як демагогія для партійницької агітації. Але були теж роки, коли автономія висіла вже у воздусі. Однак, як неборак „русин“ простягнув руку по неї, то як ті Танталови овочі, зникала від нього. Головно був то рік 1934, рік напруженої міжнародної ситуації, коли кожного дня Європа могла пробудитися під бомбардуванням літаків і ревом гармат. Тоді то, знаючи вагу стратегічного положення Підкарпаття — як мосту між Малою Догодою — і щоб показати світу єдність республіки, відразу чеська влада витягнула десь з архівів „автономію“ і міністра за міністром посылала на Підкарпаття, щоб запевнити, що автономія вже є на дозорі з Праги до Ужгороду.

В 1935 р. за „автономію“ вже помаленьку забували. Але надійшли вибори і знову бідна автономія стала засобом — тільки тепер вже — партійницької агітації.

Завдяки новому напруженню в Європі і небезпеці близької війни, слово „автономія“ набирає більше конкретної форми і змісту. І я певний, що оскільки міжнародне напруження потриває ще рік — два, то підкарпатська автономія буде переведена в життя. Хоч буде та автономія куца і дуже обскублена, то все таки буде то „автономія“.

В українській підкарпатській і чеській пресі багато тепер пишеться про автономію і показується, з певними застереженнями, на вже „дорілість“ українського населення на Підкарпатті і на „добру волю“ та „велику охоту“ чеських владних чинників „чимскорше дати“ Підкарпаттю автономію. От наприклад підкарпатський „законодавець“, як він звє себе в своїй „До перемозі“, теж написав там вже чотири статті про автономію. Він навіть подав тезу, як могли б чеські пани перевести автономію: „демократично, розумно й справедливо“. Тим „можна забезпечити зовсім легко не лише „словянську“ але навіть українську-руську більшість“ в підкарпатськім соймі. За третю статтю „коаліційного (чи владного!) законодавця“ вже і не згадую. Бо стаття повна підлизництва і наскрізь просякнута рабським духом. Пан Ревай боліє над тим, що чеський режим „відчужив від співпраці і людей найбільше відданих та лояльних... для своєї чехословацької Республіки“ Він лиш тому бажає скорого переведення автономії, як виходить з його статті, бо то ліпше буде... „головно — для державно-творчої думки і для чеської суспільності“. Запевняє, що автономія ніяк не може пошкодити чеським інтересам на Підкарпатті, бо як би щось такого і рішив підкарпатський сойм, то Прага може то анулювати, скасувати. Отож автономія буде така, яку собі бажає Прага, а не українське населення на Підкарпатті. Або іншими словами, автономія буде тільки про форму — для паради.

Подібно пишуть інші коаліційні або владні „законодавці“ чи їхні помічники. Пишуть про „губернаторський уряд, його канцелярію, урядників та сойм“ і т. д. Але досі ніхто ані мукнув, що будуче автономне Підкарпаття не має ніякої землі до свого власного розпорядження потрібної для самоуправи краю. Не має господарств, на яких би по своїй волі автономне Підкарпаття могло вести господарку, розбудовувати школи, ставити лічниці, хліборобські підприємства і т. п. Отже не досить надати автомої публічно-правовий зміст, але теж і господарський! Автономія — це земля і капітал. Дякуємо за порожню автономію. Бо що з того, що когось висадять на стілець, щоб там крутився, а далі не міг і кроху зробити, бо впаде в пропасть.

То саме може статися з автономним Підкарпаттям, як край не дістав би свої замлі до власної диспозиції.

Після сільсько-господарського перепису з дня 27. травня 1930 р. землеволодіння на сучаснім Підкарпатті виглядає так:

Край має одно господарство в розмірі між 2-5 гек.

Тим часом держава має:

Розмір в гект.	0-1-05	0-5-1	1-2	2-5	2-10	10-20	20-30	30-50	50-100	100-200	більше 500	Разом
Число госпо- дарств	7	3	2	7	6	8	2	1	1	5	32	74

При тім треба зазначити, що деякі державні господарства (в категорії більше 500 гек.) мають і до 9.000 і більше гектарів.

Отже ані край, ані його окреси не мають господарств в своєму розпорядженні. Всі землі забрала держава. І цікаво, на основі чого вивласнила держава народні землі на Підкарпатті? Уважаємо, що держава не правом забрала у нас собі теперішні державні землі. Ті землі були власністю українського народу, від якого експропріацією та ріжними конфіскаціями забрали їх мадяри — мадярська держава. В 1918 році мадярська держава розвалилася і тим самим упав її суверенітет над Підкарпаттям і вся земля, що була мадярами експропрійована чи сконфікована опинилася знову в руках свого дідинного власника — українського народу на Підкарпатті, на основі чого йому і тепер належить.

Хтось скаже, що це пуста балачка, бо держава вивласнила теж всі землі в Чехії, Моравії і на Словаччині. До того нам абсолютно нич. Ті землі, чеські і словацькі, склали свою чехословацьку державу, яка мала, як така і право вивласнити для себе свої ж землі. Але на цій підставі не могла чехословацька держава зробити те саме і з землями автономного Підкарпаття. Бо через удержання українських підкарпатських земель — чеська влада робить державну централізацію і безсилия краєвої самоуправи або автономії Підкарпаття.

Тому рішуче домагаємося, щоб всі наші, теперішні державні, землі держава повернула краєві, який як одинокий правний власник тих земель має ними розпоряджати в інтересі своєї людності.

Далі на тій же основі домагаємося, щоб Солотвинські копальні теж перейшли до розпорядимости краю.

Це в необхідна передумова для здійснення нашої автомомії інакше та автономія повисне в просторі порожньої балаканини про неї, бо оскільки край володітиме і господаритиме своїми землями і Солотвинськими копальнями, тоді не треба буде панам міністрам їздити (за державні гроші) по Підкарпатті з лекціями і заявляти, що держава видала на Підкарпаття вже 1 міліярд 600 міліонів корон. Бо тільки сама Солотвинська сіль покриє всі адміністративні видатки краю, як то писав Ст. Ніколау, а решта видатків покриється з тих наших лісів та земель, які тепер має держава в своїх руках.

Інакше як чеська влада не поверне країві наші, теперішні державні, землі, приходитиме на думку, що продукт мадярського державного насильства над нами перейшов до нового володаря.

П. Г-ч:

Миритись чи битись?

Недавно пронеслася вістка нашою пресою про нову спробу згоди підкарпатських українців з московофілами. Через те, що творці цієї згоди хваляться успіхом і доказують, що згода спасе український народ перед шкідливою чеською політикою, хочу тут коротко забрати слово в цій справі. Мабуть мої погляди не є лише моїми, мабуть це погляди українського загалу, розуміється крім політиків.

Московофільство серед української інтелігенції, — народ московофільства не знає, — історична неміч. Втративши власну державу в нерівній боротьбі проти татарів, поляків і москалів, українська нація опинилася по 1654 р. під московською опікою. З того часу Москва веде супроти українців таку політику, яка забезпечує їй панування над Україною. З того часу й появляється московофільство. Українська безхарактерна, а пізніше й обдурана інтелігенція за власні вигоди покидає свій народ, винародовлюється. А щоб це лекше робити, виндумуються ріжні „общерусскі“ теорії, що вчать немов „великорос“ і „малорос“ в русским, тобто тим самим. Так Москва закріплює своє панування над Україною не лиш насилиям, але й морально. Українська інтелігенція — від духовенства до козацької старшини, — стає знаряддям московської політики на Україні. Але ця політика не зачепила народних мас, які завжди зістали українськими відгородженими від москалів як національними так і соціальними історичними прикметами. І через те українська нація відродилася, коли до слова і проводу нації прийшла нова інтелігенція з мас, яка думала українською думкою і потребами, а не думками якогось „общеросса“. Інакше не могло й бути, бо нація — це твір природи, який не знищать ніякі політичні махінації

З відмінних причин повстало московофільство на тих українських землях, що прямо не входили до московської держави — в Галичині, на Буковині й у нас. Сюди Москва висилає своїх агентів ріжніх По-

бедоносцевих Пагодіних, Раевських, щоб підкупом, обіцянками, обманом здобували прихильників Москви, бо для Москви було великою небезпекою, що вона не може указами винищити українців у всіх державах. Так повстало й наше московофільство. Сьогодні воно держиться лиш у нас. Всі інші українські землі такого московофільства не знають. Бо воно як штучний витвір чужого імперіалізму вникає як роса на сонці всюди там, де українці прийшли до своєї національної і політичної свідомості. Сьогодні московофільство держиться лише на народній несвідомості і на політиці пануючого в нас народу, якому треба його як засобу до своїх цілей.

Історія галицького московофільства, яке досить подібне до нашого, показує одно: помиритись з людьми продажними, що інтереси народу проміняли за власні вигоди, було неможливо й недоцільно. Цю історичну правду повинні ми добре затягнити. Бо й наше московофільство творить ще різноманітнішу компанію, ніж галицьке. Бо генерали й нашого московофільства не кращі за галицьких. Отже миритися з московофільством — це значить не брати під увагу історичного досвіду українського народу.

Але може є інші аргументи, що промовляють за миром? Всі вони — авчайно наводяться, що новляв політично станемо сильнішими, заведемо порядок у школах і нарешті переконаємо їх в нашій правді — видаються мені непорозумінням і незнанням справи. А незнання чайже не є аргументом!

Військо не стане сильнішим тоді, коли в його ряди увійде елемент, що кожної хвилини готовий зрадити і перейти до ворога. Таке військо нездатне до впертої й послідовної боротьби. А наші московофіли чайже переконали нас у тім, що надіятися на них і числитися з ними дуже небезпечно. Тому аргумент, що в спільноті з московофілами будемо сильнішими — неправильний, це ілюзія, яка не хоче знати, що плюс і мінус у висліді дає завжди мінус.

Українське переконання й історична правда, що московофільство — це чужий політичний твір, фактом згоди буде заперечений. Самі українці признають московофільству право на життя, самі потверджують видумки чеської політики, що на Підкарпатті є два народи: українці й москалі. Здається, що згода ця пахне наказом з гори, щоб політикам дала підтвердження їхнього осягнення в національній політиці на Підкарпатті. Отже і з національно-морального погляду згода з московофільством вийде українцям лише на зло.

Українському народові московофільство саме по собі не страшне, бо в рішаючих подіях воно ніколи не стане й не може стати провідним чинником нашого життя. Воно страшне лише тому, що завжди став анархідям чужої політики. Але згодою цієї небезпеки українці не усунуть, противно це буде лише тактика струся, лише заплющення очей перед небезпекою. З того ясно, що не мир, але боротьба до цілковитого знищення московофільства мусить бути програмою українського народу. Це єдине зробить нас сильнішими.

Нарешті помиритись у нас з московофільством з чисто технічних причин не можливо. По перше це дуже ріжні люди, які не мають

чогось спільного, по друге інтереси того табору дуже розбіжні — то ж спільної дороги вони не мають і мати не можуть. Їхня „рускість“ дуже широке поняття, яке лучить їх лише для ока. А крім того їхні генерали ведуть політику власного зиску, тому серед народу ширять лише деморалізацію, бездійність і всі ті прикмети, які не дозволяють нам стати сильним і здоровим організмом.

Кінчу свою статтю переконанням, що для добра нашого народу вийде на краще не мир, але війна з московофільством, тим більше, що на нашій стороні правда, тим більше, що боремося не за гроші, а за ідею, за добро українського народу.

Педагогічні кружки.

Теж педагог з Рахівщини:

Спасибі пану Педагогові з 2. числа „Пробоєм“, що звернув мою увагу на статтю про кружки в Турянщині. На його бажання мушу згадати дещо про того рода кружки на Рахівщині.

Що до мови мусів би я за Вами, панове, повторити майже все те, що Ви сказали у Ваших статтях, а до того ще дещо додати. Однаке відносно інспектора мушу сказати, що у нас воно трохи не так, як у щасливих товарищів з Хустщини. У нас він такий, якого собі бажала чсл. соц.-дем. партія, що за його „ходатайствуvala“. Правда, що мови не знає, бо як українська, так і московська мова для нього чужі та за те й до чисто педагогічних справ не вмішується, бо й педагогіка йому не дуже рідна. На зібрання педагогічних кружків взагалі не приходить, а коли й прийде, то хіба як гість, бо ще дуже молодий на становищі інспектора, або, як люди кажуть, ще недавно вилупився з яєчка, а тому хоче покищо ліпше зорієнтуватися. А вже той все-могучий пан інспектор Вондрачек до нас не заглядає так часто, бо 1) трохи задалеко йому на самий хвіст Підкарпаття, а 2) мабуть мав повне довірря до сучасного заступника в Рахові, який і є його вірним помічником, бо ж інакше й бути не може... Їхні інтереси спільні.

Коли мав теперішній шк. інспектор в Рахові прийти з Волового до Рахова, дехто з тамошніх панів проголосував, що Рахівщина дісталася за інспектора „чеха, але українофіла“. Тих панів ми вчителі Рахівщини запевняємо, що Шкарпішек ним ніколи не був, а тільки так прикидався до того часу, поки потрібував попертя з боку українців. В дійсності ж любить українців, як Ви, панове, більшо на власнім очі. Коли вже при Вашій допомозі дістався на нинішнє становище, думає над тим, щоб якось не втратити й тих інших — русских, чи московофілів, котрих у нас, що правда, ледви на лік знайдеться. Але пан інспектор насолив нашим учителям, які є у 99% більшості, а тому шукав попертя у московофілів, що творять не цілий 1%. А щоб здобути симпатію останніх та не втратити якоєсь малої прихильності кількох слабодухів з поміж українців, хоче їм подобатися та відходячи з педагогічного зібрання, здоровить всіх кличем: „До свидання, або до побачення, бо то все однo“.

Пробоєвик в Турянщині:

Недавно писали ми в Пробоєм про те, як відбувається пед. кружок на Турянщині, але обставини вимагають, щоб про той кружок ще щось „красного“ сказати. А іменно:

Дня 5. V. 1936 р. відбувався педагогічний кружок в Т. Поляні на якім між іншим учів п. Мих. Оленич, доч. учитель — вихованець державної учительської семінарії в Мукачеві. Темою науки було: „Захиста гнезд співучих птиц“ у 5. пост. річнику. Проти постанови МШ аНО, учів московською мовою одинадцять річних горожан ЧСР. Крім того, щоб приподобатися господину інспектору, співав адітьми патріотичні московські пісні (3) з яких одна слідує:

Скажі-ка дядя, ведь не дарам Москва спальонная пажарам
Французу отдана. Ведь билі схваткі єщо каків, не дарам помніт
вся Рассея пра день Барадіна...

Що спільнога має Підкарпаття з Москвою?

Під час критики один колега по вказанні на деякі методичні хиби учителя, покликуючися на великого педагога Коменського, якого гаслом було: „дітей учити народньою мовою“, вказував на величезний промах учителя, але предсідник кружка Ст. Орос, упр. школи в Порошкові відібрав йому слово, бо мовляв не дозволяє мішати сюди „язиковий вопрос“. Після того зголосився до критики другий колега, якому предсідник теж відібрав право говорення.

Хто ж такий пан предсідник Ст. Орос? Є то людина, що і Богові і чортові свічки ліпить. Перед кількома роками належав до Учительського Товарищества, потім вивернув свій плащ і з особистих інтересів вступив до Учит. Громади. На його школі в державні свята не побачите нашого прапору, бо він в лише чехословак, а ніколи сином того народу з якого живе. (Чи не претендув він часом на інспектора? З його тактики лиш таке можна собі виснувати).

Пан інспектор Владимир похвалив поведінку предсідника, хоч пізніше сам „урядово“ уділив собі право на те, щоб про справжнє мовне питання, що справді на педагогічних днях не має місця. Між іншим п. інспектор Владимир заявив, що хоч сам по руски не знає, але той напрям заступав. Всетаки не похваляє заяву учнів: „Гаспадін інспектор, заявляю, что сем ученікоф адсуствуєт“, по його смаку треба було сказати: — господин інспектор... — Слово „врач“ є добре, бо я сам його вживаю — сказав п. інспектор.

— Колега Оленич не винен, що його так научили говорити у „одній найліпшої і найбільше заслуженої семінарії“ — оправдував п. інспектор. (А які ж є ужгородська та пряшівська семінарії?)

Забираючи слово в мовнім питанні, п. інспектор сказав: — Я не є філолог рішати в язикових справах, бо я на том не розуміюся — я є педагог... (Хто ж має на цім розумітися коли не інспектор?)

Наведена поведінка предсідника, а також п. інспектора в одностороння і недопустима, бо прямо терором відбирали слово від критиків. Про односторонність п. інспектора хай говорять слідуючі факти:

1. При відході з Т. Поляни п. інспектор не попрощався з місцевим управителем школи, бо не належить між його однодумців.

2. На інспекції в одній школі п. інспектор нашов букву „і“ замість „б“, то дало причину сказати, що фонетикою пишуть лише дурні. Коли дотичний учитель сказав: — Випромпую собі то п. інспекторе, бо фонетикою пише цілий 45 міліоновий український народ, — то п. інсп. Владимир відповів: „Українців ани України не є і не било, то лиш німці видумали“.

— Чим пояснюєте собі, пане інспекторе, те, що на всіх мапах Європи в написана Україна, а Ви кажете, що України нема? — спитав учитель.

— Лиш дурні могли таке написати — сказав п. інспектор.

— Отже, по вашому, п. інспекторе, всі чехи є дурні, бо вони на всіх мапах понаписували таких дурниць?

— ? (не було відповіди).

Проте, коли в п. Оленича шкільні зошити повні йорами, то п. інспектор не бачить!

В тій же школі на інспекції діти співали всюди відому пісню: — Ой на горі там женці жнуть, а попід горою попід зеленою... на тім п. інспектор перервав спів і сказав: — Доста! Не красно співаєте! Як пійдете до Польщі, то можете так співати, але тут ні! (де авторитет учителя?)! Але на згаданім педагогічнім дні хоч п. Оленич співав з дітьми: скажі-ка дядя... Масіна, Рассея... то пан інспектор вдоволено „улибался“, а на критиці ні слова не сказав, навіть іншим не дозволяв про це говорити.

3. Знов у другій школі під час інспекції учні відповідали „захід“ замісць запад, то п. інспектор сказав: — Положи на „захід“ дах, та буде з нього бударъ. — Але, коли на пед. дні п. Оленич говорив: север, на югѣ, врач, каѓда, как, кокушка (замісць зозуля), здесь... то пану інспекторові не шкодило, ба навіть подобалося йому, бо не дозволяв про це говорити.

Говорити про чистоту навчальної мови у школі не то що не вільно, але обовязково потрібно і по моїм переконанні таке говорення не є „язиковим вопросом“.

Даємо до відома загалу цю нетактовність пп. предсідника гуртка та шк. інспектора і будемо дивитися чи й новий автономний губернаторський уряд буде терпіти той хаос у нашім краї, що терпів, а навіть і заводив сам шкільний реферат дотепер. Дня 7. V. 1935.

Був. соц. дем.:

Дещо з преси про соц. дем. партію.

„Вперед“ ч. 4.: „Тов. Німчук особливо докладно вияснив причини виключення з партії Федора Ревая та інших, причини виступу проти партії кількох одиниць, які тепер розбивають єдність партії та тим допомагають буржуазії(!)“.

„Вперед“ ч. 5.: „Краєвий виконавчий комітет чсл. соц. дем. роб. партії на Підк. Руси в Ужгороді відбув засідання при участі т. сен. В. Дундра та пос. Ю. Ревая... проголошує, що виключені та виступивші з партії одиниці не можуть себе видавати за соціал-демократів.

„До перемоги“ ч. 1.: „На нашу думку конфлікт завинили українські члени, бо відважилися думати про те, що вони вже є так сильними в партії, що як рівноправна більшість можуть соц. дем. партію на Підкарпатті самі повести без несвоїх повновласників. Це була дійсно велика хиба й гріх (!!!) Так не сміли були думати навіть тоді, коли би були 100%, до матичними марксистами.

Робляться старання про перемирря. Чи удастся? Це залежить від розумного поступовання формально сильніших“ (чехів! О, раби, раби!... Прим. Ред.)

„Українське Слово“ ч. 155. Париж: „29. II. б. р. відбулося засідання краєвого проводу чсл. соц. дем. партії в Ужгороді. Сен. Дундр відмовився тоді навіть вислухати представників української опозиції (що недавно, як відомо, виступила з партії, або що її викинено), признав правильним теперішній курс проводу партії (читай: чехо-поляка А. Кекуса), заявився проти творення окремої української секції в партії, а щодо посла Ю. Ревая, то закликав його як найскорше зложити головство в „Учит. Громаді“, бо це головство прийняв він без відома й дозволу партії. Тоді також пос. Ревай зобовязався головство зложити і також публічно проголосити, що з опозицією партії не має нічого спільногого.

22. березня б. р. відбулося в Ужгороді засідання Ради „Учит. Громади“ й тоді Ю. Ревай зрікся головства.

До речі: викинені й виступинці з соц. дем. українці сподівалися, що Ревай спротивиться волі чеського проводу й скоріше відмовиться від посольства. Таким поступованням він скріпив би довірря до себе і міг би стати в проводі нової української соціалістичної партії, що її вони думають зложити. Але так не сталося. Ревай завів їх та „Учит. Громаду“.

Та це можна було передбачити, бо опертися чужій волі може людина залізного характеру. Однак у Ревая переміг матеріалам, що витиснув на ньому пятно ще в часах, коли він був комуністом.

Ревай це типовий „реальний політик“, яких бачимо й на інших землях. Тому, що чехи заявляють, мовляв автономія на Закарпатті можлива лише тоді, коли там... прийде до агоди між українцями й московофілами (чехи самі найліпше знають, що до такої агоди ніколи не прийде; і тому це є для них претекстом, щоб викрутитися від справи автономії!), то Ревай у своїй „реальній“ наївності старається переговорювати з московофілами, хоч знає, що вже перед ним подібні спроби були і покінчилися крахом. З цілою своєю „реальною політикою“ Ревай котиться по похилій площі, а остання справа з „Учит. Громадою“ та попалення ним за собою мостів вказує, що Ревай став анаряддям чеської політики на Закарпатті“.

„Пробо-ем“ ч. 2.: „Ти український соц. демократе, мусиш бути таким, яким хочуть тебе мати чехи. То ж і посли соц. дем. партії

мусяť підходити під міру. І тому У. Гр. допустилася помилки, думаючи, що соц. дем. Юлій Ревай і український учитель Юлій Ревай — це дві самостійні і рівні собі одиниці. Тимчасом воно так не є, бо український учитель Юлій Ревай мусить слухати посла Юлія Ревая, а посол Юлій Ревай чсл. соц. дем. партію під проводом чехів".

„Новий Час“ ч. 60.: „Закарпатська соціал-демократія в боротьбі з українським рухом... У звязку з протиукраїнським курсом в соц. дем. партії повиступало з неї багато вчителів, що досі були чільними партійними діячами“.

„Лідове новіні“ ч. 84.: „В „До перемоги“, видаваної послом Реваем, підкреслюється, що в соціал-демократії на Підкарпатті мають мати українці більшість, з чого випливає і право на провід. Проти того празький український місячник „Пробоем“ закликає до заложення української народної партії... Уступленням посла Ревая (з головування в „Учительській Громаді“ — прим. Ред.) поки що конфлікт і заложення нової політичної партії були усунені. Однак то не значить, що нова українська партія не повстане, як тільки прийде відповідна пора“.

„Українське Слово“ ч. 8. Ужгород: „Сьогодні соц. дем. партія на Підкарпатті це не та давня партія, сьогодні це партія урядовців, які як члени партії дістають ще побічні платні, заняття, це партія багатьох адвокатів, судових радників, професорів, директорів, що мають винниці, власні domi з комфортом уряджені та ін. маєтки“.

Одного дня вибух конфлікт, почалася війна. Її причини? Різні причини найдете в статтях, що обговорюють цей конфлікт. Та найголовніша та, що сама ідея соціалізму в такій формі, як тепер існує в Європі скрахувала, а в їх партіях іде розклад. Члени адебільша вступають до партій не з переконання, а тільки тому, щоб поправити свою екзистенцію. Їх трактують як слуг, пахолків, що дістають місце і мають сидіти тихо й мовчати, мовчати і ще раз мовчати. А звісно: „хто платить — той наказує!“

Хто важився виступити проти таких „порядків“ — той попав в неласку. В одного відбулася зараз ревіа, другий попав в конкурс, третьому інакше треба доскулити, а коли вже годі доскулити одиниці — то доскулом цілій громаді. В цій боротьбі дуже і дуже не перевирають в засобах, бувші голови товариств прискаржують і денунціють товариства, в яких були головами й валять те, що присягали колись будувати. Відомо — на службі в чужих. (Слово про „Учительську Громаду“ та її предсідників-голов! — прим. Ред.)

Нашим горячим бажанням, щоб як найбільше людей викинено із соц. дем. партії, наука політики на власному хребті — добра річ“.

Думаю, що коментарів не потрібно!

Англійці про Україну і Підкарпаття.

Англійська преса часто пише про українські справи і про Україну. Газета „Таймс“ (9. III. ц. р.) в статті „Українці й Совіти“ м. ін.

пише: „Українські землі під Совітами все ще правляться комісарами з Москви. Українці все ще наповнюють тюрми Сибіру“.

Журнал „Ревю офф Ревюс“ про польсько-чеські взаємини пише: „Чехи побоюються, що аріст української національної свідомості готов перервати їхній контакт з Совітами, а якими, як подає преса, Чехословаччина заключила договір: на підставі того договору совітські (московські) літаки могли увійти в „спеціальні випадки“ користуватися чеськими аеродромами. З тієї причини у своєму спорі з Польщею Чехословаччина радіше схиляється підпирати польську хліборобську партію, ніж українців“.

Окремий розділ присвячує „Ревю офф Ревюс“ мовному питанню на Підкарпатті: „Український чи рутенський? Слово до президента Бенеша“. Виводить, що мова на Підкарпатті в українська і що правильна назва в український, а не „русинський“ чи „рутенський“. А тим більше не може бути „малоруський“ або „русський“, що належить Москві.

27. II. ц. р. мав у Королівському Інституті Міжнародних Справ п. С. А. Мекортиней про положення на Підкарпатті. Докладчик недавно був в Чехословаччині, де студіював положення меншостей.

Що нам пишуть.

До редакції Пробоем!

Може Вам і відомо про ту подію, що сталася тут на Підкарпатті. От я собі позволю про неї Вам щось написати.

На днях т. в 23. III. ц. р. зійшлися наші старі провідники до Ужгороду на поради, як би ім за всяку ціну зіллятися з „рускими“ на Підкарпатті...

Були там: Волошин, Ю. Ревай, Штефан, Ю. Брящайко, Долинай, Перевузник, Полянський, Ф. Ревай, В. Желтвай і т. д. Ініціатори Ю. Ревай і Штефан за всяку ціну хотіли переконати присутніх, що конче потрібно порозумітися з „рускими“ — прямо рай обіцяли.

Марно декто переконував старших, що ми за 17 років боролися за назву українець не через те, щоб тепер зійти на „русина“. Що власне тоді ми зробили? Але старим це не зрозуміле... і на кінець, правду сказати, на нарадах залишились самі стари. Гренджа ще на початку заявив, що недавно українські організації були проти, а вони „вожді“ на власну руку тичуться. Чи не буде це щось „з више“? Чи не приобіцяно щось Реваєві за цей „модус“?

Словом зістали стари. І як було згадано, доказують добре сторони „злуки“. Щось в роді такого: дотепер у нас учиться на 5-ох мовах, а по злуці лиш на 2-ох: український і „русський“. І в революціях було бажано, щоб деякі предмети учились по українськи, а деякі по „русськи“. Як Ви на це?

„Русські“ ніби пристали на те, щоб назва українського підкарпатського населення була „русин“, лиш ми, українці, можемо в дужках

писати „малорос“, українець, а вони, московіфіли, „руський“, „карпаторос“. От українські підкарпатські філологи й історики...

Я бажав би, щоб Ви добре відгукнулись на старих „модусів“, — коли вже вони не мають сили працювати, боротись, то нехай сидять. А нам не зашкодить боротьба, бо лише в ній виростуть характерні з сильним хребтом члени української нації.

Ще щось: того ж дня Ю. Ревай звіксся головування в У. Г. І хоч всі бажали вияснення, не сказав, не смів... Прага заборонила... І за те, що не дав вияснень Пазуханич заявив, що „коли соц. дем-и нам, учителям, не вірять, то і ми їм ні!“ Всі на знак згоди сплеснули долонями... —————— Здоровить Вас Г. С.

Хвальній Редакції „Пробоєм“.

Сьогодні 24. III. 1936 одержав я від Краєвого секрет. чсл. соц.-дем. партії з Ужгороду листа, зміст якого наводжу без змін. Відповідь мою прошу помістити у нашому часопису „Пробоєм“, за що складаю свою подяку.

З МІСТ ЛИСТА:

П. Т. Ю. Боршош, управитель школи в Рахові. Шановний Товаришу, в останнім числі часопису підкарпатської молоді „Пробоєм“ Ти надрукував свій вірш „Буря в Карпатах“. З огляду на те, що той часопис є протисоціалістичний з тенденцією національно-шовіністичною, просимо повідомити нас, яке відношення маєш Ти, як член чсл. соц. дем. роб. партії до того часопису. З товариським привітом за: краєвий секр. чсл. соц. дем. партії Кекус. Печатка.

МОЯ ВІДПОВІДЬ НА НАВЕДЕНИЙ ЛИСТ:

П. Т. Секретаріят соц. дем. партії, Ужгород.

На Ваше письмо з 24. березня 1935 під числом: К/26, у якому запитуєте, яке маю я відношення до часопису підкарп. молоді „Пробоєм“ і чому в названім часописі появився мій вірш „Буря в Карпатах“, — заявляю:

Останні події в чсл. соц. дем. партії на Підкарпатті, що мають явно проти-український характер, примусили мене рішуче змінити своє відношення до партії соц. дем. на Підкарпатті, а особливо до її проводу в Ужгороді.

Щодо появи в „Пробоєм“ моєго вірша: „Буря в Карпатах“, зазначую, що це є виключно справа моя (де я смію свої вірші поміщувати), а не проводу партії соц. дем. в Ужгороді. Щоб однак на будуче не одержувати від секрет. партії соц. дем. з Ужгороду подібних завважень, заявляю, що з нинішим днем я перестав бути членом і співробітником партії соц. дем. на Підкарпатті.

Рахів, 27. III. 1936. З належною пошаною: Ю. Боршош.

С Т У Д Е Н С Ь К И Й В І С Н И К.

Дня 16. IV. ц. р. немилосердна смерть вирвала з наших рядів на 24 році життя студента прав т. Едмунда Чеха, члена філії Союзу Підкарпатських Українських Студентів в Братиславі. Покійний був примушений в останньому часі задля матеріальних недостатків залишити дальші студії на університеті і прийняти місце народного учителя. Така доля стрінула вже більшість наших студентів. Але всетаки українське громадянство і надальше не цікавиться соціальним життям українських студентів. Хіба тільки політично-партийницька преса агадає хоч і недобре, то хоч клеветою тих „вічних студентів“, що в біді і недостатках студіюють і накінець через недоідання підлягають туберкульозі... смерти!

Абітурієнтам середніх шкіл. Хто з Вас, товариші, бажає приїхати до Праги на студії просимо голоситися на адресу: т. Іван Долинай, студ. прав, Прага-Летна, Белкредіго 477, Підкарпатська колеї, який Вам дасть точні інформації на Ваше бажання. Не забудьте приложити марки на відповідь.

Тих, що бажають їхати на студії до Братислави просимо звертатися на адресу т. Василя Івановчика, студ. прав, Братислава, Студ. колеї на Лафранконі.

Союз П. У. С.

Х Р О Н И К А.

29. квітня ц. р. гурток прихильників часопису української підкарпатської молоді „Пробоем“ влаштував Свято Українського Моря. Доклад зробив С. Росоха.

30. квітня ц. р. Найвищий Адміністраційний Суд в Празі виніс вже другий „валуевський“ розсудок в справі наави „український“ проти „Учительської Громади“ в Ужгороді.

20—25. травня ц. р. виступав в Моравській Остраві і Празі хор українських дітей з Лугу з під Ужка під проводом дир. Кричківського. Успіх великий! Дня 24. травня ц. р. зазначений вище хор виступив в празькій філії т-ва „Просвіти“, яка разом із Союзом Підкарпатських Українських Студентів влаштувала, цьому загостившому до неї українському дитячому хору, чайовий вечірок. На зустріч і приняття хору вже від 17. год. почали збиратися просвітяне. Всі нетерпеливо питалися: „Йдуть вже діти“? Біля 19. год. надійшли діти. Гарні їхні одно-вбори прикрашували українські вишивки. Біля 100 просвітян в шплахерах привітали дорогих гостей покликами: „Слава“! 50 дітей відповіли тим самим привітанням. Голова „Просвіти“, що привів гостей ще й за столом обмінявся з ними привітаннями. Хор проспівав кілька українських пісень. За дуже високу культуру співу належиться подяка і признання дир. хору дир. Кричківському. За чаєм всі діти були обдаровані цукорками й забавками. Голова С. Росоха передав хору 63—Кч зібрани ним між присутніми. Діти заявляли, що вони почу-

ваються в „Просвіті“ як дома й бажають заснування „Просвіти“ в своїм селі. А один хлопчик зауважив: „наш п. учитель дуже хвалить чехів, а нянько (батько) мусів продати одиноку корову їм на порцію“... Учитель і діти говорили замісце „український“ — „руський“ (???)

ВІСТИ.

День смерти бл. памяти С. Петлюри — 25. травня — є днем зборок пожертв на Українську Бібліотеку Його імені в Парижі.

Нова книжка проф. О. Мищюка вийшла з друку під назвою: „Нариси соціально-господарської історії б. Угорської нині Підкарпатської Русі“ том I. від найдавніших часів до $\frac{2}{4}$ стол. Книга є дуже цінним вкладом в наукову літературу й мусить її мати кожна культурна людина, що цікавиться минувшиною й сучасністю Підкарпаття. Автор її відомий учений економіст, має багато наукових творів та статтів. Книга мав 246 стор. форм. вел. 8° з 13 ілюстраціями та французьким резіме. Ціна за примірник 35— Кч. Гуртове замовлення, найменше 5 примірників, через адміністрацію „Пробовем“, по 25— Кч плюс пересилка 2— Кч. Книга важить $\frac{1}{2}$ кг. Роздрібний продаж в книгарні Педагогічного Т-ва в Ужгороді.

Вже виготовлений до друку і другий том цих „Нарисів“, що обняв період від $\frac{2}{4}$ стол. до $\frac{1}{2}$ XIX. до знесення кріпацтва.

Спішіть із замовленням, бо наклад I. тому не великий!

ЩО ЧИТАТИ?

Найдешевший український ілюстрований щоденник „Новий Час“. Входить на 10 стор., а в неділю на 12 стор. Щомісяця безплатна прилога зошит „Історія українського війська“ з великою масою ілюстрацій. Ціна чвертьрічно 45— Кч. Інтелігенти покиньте україножерський „A-zet“ і замовте свій „Новий Час“, Львів, Косцюшки 1-а.

Початком грудня 1935 почала виходити у Львові „Дешева книжка“, двотижневик. Входить в окремих книжках і розглядає усі справи звязані з українським життям минулого й теперішнього часу. 24 книжки в рік за 20— Кч. Адреса: „Дешева книжка“, Львів, Скарбківська 35.

Друкується та незабаром вийде книжка Софії Будкової: „Українське небо повниться“ з мистецькими ілюстраціями М. Михалевича. Ціна книжки з пересилкою 3— Кч. При замовленні не менше 5 примірників Кч 2-50. Замовляти через адмін. „Пробовем“ або на адресу авторки: Praha-Michle, Smetanova 391.

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ! Вирівняйте свої залегlosti. Не гризе Вас совість читати задар часопис української молоді, що не має ніяких політично-партийницьких фондів на удержання своєї преси. Існування часопису „Пробовем“ залежить від Вашої передплати. Оскільки тепер не зашлете її, то в місяці червні часопис не зможе вийти. Не допустіть до того!

Листування.

Просимо наших кольпортерів, як теж прихильників, щоб збирали передплати й дари на пресовий фонд часопису „Пробоєм“.

Г. О. — В. Межиріччя — Оскільки не помістимо самі, то пішлемо до іншого нашого часопису.

Др. Й. К. — Кудловці — В приватних справах відписуємо і виконуємо бажання тільки наших передплатників.

В. П. — Ужгород — Часопис української підкарпатської молоді „Пробоєм“ не виступав проти релігії, але виступав і бороти-меться проти тих священників, що живуть з українського народу, а нічого для нього не працюють, хіба тільки, що провадять денаціона-ліааторську роботу.

Паломник — Хуст — Де знаходитьться статуїка малого Ісуса, яку подарувала Прага українським діточкам в Підкарпаття на като-лицькім візі в Празі, не знаємо. Спитайте п. епис. Стойку!

Всі на пресовий фонд!

(Список жертводавців умістимо в слідуочім числі).

O B S A H: Výroční smrti sv. Jana Nepomuka. - Boršoš-Kumjatskyj: Básně. - S. Rosocha: Autonomie s hospodářskémi následky. - Dohodnout se nebo bojovat? - Pedagogické kroužky. - Z. Šimůnek: Česky piše. - Studentský věstník. - Kronika. - Noviny. - Dopravování. - Tiskový fond.

ПРОБОЕМ

Часопис підкарпатської молоді. Виходить кінцем кожного місяця. — Редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кč., піврічно 5—кč., ціна поодинокого числа 1—кč., за границею річно 20—кč. — Газетові марки дозволені дієр. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Подаеться на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового конта 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: Стефан Росоха, Прага IV-180. Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV.-180. 11. Pošt. schránka č. 9.

Tiskárna František Loos, Vinohrady, Americká 41.

PROBOJEM

Časopis podkarpatské mládeže. — Vy- chází ke konci každého měsíce. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5.—kč., cena jednotlivého čísla 1—kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinová sazba povolena řed. p. a t. čís. 321549 VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevráti. Ponechává si právo články a dopisy zkracovati aneb i nctisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. Odpo- vědný redaktor, majitel a vydavatel: Stefan Rosoha, Praha IV-180. Adresa redakce a administrace:

Музей Ужгород

21. VI. 35

Ради КІ.

Чарівна 14

ПРОБОСТІ

ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ III.
ЧИСЛО 6-7.

ПРАГА
червень-липень
1936.

М. Рішко:

В Е С Н А.

*I знову я зустрів у горах
Усміхнену, дзвінку весну,
Почув пісні стоячучих хорів:
„Прокинься земле і пануй!“*

*Відкрило небо хмурі вій,
I зник туман у далечінь,
Ціючим вітром Лада віє
У срібний день і у ночі.*

*Tak чуйно ловлю кожний порив,
Журчання гірської ріки,
Кругом тримтим барвисте море
Від керміц дужкої руки.*

*Невже ж для нас оця весна і
Землі принадні пестощі
I музики пянкі хоралі
Під легіт вітру і дощів?*

*O, ні! Ми ждем на час величний,
Як кровю сонце загорить,
Як нас Весна у бій покличе,
Щоб степ і гори розбудить!*

18. 5. 1936.

15 літ Союзу П. У. С. в Празі.

ПЕРЕД СТУДЕНТСЬКИМ КОНГРЕСОМ.

Союз Підкарп. Українських Студентів у Празі, заложений в шк. р. 1920-21. В перших роках праця в Союзі була скерована лише на взаємну соціальну допомогу, ділянку дуже важну для самого студентства. Навіть назва т-ва звучала тоді „Союз соціальної помочі“... Наслідком збільшення числа членів та більшої національної свідомості прибуваючих членів поле праці поширилося. В 1922 р. навіть почали видавати журнал „Підкарпатський Студент“.

Вже в перших роках деякі студенти під впливом московської еміграції та чеської політики голосяться до московської нації й закладають т-во „Возрожденіє“, яке потім в роках 1927-28 спільно з Союзом П. У. С. засновав Центр. Союз Підк. Студентства. Співпраця була неможлива і спільній Ц. С. П. С. розвився. Мимо того т-во „Возрожденіє“, без інших т-в, називав само себе Центральним Сою-

зом, та ще й нині уважує собі права говорити іменем усього підк. студентства, коли загально відомо, що їхній Ц. С. П. С. складає т-во „Возрожденіє“ само за допомогою такої махінації, що майже кожний член, „Возрожденія“ є одночасно членом т-ва „Другъ“ та „Восходъ“, (які доповнюють середньошкільники). Через ті т-ва „Возрожденіє“ входить в його Ц. С. П. С. З того виходить, що фізична особа кожного члена „Возрожденія“ представляє собою три особи, при чим одночасно дає існування трьом правним особам. Як бачимо члени т-ва „Возрожденіє“ творять і представляють кілька товариств в залежності від потреби й бажання. Точніше пояснює основи, на яких в побудований самозваний Ц. С. П. С. його таки бувший член К. С. Добрянський у „Рус. Нар. Голосі“ з дня 19. березня ц. р. Отже згаданий самозваний Ц. С. П. С. не може репрезентувати студентства Підкарпаття, бо деякі т-ва, що їх „воздорожденці“ числять дотепер його членами, повинстували, а деякі не існували й не існують, а крім того ще й Союз Підкарп. Українського Студентства в Празі, що обіймає половину всього студентства Підкарпаття, теж не є його членом. Та це тільки для інформації.

Як я вже згадав, культурну працю починає Союз в рр. 1926-27, коли його діяльність поширюється взагалі. В 1927 році організується при Союзі драм. гурток „Верховина“, що в часі свого існування дуже багато виконав в пропагації рідної культури й мистецтва. В 1929 р. з ініціативи Союзу був скликаний I. з'езд української молоді в Ужгороді. В році 1930 Союз відбув подорож до Галичини. Тоді ж члени Союзу закладають абстиненський кружок, клуб Ольдскавтів і дописують до ріжних газет. В 1930-31 році з нагоди 10 ліття свого існування Союз видає Альманах. Заложення філії т-ва „Просвіта“ в Празі теж треба завдячувати Союзу. Від 1933 р. члени Союзу, націоналісти, видають журнал „Пробоем“ та скликали до Мукачева II. з'езд української народовецької молоді в 1934 р.

Беручи під увагу студентське соціальне життя, мусимо ствердити, що український елемент на високих школах є найбідніший. 80 відсотків членства Союзу це сини селян та селянських робітників. Про матеріальне забезпечення, яким користається чеське студентство, українське студентство може тільки мріяти. Українське громадянство не цікавилося і не цікавиться соціальним життям і матеріальним станом свого студентства, хоч це є одним з найважніших питань студентського життя. Правда, деколи й українське студентство притягне на себе увагу свого громадянства та тільки з політичного огляду. Одна або друга політ. партія накинеться на студентство (зарганізоване в аполітичному т-ві) з лайкою чому, мовляв, студентство не є членом тієї або іншої політ. партії. Мимо того студентством не цікавляться.

Щоби направити недомагання громадянства супроти студентства і навпаки, треба проаналізувати працю в Союзі протягом 15 літ і показати собі напрямні дальній праці для соціального забезпечення студентства в майбутньому, Союз Підк. Українських Студентів скликув на 27. і 28. червня ц. р. конгрес українського студентства до Ужгорода.

Ще про берегівську гімназію.

До редакції нашого часопису надіслано з Берегівщини меморандум, в якім 28 товариств і українських громад того округа протестують проти наміру чеського шкільного уряду перенести українську гімназію до Севлюша. Мабуть відомо всім, що боротьба за цю гімназію ведеться вже довго — ведеться від тієї хвилі, коли директором її став п. Йосиф Лопоур, а його помічником п. Іржі Меліхар. Ці два панове за всяку ціну старалися й видно стараються бачити в Берегові чеську гімназію замість української. До тієї цілі йшли безоглядно, не вибираючи в засобах — згадати треба лише поведення п. Меліхара в рр. 1929-30, 1930-31 супроти учнів, його класифікації, які силкували до того, щоб здесяtkувати ряди учнів і т. п. Але ці методи згаданих панів не привели їх до цілі — знищити українську гімназію і замість неї заложити чеську. Українці перемогли, але чи надовго? Бо сьогодні ці панове і чеські уряди підходять іншою дорогою; кажуть: в Берегова українську гімназію треба перенести до Севлюша. А коли це станеться, тоді не буде ніякої перешкоди, щоб у Берегові відкрити чеську гімназію. Цей хитрий підступ чеських урядів повинно українське громадянство демаскувати і боротися проти нього не лише меморандами. Нічого нам не поможет відклики й апеляції на совість вовка, який розаївляє пащу, щоб нас пожерти!

На Підкарпатті має бути найменше 10 українських гімназій. Але в лих 4. Отже ясно, що до Севлюша не треба переносити берегівської гімназії, а відкрити там нову українську гімназію. Цього вимагають інтереси автономного Підкарпаття і неваже не має в нас стільки сили, щоб ми — автономне Підкарпаття — здійснили свою волю навіть проти інтересів чеської політики? Неваже п. губернатор не відчуває того, що його слово і воля в цій справі мусить негайно виконатися?

Знаємо, що проти одностайній нашої волі й думки під сучасну хвилю не відважиться виступити чеська політика, через те українське громадянство мусить голосно й рішуче заявити свою волю. Вже найвищий час, щоб ми перестали надіятися на панську ласку — вже мусимо навчитися хотіти і свою волю невідкладно здійснювати. Це одинокий для нас рятунок і вихід.

Е. Куальмівна:

Завдання родини.

Часто стрічаємо на Підкарпатті родини, в яких із за ріжних причин, але найбільше ідейних, сама сварка, гризня і ненависть. Батько виступає проти своїх дітей, діти проти батька, брат проти брата, сестра проти сестри і т. д. Чому це так? Ніхто по суті причини не відповідає. Батьки найбільше скаржаться на алу вихову в школі, де з їхніх дітей, головно в середніх школах, роблять ренегатів. Діти знову

на батьків, які не визнають чи не розуміють їхнього ідейного „перевідчення“ чи „бажання“.

Як ми глибше проаналізуємо цю проблему, то нам ясно стане по чийй стороні є вина. Вина є без сумніву по стороні батьків, родини. Бо хто ж має можливість впливати на думку дитини, — хто ж має змогу витворити сприятливий для її виховання ґрунт? Безперечно — родина. Бо на вироблення світогляду, характеру, вдачі, вподобання найбільший вплив має виховання в дитячому віці. Як собі дитину виховаемо, такою будемо її мати. Перевихова в школі потім в противному напрямі неможлива. Бо родина все може під час вакації паралізувати вихову учителя і тим усувати можливе національне авихнення душі дитини.

Однак, щоб родина могла успішно вести вихову своїх дітей в національнім дусі — родинне життя мусить бути надихане любовю до всього великого і сильного в нашій минувшині. Бо лише з традицією до близкучих чинів, з пошаною до заслужених наших предків, славних лицарів, які жертою своєї крові за нас стали нашими національними героями, вщіплює родина дітям бажання йти за їхнім прикладом і тим бути в службі своєї Нації.

Батьки повинні виховувати своїх дітей в добрій дисципліні, карності і власним прикладом. Бо чи може добре виховати свого сина і здобути для себе поважання і послух пяниця, розпусник чи газардовий грач? Як теж не може родина, де нема любови, де чоловік чи жінка зраджують себе. Бо лише родинне щастя та любов можуть стати джерелом тих благородних пристрастей, які основуються на ідейності й любові. І вже в послуху для батька мають пробиватись ті завдання карності, які з ходом часу розвинуться в безоглядний послух для провідника. Лише особиста цінність, характер і мораль висуне провідника на його провідне місце. Але лише на відповіднім підкладі може вирости цей провідник. На ґрунті загальної моралі й загального поважання, що пливе з особистої вартості.

Українську Націю ждуть важкі завдання, які вимагають здорових і сильних людей. І лише тілесно і духовно здорове покоління запевнить Українській Нації краще майбутнє. Таке покоління зможуть виховати лише внутрішньо здорові, моральні й здисципліновані родини. Тому родина націоналіста є зразком моралі, любові й довірря.

Істота української преси.

(ВУНІ) На повищу тему відбулася на Німецькій Високій Політичній Школі в Берліні доповідь дра Миколи Масюковича, якої основні думки переповідаємо тут у загальних зарисах.

Про українську пресу, як і про українську націю взагалі, переважають за кордоном неточні або навіть фальшиві відомості. Безперечно, самі українці дотепер замало дбали про те, щоб українська преса краще репрезентувала себе в чужих країнах. Але не слід забувати, що більшість європейської преси в останніх десятиліттях пе-

ред світовою війною впрост закидалася фальшивими й тенденційними, переважно московськими, інформаціями про український народ та його культурні досягнення. Систематичне підплачування багатьох впливових щоденників в Європі з боку царської Росії знайшло було собі особливо сприятливий ґрунт покрім у Франції. Опубліковані в 1931 р. в Парижі матеріали про довголітнє фінансування деяких великих французьких газет з боку московського уряду виявили, напр., чимало подробиць з такої діяльності царського дипломата Рафаловича. Після світової війни впливи московської і формациї в Європі зросли значно. Сучасний ССР має в різних країнах чимало своїх явних і замаскованих пресово-пропагандивних установ і посередників, що м. ін. поширяють в європейській пресі опрацьовані з становища московсько-большевицької рациї фальшиві або перекручені відомості про Україну й українське життя. Наслідком вгаданих та інших причин залишається українська преса в Європі нерідко менше відомою, ніж, наприклад, преса деяких невеликих позаокеанських країн чи народів, дарма, що український друк має свою історичну традицію від 1491 р. (надрукування в Krakovі Швайпольтом Фіолем „Осьмогласника“ і „Октоїха“), що періодична преса на українській землі існує від 1776 р. („Львівська газета“ на французькій мові) і українська національна журналістика — від 1848 р. („Зоря Галицька“) та що сучасна загальна продукція періодичної преси українською мовою перевищає — технікою і скількістю наав (203 в ССР, 224 поза ССР, разом — 427 і одноразового накладу загально до 6,000,000 примірників) — продукцію багатьох народів.

Історичний шлях української преси — це передовсім комашинна й ідеалістична боротьба українського народу за своє життя і розвиток. Москалі в боротьбі з українською пресою вели й ведуть перед мимо того що інші вороги українського народу не аби як конкурують в цім з москалями. Ось ряд історичних документів московських насильницьких намагань в боротьбі з українською пресою: 1720 (ценаурній протиукраїнський шаказ Петра I), 1847 (насильство над Т. Шевченком та іншими „Кирилометодійцями“), 1863 (Валуйська урядова протиукраїнська пропаганда в формі міністерського розпорядження про мовляв не існування українського народу), 1881 (урядова протиукраїнська пропаганда в формі заборони вживати слово „Україна“), 1914 (насильне припинення всіх 15 українських часописів) і 1919 (абольшевизовані москалі насильством і підступом розвалили Українську Державу та знищили українську національну пресу, що тоді саме починала розквітати). В боротьбі українського народу з насильствами ворогів не міг він спочатку поставити свою національну пресу на міцних господарських основах. Вона удержанувалася громадськими пожертвами і переважно незначними прибутками від передплати. Тому наша преса не була звичайно в статі довго видержувати великих грошевих страт на конфіскати й на інші ценаурні здирства. З тієї причини українські часописи адебільшого зникали після декількох чисел. Але в цій історичній боротьбі за своє право проти ворожого насильства витворила українська національна преса свою ширу традицію ідеї-

ного служення рідному народові, як справжній і рішальний чинник публічної опінії. Такого довірря, яке виявляє пересічний укуайський читач до своєї національної газети, не знайдемо мабуть серед ніякого іншого народу на світі. Масове читання одного примірника часопису, читання газетних новинок малописьменним селянам у „Просвітах“, кількаразове перечитування того самого примірника часопису і т. п. — масові явища серед українського народу і можливо твердiti, що скількість читачів української національної преси приблизно в 5—10 разів більша, ніж скількість її друкованого накладу. Але підкреслюємо, що це торкається лише національної української преси. Українське друковане слово в попередніх століттях масово поширювалося навіть шляхом переписування рукою цілих часописів, брошур і збірників.

Поскільки на Східній Україні започаткувалася українська преса „Харківським Тижневиком“ (1812) та таксамо харківським „Українським Вістником“ (1816—1819), що виходили московською мовою то на Західній Україні стала львівська „Зоря Галицька“ (1848—1857) справжньою основоположницею національно-української журналістики. Одноразовий наклад „Зорі Галицької“ в 1848 р. досягав 4.000 примірників. Історична роль Галичини, як певного українського „національного резервату“ помітна особливо значно в розвиткові української преси. Коли лютування московської цензури нищило східно-українську пресу майже до щенту, то Галичина покликала до життя нові українські часописи, дарма, що її хресна путь серед економічних алиднів і сваволі чужонаціональних краєвих адміністраторів і магнатів накладала тавро провінціялізму на значну частину галицької пресової продукції. Тільки після світової війни піднявся рівень української преси в Галичині значно вгору.

Українська національна преса була дотепер послідовною ідеолітично-виховною і провідницькою, а не комерційною пресою. Лише в останніх роках виникають у Львові деякі несміливі спроби розбудувати українську газету або журнал, як комерційне підприємство і рівночасно чинник публічної опінії. Переважна частина нашої національної преси має й сьогодня суто інтелігентський характер (особливо наприклад „Діло“, „Нова Зоря“, „Мета“ та інші) і тому не може досягнути більших накладів. Останні роки показали, що українські національні газети повільно звільняються від переваги в них своєманітного пресового „культурництва“ (етнографізму, просвітянства і т. д., а замість того виявляють зростаючу жадобу до конкретної політично-пресової акції).

Особливою ознакою української національної преси є її невгласаюча боротьба за національно-культурний розвиток цілого українського народу. Під московсько-більшевицьким насильством хоч часописи й виходять українською мовою, але в агітаційно-пропагандивним знаряддям в руках москалів. *Легальної національно-української преси в ССР нема. В тій пресі москалі намагаються прикрити свій ненажерливий московський шовінізм видутим ними для цього інтернаціонаїзмом.*

Ю. Гайович:

Великий процес Організації Українських Націоналістів у Львові.

Перед Львівським судом присяглих, що дуже „нетенденційно“ підібрані (5 військових, 2 поліцейських, 5 урядників), розпочався дня 25. травня процес з 23 українцями за приналежність до Організації Українських Націоналістів (О. У. Н.), що як відомо, працює за відбудування Соборної Української Держави революційними методами. Між обжалуваними в шість засуджених у варшавському процесі, а поміж них як провідника О. У. Н. на Західній Україні віданачити треба Степана БАНДЕРУ. До судової салі впускають лише на обмежене число білетів, відповідно розділених, бо поляки всячими засобами стараються, щоб про процес якнайменше говорилося. Мовляв не хочуть допустити, щоб українські націоналісти в судової салі робили пропаганду для Соборної України та щоб голосили, що Українці не сміють узнати польських насильних „законів“ над українським народом. Для українців польських законів нема, в лише польське насилия, проти якого кожний українець мусить боротися. Щоб ці думки не дістались до газет, польська поліція заявила журналістам, щоб нічого з того не писали, бо все буде сконфісковане, хоч в „закон“, що все, що говориться на суді можна реферувати в газетах.

Атмосфера на суді за перших 10 днів, в яких переслухано всіх обжалуваних, вказує моральну перемогу обжалуваних. Польські судді лише терором доказують свою „правду“. Всі обжалувані відповідають неввичайно мужньо. На прим. один з обжалуваних сказав: „Завданням моого життя було служити моїму народові й віддати йому всі сили. Це міг я зробити тільки в Організації Українських Націоналістів, до якої я вступив. Вона одинока веде до відбудови Української Держави шляхом Української Національної Революції... Свої особи боронити не буду, можу боронити лише ідею, якій я служив“. На це і інше подібне польські судді намагаються зробити процес тайним. Тому що процес потриває ще довго і що з присудів побачимо „справедливість польських законів“ ще до цього повернемо.

Ю. Кене:

Комууністичний „народний фронт“.

Останніми часами багато говориться й пишеться про „народний фронт“, що після його носів має стати „спасителем людства“ від „фашизму“. Через те що деякі клічі цього нового комуністичного руху, дуже хитро підібрані, треба, щоб зрозуміти, що таке „народний фронт“, здерти з нього його гарну маску й показати його таким, як в дійсності є, а не таким, яким видається.

Ідея заснувати „народній фронт“ в капіталістичних державах зродилася в Москві ще в 1934 р. Остаточної форми набрала на VII-ім з'їзді ІІІ. інтернаціоналу в Москві 1935 р., коли була установлена й програма цього ніби невинного московського імперіалізму. Основа програми така: змобілізувати всі служняні Москві сили інших народів проти Німеччини, яка збігається знищити „столицю світової революції Москву“, а далі розложить державні апарати й національну відпорність інших народів, щоб так легше було їх підбити московському большевицтву.

Московські большевики переконалися що „світова революція“ не має ніяких виглядів, що комунізм всюди підупадає та що й московська імперія вже дуже сильно загрожена. Для того, щоб рятуватись перед неминучим розвалом, Москва видумала нову ставку — „народний фронт“ в який збиралася як буржуй так масонів і всіх, що готові й служити. Комуністів на світі вже мало, отже треба повести за собою більші маси ріжких шахраїв, яким теж грозить націоналізм. Так большевики з Москви хочуть повести до своєї мети всі соціалістичні, ліберальні та інші протинаціональні сили, які збирають до „народного фронту“.

Серед українського народу на всіх землях кличі московського большевицизму в формі „народного фронту“ не можуть мати успіху через те, що український народ, як ні один на світі, на власному хребті пізнав його дуже добре. Але через те, що між кличами, якими заманюються маси до цього нового большевицько-московського руху, в теж гасло про національне визволення поневолених народів, може хтось на це зловиться, головно в нас на Підкарпатті. Та тим українцям, що на це могли б зловитися, треба лише усвідомити собі, що від клича до діла дуже далеко, що „національно визволена“ Велика Україна під Москвою планомірно винищується, щоб не грозила Москві своїм відриванням від неї. Таке то „національне визволення“ большевицької Москви.

Тому не смів бути місця московським агентам між нашим народом, бо кращу долю нашему народу здобудемо не в „народнім фронті“ під кермою Москви, а в боротьбі з ворогами, в боротьбі з деструктивними елементами серед нашого народу — слугами чужих інтересів на нашій землі.

„Сонце й блакить“.

У другу збірку Зореслава вкладено великі надії, які однак завели. Його збірка „Сонце й блакить“ назагал не сповнила навіть намірів самого автора, проголошених у прологу. Читаючи його вірші, маємо враження, що це не оригінальні вірші, але переклад. Враження таке випливає з того, що автор уживає розумових, штучно надуманих слів, за якими нема поетичної теплоти. Бо відомо: слова полова, але огонь в одежі слова... правдива іскра поезії. Поет хоче писати об'єктивно і через те участь його у всім неактивна. Красі при-

роди присвячує ^{4/}, своїх поезій. Але її розуміє і відчуває поверхово, не бачить життєвих процесів, лише їх наслідки. Тому його світовідчуття нетворче, штучне та неживе.

Є два погляди на завдання поезії: поезія для мистецтва, або для життя. Зореслав як раз стоїть поміж першим і другим завданням поезії. З того видно, що його світогляд несущільний та незавершений. Його слова, а треба би почуття, нас не переконують.

У вірші „Над віршами“ (стор. 8.), де поет каже:

„І слухаю шовкових трав відхання,
Потоків перлоспів, пташок кохання
І надвечірню казку водограю“.

Бачимо, що в Зореслава навіть трава відхає. Не бачить він того, що трава вічно пнеться до сонця, усе вгору, щоб сповнити своє завдання. Не відчуває поет і того, що примушує пташок кохатися, не відчуває в природі тієї життєвої енергії, що творить силу й гармонію. У нього простори „голубосонні“, мова трав „шовкотонна“, все неясне, все мріє і бджоли, і трави й Зореслав. Його „Молодість“ характеризують такі багатомовні слова: „сама ніжність“, сама „ласка“, „тиха казка“, „срібний сон“ і т. п. Він любить і ранок, і весну, і квіти і людей, але не в означенім просторі й певнім часі. Його дні „пливуть сонно“, душа його горить „горінням надвечірря“ і т. д.

Мова його поезій гарна і саме через те так погано вражаютъ всяки „огнеколонні“, „перлоспіві“, „лілейноквітності“, „шовкововелені“, „тріскучегромі“ непотрібні слова.

За те Зореслав беаперечний майстер віршу. Тим перевищив всіх українських підкарпатських поетів. Але саме через те мусимо прикладти суворіші вимоги до його світогляду і більшого чуттєвого напруження. Поезія — не слова, що самі про себе може й гарні, — але почуття, висказані щирими живими словами.

Порівнюючи теперішню його збірку з першою не помітно розвитку. В тім бачимо небезпеку поета Зореслава. *H.+K.*

С Т У Д Е Н С Ь К И Й В I С Н И К.

Конгрес українського високошкільного студенства
в Ужгороді 27. і 28. червня!!!

15-ліття існування
Союзу Підкарпатських Українських студентів у Празі!

П Р О Г Р А М А:

- I. Дня 27. червня 1936 р. в 16. год. Звичайні загальні збори Союзу Підкарпатських Українських Студентів — з програмою:
 1. Відкриття зборів і привітання присутніх,
 2. Читання протоколу з минувших загальних зборів,
 3. Звіти функціонарів,

4. Звіт Ревізійної Комісії,
 5. Дебати над звітами,
 6. Уділення абсолюторій відступаючому Виділу,
 7. Вибір нового Виділу,
 8. Вільні внески,
 9. Закінчення.
- I. Дня 28. червня 1936 р.:
- I. А. В 8. год. Служба Божа в Катедральній церкві,
 - Б. В 10. год. Ювілейний Конгрес з програмою:
 1. Відкриття й привітання присутніх,
 2. Реферати:
 - а) Організаційний розвій українського студентства — читає *Др. Стефан Росоха*,
 - б) Соціальне положення українського студентства — читає *Елісавета Куязмівна*, студ. техн.,
 - в) Життя українського студентства в Братиславі, — читає *Василь Іванович*, студ. прав,
 - г) Завдання українського студентства між народом, — читає *Юрій Кене*, студ. прир. наук.
 3. Привіти і дискусії над рефератами,
 4. Ухвалення резолюцій.
 5. Закінчення.

В. В 16. год. дискусійні сходини студентства з громадянством на тему: Соціальне забезпечення українського студентства. Вступний реферат і проект статутів „Т-ва допомоги українським студентам” виголосить *Др. Стефан Росоха*.

Г. В. 20. год. танечна забава — з новинами — до рана.

Вся програма відбудеться в Народнім Домі „Просвіта” в Ужгороді, Другетова 21.

До великої участі сердечно зве *Ювілейний Комітет*,

З нагоди 15-ліття Союзу Підкарпатських Українських Студентів в Празі Виділ Союзу рішив скликати до Ужгорода Конгрес українського високошкільного студентства в днях 27. і 28 червня. Заразом відбуде свої звичайні загальні збори 27. червня в 16. год. Все буде після поданої програми.

В шк. р. 1935-36 закінчили свої студії і осягли докторський титул п'ять членів Союзу П. У. С. Доктори прав: Микола Попович (Луг — Бичків), Стефан Росоха (Драгово), Осип Рущак (Волове), Осип Січ (Хуст); доктор медицини: Іван Сакач (Білки).

До всіх активних членів і функціонарів Союзу П. У. С!

Задумана культурно-освітня поїздка Союзу по Підкарпатті під час літніх ферій відпала через відсутність матеріальних засобів. За те члени Союзу П. У. С. будуть самостійно працювати по читальнях „Просвіти” та інших культурно-освітніх організаціях по селах.

Виділ.

Х Р О Н І К А.

Новий сенат Українського Університету в Празі.

Дня 10. червня відбулися вибори сенату на Українському Університеті в Празі на шк. р. 1936-37. Ректором обраний проф. др. О. Колесса, що є і професором філософічного факультету Карлового Університету, проректором проф. С. Шелухин; деканом правничого факультету проф. А. Андрієвський, продеканом проф. Л. Білецький; деканом філософічного факультету проф. Ф. Слюсаренко, продеканом проф. В. Щербаківський.

Новий директор Української Гімназії в Ржевнищах біля Праги.

Міністерство шкільництва і народ. освіти призначило директором Української реальної гімназії доц. Гр. Омельченка. Доц. Гр. Омельченко походить з Кубані (* 1884), професуру осягнув на Петербурзькім університеті. Був активним учасником революційного руху і членом Кубанської Ради. Від 1920 р. перебуває в Празі і бере активну участь в українськім громадськім житті.

Дня 21. червня відбулося в правзькій філії Т-ва „Просвіта“ свято з нагоди промоції на доктора прав Стефана Росохи за участі 87 осіб. 11 промовців витало молодого доктора від різних українських організацій. Відтак був чай і приятельська забава.

ЩО ЧИТАТИ?

Найдешевший український ілюстрований щоденник „Новий Час“. Виходить на 10 стор., а в неділю на 12 стор. Щомісяця безплатна прилога зошит „Історія українського війська“ з великою масою ілюстрацій. Ціна чвертьрічно 45— Кч. Інтелігенти покиньте україножерський „A-zet“ і замовте свій „Новий Час“, Львів, Косцюшки 1-а.

Листування.

І. Б. — Керецькі: Полагоджено!

Базар-Хуст: Бажаних книжок ми не маємо. Зверніться прямо на „У. С.“ Париж.

О. К. — Ужгород: Про все точніше напишемо пізніше. Не забувайте на нас і на далі!

І. Б. — Керецькі: Поки що находимо все в порядку. Якби щось знайшлося, напишемо Вам.

І. Р. — Н. Борово: Організуй пробоєвиків під час вакацій і робіть збирки на пресовий фонд „Пробоєм“.

С. Д. Новоселиця: Роби те саме, що Й. Р.

Пробоєвики! Хто бажає під час вакацій зробити щось в користь „Пробоєм“ хай ласкаво повідомить про те, т. редактора на його подану адресу.

Всім пробоєвикам і прихильникам бажаємо веселих вакацій і добреого здоровля та щоб в найближчий час вирівняли свої залигlosti.

Редакція й адміністрація „Пробоєм“.

У В А Г А!

Під час трьох літніх місяців просимо у всіх справах часопису „Пробоєм“ звертатися на адресу т. редактора:

Др. Стефан Росоха, Драгово, Підкарпаття.

На відповіди просимо прикладати поштові марки.

Ред. й адм. „Пробоєм“.

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвuje на пресовий фонд 100— Кč (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву), стається основуючим членом часопису підкарпатської молоді Пробоєм. Всім іншим щира подяка.

На пресовий фонд даліше зложили:

	Кч.	До тепер маємо даліших таких основуючих членів:	Кч.
112. Ф. Канюга (збірка !)	110—	72. Іванна Гірна, студ. прав.	100—
113. М. Кузымівна, учит.	20—	73. Олена Калабішка, матур.	100—
114. Г. Волошин, упр. шк.	350	74. Юрій Кене, студ. пр. наук.	100—
115. О. Г.	150	75. Марія Смола, студ. філос.	100—
116. І. Шелепець	1—		

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

О В С А Н: M. Riško: Jaro - 15 let Svazu P. U. S. v Praze. - Ještě o berehovské gymnasium - E. Kuzmívna: Úkol rodiny. - Ukrajinský tisk. - J. Hajovyč: Lvovský proces. - J. Kené: Komunistická národní fronta. - „Sonce j blakyf“. - Studentský věstník. - Kronika. - Dopisování. - Tiskový fond.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кч., піврічно 5—кч., ціна поодинокого числа 1—кч., за границею річно 20—кч. — Газетові марки дозволені дир. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Подаеться на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового konta 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: др. Стефан Росоха, Прага IV-180. Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vychází ke konci každého měsíce. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5.—kč., cena jednotlivého čísla 1—kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinová sazba povolena řed. p. a t. čís. 321549, VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevráti. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat a nebo netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. Odporvědny redaktor, majitel a vydavatel: dr. Stefan Rosocha, Praha IV.-180. Adresa redakce a administrace:

PROBOJEM, Praha IV.-180. 11. Pošt. schránka č. 9.

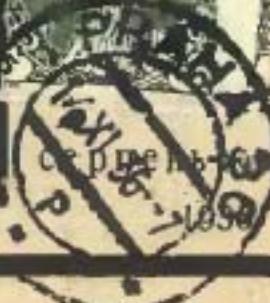
Український Музей
Рішко ХІ.
Karlová 14

ПРИҮЕМ

ЧАСОПІС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

ня III.
3-10.

М. Рішко:

МОЛИТВА.

О Боже мій незміряних просторів,
Молюсь тобі, алидений митар:
Не дай сконати безцільно в зморі,
А дай великих днів дожити.

І дай з арени життєвої
Зійти, як лицар, незбагнуто,
Цілім еством віддатись бою
За край століттями закутий.

Дай силу, мужність і відвагу,
Скріпні мої юнацькі скрані,
Вдихни у душу помсти спрагу,
Щоб покарати за гріх тиранів.

О, дай почутти давні Софій,
Вільних пісень грімкі хоралі.
Тоді померти незжалю
Борцем за правду й волю!

Амінь!

Др. С. Росоха:

ЯКА АВТОНОМІЯ?

Справа автономії набрала такого роамаху, що: хоч чеська влада тепер не займається нею, хоч вибори до підкарпатського сойму не були відмінні, хоч Розсіпал не пішов у пенсію, то всетаки автономія не вникає з сторін преси, не сходить з денного порядку всього населення Підкарпаття.

Причину добачаю в тому, що українське населення, — яке під час добровільного прилучення до ЧСР було одноцільне: один національний синьожовтій прапор, що маяв і на празькім граді, в Женеві й Парижі, одна Національна Рада, одна українська народня мова, одно культурне товариство „Просвіта“ і т. д., а яке то населення протягом 17 літ свого „вільного“ життя в ЧСР було стільки разів розбиване:

православіє, мовний хаос, культурно-національна боротьба, політичне роздрібнення і т. д. — вже рішилось всіми засобами боротися і здобути свої права — повну автономію Підкарпаття.

Доказом того: порозуміння між собою обох напрямків, злука обох Національних Рад в одну Центральну, предложення владі спільногомеморандума, в якому домагається: 1. підпорядкування губернаторові цілої управи краю, 2. заведення малоруської мови, 3. негайне виписання виборів до підкарпат. сойму, 4. приолучення від Словаччини 16 округів заселених українцями.

На це — чеська влада, що клала злучення обох напрямків, як передумову введення автономії, розвиває даліше: одобрює неграмотні „руські учебники“, хоч Центральна Національна Рада домагається до школ малоруської, цебто української мови. А чехи, що осіли на Підкарпатті, посилають 170 (можливо вже більше!) протестів проти автономії і висувають „проект автономії шкільних слуг“, який слушно назвала підкарпат. преса образю, гумбуком, обманом, атентатом на наші права, яким (проектом) хочуть чехи зробити губернаторський уряд інформаційною канцелярією.

Боротьба за автономію ведеться далі. Я певний, що закінчиться перемогою українського Підкарпаття!

* * *

Однаке в останній час виринуло питання: „яка автономія?“ Одні, як „руські націоналісти“ домагаються автономії національної. Інші, як Українська Селянська Партія в своїм часописі „Народня Сила“ ч. 2. домагається національної і територіальної.

Яка та національна автономія, що її домагаються фенциківці?

Передусім, національна автономія до адміністрації не торкається. В сучасності нац. авт. випливав з т.зв. „договорів про меншості“, що в примусові для деяких держав, між ними ЧСР, Польща, Румунія і т. д. Тими договорами підписані держави зобовязані дати меншостям повну вживати свою мову, церковний ритуал, навчати дітей на рідній мові й, взагалі, виховувати згідно з культурними традиціями та звичаями свого народу. Тому національна автономія називається ще культурною. Таку автономію мають в ЧСР німці, мадяри, поляки, або в Польщі українці, німці, литовці, чехи. Словом після версальського „договору про меншості“ в 1919 року, національну автономію мають: етнічні, релігійні та мовні меншості, як в тім договорі означені, в кількох державах Європи.

Оце і все! Такої автономії домагаються фенциківці у своїй газеті „Нашъ Путь“ ч. 170, де пишуть: „Цель стремленій russkikh naціоналістоф — russkaya національная (а не територіальная) автономія... (підкреслення їхнє!). Ясно виходить, що Фенцик з московофілами не бажає для Підкарпаття повної автономії. Бо цілу адміністрацію, уряди, суди, поліцію (жандарми) і т. д. залишає й надалі чехам. Можливо, що Фенцик робить це під натиском чеських фашистів, в якими він в союзі. Просячи тільки національну автономію — Фенцик в заразом проти підкарпатського сойму. Бо сойм не міститься в рамках національної автономії.

Що дав для нас територіальна автономія?

В першій мірі все те, що національна: мову, школу, релігію і культуру. Потім всю внутрішню управу краю — адміністрацію (уряди), суди, поліцію (жандарми), фінанси, лісову та господарську управу і, що найважніше, своє законодавство — свій парламент. Тому територіальна автономія називається ще й політичною. Після терит. автон. Підкарпаття має бути незалежною організацією в складі організації держави.

Підкарпаття дістало автономію не від чеської влади, але на Мировій Конференції в Парижі. В Сен-Жермені підписано 10. IX. 1919 договір, в якому (10. стаття) сказано: „ЧСР зобовязується зорганізувати територію русинів у південно-карпатських границях, означених велико-сполучними державами, в рамках чсл. держави, як самоправну одиницю, що буде забезпечена найширшою автономією. резервується їй окремий сойм компетентний рішати про закони в ділах мовних, шкільних, релігійних, місцевої адміністрації, як теж і в інших ділах, які перенесли би на нього закони ЧСР.“

Отже ясно, що Підкарпаття має територіальну автономію, яку мусимо обстоювати. Національну автономію на Підкарпатті можуть дістати чехи, словаки, мадяри і німці під доглядом губернатора.

На власаді — територіальності — і Сен-Жерменського договору (найширша автономія... підкарпатський сойм компетентний рішати і в інших ділах, які перенесли би на нього закони ЧСР...) рішуче треба домагатися, щоб держава передала до компетенції підкарпатського сому й господарську управу краю, то в лісову і домініальну та повернула краєві теперішні державні землі і Солотвинські кopalальні, які вона неправом вивласнила (див. про це статтю „Автономія з господарського боку“ в „Проблем“ ч. 4, за 1936).

Для доповнення додаю: 1. Тими доменіями і Солотвинськими кopalальними розпоряджала Будапеська влада, а не Віденська, яка була суверенна для цілої Австро-Угорщини, 2. При переході Підкарпаття з під мадярського панування до чеського не було ніяких спеціальностей, що мадярська влада передає „щось“ у власність чехословацької влади, 3. При добровільній злуці з ЧСР права на ті домені і Солотвинські кopalальні не були теж узгляднені за державою. Отже, належать автономному Підкарпаттю. Оскільки держава не бажає добровільно передати, то треба справу предложить Гаагському Трибуналу, хай розвідить, Підкарпаття не втратить — виграти може.

На тих самих основах треба домагатися теж принайменшім частинної фінансової управи. Але про це в найближчім числі!

Ці всі питання мусять бути розвязані ще перед „етаповим“ введенням автономії і дефінітивним опрацюванням проекту. Не розрішення їх, або розвязання в некористь українського населення, зле відіб'еться на далішім національнім, культурнім, господарськім і політичнім розвої українського Підкарпаття!

Гонта:

Молодь і книжка.

„Думайте, читайте!“
Т. Шевченко.

„Роажеврене серце святым почуттям
Отак загартуй ти холодним знанням.
І радісно серце задавонить мов дзвін,
Щоб дати до чину ритмічний розгін“.

В житті нації та одиниць рішаючим, моторичним чинником є ірраціональні (безрозумові), психо-волеві енергії й сили. Стихійна, підсвідома воля життя, боротьби, росту є джерелом, ядром і первом всіх актів (чинів, виявів) життя. Ця стихійна воля має напрям, рух, гін завсіди вперед, все дальнє, все в гору, нестремна, непереможна, неспокійна, ненаситна. Розум (інтелект) стоїть на послугах ірраціональної волі, дав її окреслену форму, докладно означув ціль, освітлює і вказує шлях до цілі, справляє у відповідне русло і контролює та доповнює її чиності. Він є її очима і руками.

Тому в житті в конечне співділання і співавучність ірраціональних (безрозумових) і раціональних (розумових) сил, в перевагою перших і мусить бути гармонія між почуваннями і розумом, між містикою і знанням. Бо поет чи музик мусить мати і талант натхніння, волю творити і мусить мати відповідне знання, техніку, щоб це своє душевне розположення належно використати, зачарувати в слово чи втілити в звуки. Однаке знання, книжка і просвіта це неодинока наша сила, і ціль, як уважали в добі всевладства „чистого розуму“, але один зі засобів пізнання, використання й опанування нашого внутрішнього і зовнішнього світу. Навіть, щоби набути само знання, треба в першу чергу хотіти й мати силу і витривалість характеру, щоби це осягнути, та ідею, для якої цілі це робимо. Тому в житті треба крім сили волі, непереможного „хочу“ і тугости характеру, також глибокої інтелігенції та основного, широкого образування і знання.

„Знання, — як пише фільософ Г. Жентілє, — не розуміють вже нині як холодного чистого витвору розуму, але як свідомість, що охоплює цілу людську особовість, підносить її, входить з нею у вічний ритм беконечного розвитку. Знання не є вже чистою контемпляцією (замкненим у собі розумуванням), але свідомістю себе, яку людина набуває і при помічі якої самоздійснюється. Завдякі цьому, знання не є вже прикрасою й умебльованням ума, чужим його істоті: але в культурою, формуванням тогож ума“. А дальше: „Тому тверджу, що ані школа, ані наука не мають знання, якеби було анаціональним“. Бо кожна національність має сній власний питомий не лише духовий, але також інтелектуальний круг заінтересувань і творчости. Хоча вона користає з вікових надбань інших націй, однаке все це сприймає вона перетоплює і розуміє по своєму, залежно від своєго душевно-волевого наставлення та інтелектуального розвитку і рівня своїх потреб, ідей і прямувань. Тому то під тим кутом треба глядіти на науку і знання. Користне і потрібне знання має собі молодь сама здобути, між іншим, при помочі пильного студіювання й основного

читання та передумування прочитаного, книжок. Книжка не лише має дати знання, але має в першу чергу виховувати, впливати на розвій душі, на вироблювання характеру. Вона має розбуджувати жагуче хотіння жити, боротися, здобувати, перемагати, защіплювати і поглиблювати основи й обрій світогляду, розвивати уяву, виробляти бистру, критичну думку, вказувати засади і напрямні моралі. Книжка має бути вірним живим відверкаленням життя, приготовляти в життя, приготовляти і вводити в життя та служити життю, творити образ життя натхненого духом борні, опроміненого сонцем ідеї, повного ритму кипучого чину. Таких поетів, письменників, мислителів і творців нам треба, що далиб молоді таку книжку. „О, якби пісню вдать палику, відхненну, що міліони порива з собою, оіріплює, веде на путь спасенну“...

З одної сторони добре і відповідні книжки бодай почасті заспокоюють жагучі, молодечі прагнення повного, бурхливого життя, насолоди риском, шукання пригод, мандрівок, далеких країв, сміливих очайдушних змагань і подвигів. З другої сторони ці книжки дають зясування рікних життєвих питань і проблем національних, суспільних, політичних психологічних, філософічних, етичних і т. д., яких розвязки шукає неспокійний моледечий ум. Юнак — серцем, поет, волею конквістадор (завойовник), розумом — філософ. Книжка має стати кормом душі, серця й ума та заспокоїти голод знання.

Зі сторінок книжок дивляється на нас віки, визирає воля і думка тисячеліть, промовляють великі творці та уми, розгортаються образи минулого, проходить фільм сучасного, горять і поривають візії (привиди) майбутнього. При помочі книжок маємо можність навязати духовий зв'язок із великими людьми, і мислителями, користати з їхніх думок, переживань, помічень, з їхнього життєвого досвіду і дорого-вказів та духово-культурного і цивілізаційного надбання віків. Як добра і корисна книжка виховувє, кріпить на дусі, гартує, освідомляє і приготовляє молодь до життя, так знову зла книжка розніжнює, ослаблює волю, притьмарує ум, розбуджує і загострює амислові похоті й налоги, неначе той наркотик, опій, а тому є шкідлива і погубна для молодих душ. Таких книжок молодь мусить вистерігатись.

Також не треба бути книжковим молем і поза книжкою не бачити і не чути бочків і голосу життя та клекоту борні. Бо тоді людина стає нездібною і неприготованою до життєвих змагань, потрясень і бурь, але неначе той старинний Діоген у бочці, не буде розуміти життя і зі свічкою знання буде блукати мов сновида по торговицях життя, чи буде потопати в хмараах життєвих теорій, доктрин.

Змисли боротьби і характеру не можна набратись із книжок, але в безпосередній зустрічі з життям, в зусильній праці. Тому знання, не для самого чистого знання, але книжка і знання має бути одним зі засобів приготування до життя, та до практичного примінення у житті і в праці для Добра Справи всього того, що доброго знайшов та навчився із книжок. Нестримна, жагуча, залізно-тверда воля,

сильний характер, велика ідея, євангеліє віри, книга знання і меч боротби, — ось дороговкази для української молоді.

Кінчимо словами публіциста Тураті: „Молодці, що завтра будете панами своєго життя і відважним кроком підете на зустріч суворої долі, побіч книжок хай буде вам дорогим, близьким і кріс. Якби ви знали, якою розкошю є стискати його в дужцій жмені, якби ви відчували разом зі мною, що є хвилини в історії, коли зброєю треба розірвати вузол складних питань“.

* * *

Молоді поручаемо перечитати й основно перестудіювати творчість Т. Шевченка, його характер, ідеї і життя з належним підходом; твори Лесі Українки, поетки чинної, невгнутої волі, енергії сили і боротьби, відповідну літературу про Хмельницького і Хмельниччину (пр. „Україна на переломі“ — В. Липинського і т. д.); про Мазепу і Мазепинців (пр. І. Борщак і Р. Мартель: „Мазепа“; І. Борщак: „Григорій Орлик, великий мазепинець“ і т. п.); про визвольні змагання українського народу в 1917 рр. (пр. „Листопадові дні“ та другі вид. „Червоної Калини“: та інших народів (пр. „Деякі перепони революції в Італії“ Й. Мацціні, „Під ярмом“ — І. Вааов, „Шлях величтві“ П. Бенуа і т. п.), як досвід і приклади визвольної боротьби і державницького будівництва; дальнє твори Стефаника, „поета твердої душі“, (пр. „Сини“, „Межа“, „Земля“ і т. д.) М. Черемшини; зі західно-європейської літератури: Кіплінга, поета енергії, сили і боротьби, суворого закону джунглів (пр. „Книга джунглів“), Джека Лондона, письменника жагучої волі боротьби, трудів, пригод, перемоги, насолоди риском (пр. „Морський вояк“ і т. п.), Книга Гамсона, Данного („Божеська комедія“), Гете (Фавстія) Шекспіра і других.

Доповнення є в статті „Що читати?“ в 2. числі „ПРОБОЕМ“ за рік 1936.

Дмитро Галай:

Ще один клин до розколення.

7-го жовтня ц. р. вийшло „Чрезвычайное издание Карпаторусского Слова“, в якому вилита вся радість Василенків, мовляв „Русскость спасена, Карпатороссы будуть русскими“, бо „Русские учебники одобрены“.

Міністерство шкільництва вже кілька років має перед собою для одобрення „Русків учебники“. До тепер воно їх не одобряло, бо в дійсності, вони не відповідали вимогам раз тому, що підкарпатське населення такої мови не знає, а подруге, що підручники не писані чистою мовою, хоч би московською, бо писали їх люди, що нето щоб вміли московську мову, але не знають навіть мови того населення, серед якого живуть, бо їхня улюблена мова мадярська. Тепер, якраз у цьому гарячому часі, вони одобрені. Чому це? Тому, щоб справа автономії Підкарпаття відсунулась на далі і щоб ще ліпше можна чехізувати Підкарпаття. Закидувано нам перед вирішенням автономії:

ви не маєте вирішений мовний спір — вирішено, українське населення Словаччини не є з вами в алуці — злучилися, а тепер підкарпатські зайди — чехи прибрали собі в голови „руссаково“ якогось Василенка і притоптали собі ноги ходячи до Праги. Ходили для того, щоб були одобріні „руські“ учебники, які мають стати на рівні з уже давно одобреними українськими учебниками, писаними етимологією, щоб таким способом вбити новий клин, щоб розвідти українське населення Підкарпаття і східної Словаччини і ліпше його національно поневолити.

Міністерство шкільництва забуло на те, чи повноправне воно одобряти підручники для нашого населення. Чи питалося більшості, українського населення Підкарпаття і Словаччини чи хоче воно підручники писані чужою мовою? Чому не лишило вирішення справи сойму автономного Підкарпаття? Чи ті підручники так нагло потрібні, чи не маємо одобрених вже? Ні, не тому, все те, тому, щоб показати світові, що до автономії ми ще не доарілі. А хто те робить? Чехи, зайди на Підкарпатті закрутіли голови неорієнтованим одиницям з української нації.

Український народ Підкарпаття і Словаччини бачить куди воно прямує, яка уздечка вяжеться, добре знає, кільки кісток вже було кинено межи пси, тому візьме все це під увагу: „руські“ учебники мають сплісніти нерушенні у складах.

— ій:

Джунглі в серці цивілізованої Європи.

Кінцем шк. р. 1935-36 в Драгово-Заброді започалася агітація чеської школи, але таким нагальним способом, що прямо тяжко людині здергатися, щоб не кликати до небес про пімсту. Тяжко дивитися на те, коли хочуть до чеської школи, крім жидівських дітей затягнути ще й українських. Перше, що обурює кожного з нас є те, що в Драгово-Заброді нема ані одного чеха, тільки українці й жиди. Тепер представте собі, для кого там має бути валожена чеська школа?

В Драгово-Заброді є парова пила, в околиці якої живе бідне населення і живиться працею, за котру від фірми дістав дуже малу платню. Управляючий п. Клайман започав агітацію, переговоривши діло з упр. учителем чеської школи п. Ганешкою і п. потарем Шанторою. Кінцем шк. р. 1935-36, як приїхав на інспекцію п. Пешіна, то всі разом відправилися до п. Клаймана, щоб йому помогти. Пан Клайман виголосив між робітниками, щоб кожний записав дітей до чеської школи, бо інакше викине з праці. Декотрі робітники настражилися „диктатора“ і записали своїх дітей до чеської школи, через всі зусилля тамошнього учителя Дм. Федини, що цю справу зразу аголосив упр. учителеві української школи Ю. Бокотеєві. Пан Бокотей сказав: „Робіть щось, бо видите, що я сам не можунич робити“. Ці слова не значили того, що я сам виступаю проти агітації валоження чеської школи, а ви колеги маєте допомогти мені. Значиться п. Бокотей зложивши руки дивився на боротьбу учит. Федини і його колег з чехізацією нашого народу. Повинністю п. Бокотея, як „руського“

учителя було стати також до боротьби з чехізацією, а не боятися, щоб не втратити протекцію у п. Ганешки і п. Шантори, як би від них залежала його екзистенція. Він хотів бути чистий, щоби міг їм сказати: „Панове, я не маю ніч против заложення чеської школі на Заброді, а наопак желаї, щобі она біла там заложена“. Пан Бокотей не думав на народ, але думав лише на одиниці, під впливом котрих втрачав і національне почуття — почуття над життя і тільки думає на екзистенцію, за котру воював з „гвером в руках“. З своєю родиною і з декотрими „русськими“ учителями (не розумію тут всіх учителів) говорить лише по панськи, бо інакше пани не говорять, як по мадярськи. По його думці, хто не вміє говорити по мадярськи, той не інтелігентний чоловік тому, що по „русськи“ говорять тільки простаки.

Відхилився від теми тільки тому, щоб показати, що чоловік без національного почуття до того народу, з котрого походить, з нього живе, його учиТЬ і виховув молоду генерацію, що має взяти в руки ведення народу, мріє тільки про... і чекає на його поворот, як каня на дощ. Пане директоре(??)!, що було — не вернеться!!

Вже був один факт агітації п. Клаймана наведений, а то про відпущення з роботи того, хто не запишє своїх дітей до чеської школи. Потім було обіцяно дітям снідання, убрання, книги, зошити і все, що тільки буде потрібне до школи і науки. Було сказано, що в „руській“ школі мусять собі всі ті річі самі купити, а в чеській дістануть даром. Декотрі люди під впливом такої обманчивої агітації і хитрого підстушу агітаторів, записали своїх дітей до чеської школи і аж тоді виписали, як протверезилися. Але за те честь і слава тим людям, що зразу не повірили обіцянкам агітаторів і свою школу та святощі своєї мови поставили вище матеріальних вигід і вище протекції, яку їм обіцяли. Пригадали собі й добре зрозуміли народню пословицю: „Обіцянка ганка, а дурневі радість“. Напевно вони думали й знають, що чеські школи на Підкарпатті тільки для жидівських, а не для українських дітей!

Ми вже знаємо з більше випадків, що дуже багато протестів подібного характеру кінчилися неуспіхом, так само кінчився і протест української учит. корпорації проти заложення чеської школи в Драгово-Заброді. Чому це так? Тому, що в чиїх руках сила, той є паном, а ти „русине“ мовчи і диш! Не знаю, чи довго ще будуть такі діла у нас на Підкарпатті ставатися, що й проти волі народу появиться панок з куфром в руці й скаже: „Я йсем учителем здейші ческе школі“, так, як то сталося в Драгово-Заброді.

Висловлюючи обурюючий протест проти страшної денационалізаторської праці чеської шкільної влади на наших селях, не можемо не висловити нагану таким „нашим“ управителям, що не боронять, як треба, інтереси української школи!

Михайло Рішко:

Про „соціалістичну мораль“.

„Трудова Україна“ (ч. 5-6 за 1936 р.) в статті: „Квіти націзму“ накинулась на голову філії т-ва „Просвіта“ в Празі Дра Росоху, мовляв він сказав, що „нашим робітникам треба знати не те, що таке чесність та мораль, а щось практичнішого“. Не буду тут боронити д-ра Росоху, бо хто його знає, той і так не повірить накліпам „Трудової Україні“, вазначу тільки, якої власне моралі хотіли вчити нас соціялісти.

На початку 1936. р. був у Празі зорганізований, старанням філії „Просвіта“, притулок для безробітних з Підкарпаття. Міністерство соц. опіки асінувало на ту ціль 20.000 корон чсл. Видно, чеським панам вже остохидло бачити гуртки нашої обдертої, голодуючої робітничої молоді, що викинули її на вулицю з праці, щоб лише ту працю свої чехи могли дістати. В цьому притулкові діставали ми сякі-такі обіди. За те мали слухати всякі соціалістичні дурійки. Робітники були проти цього і шукали допомочи проти того нахабства у голови філії т-ва „Просвіта“ д-ра Росохи, який в їх імені домагався, щоб на курсах викладалося науку горожанської школи. Але наші соціялісти а табору запроданців, як завжди за шмат гнилої ковбаси, радо виконували і на дальнє вказівки своїх хлібодавців. І полилися потоком порожні слова про мораль, чесноти, вдячність, віданість, солідарність і... соціаліам та світове братерство. Замість дати праці, або научити, щоб потім її адобути... нас годують байками підфарбованими соціалістичною бманю.

Панове соціялісти! Побрехеньки про таку чесність і мораль, яка сьогодні панує, лишіть собі. Ними ви не вакриєте суть нашої біди. Ми знаємо самі, чому ми бідуємо. Та знаєте про це і ви. Лише ваші гріхи вас в рай не пускають...

Біда наша в тому, що великоможне панство з „історичних земель“ засіло у нас на Підкарпатті у всіх урядах. 35.000 смокчуть нас в нашій країні! А обсадивши ці місця повели вони політику в нашім kraю так, що на 17-ім році „вільного співжиття в союзі з братами чехословаками“ ми тинємося без праці, голодні, обдерті і у себе в kraю і по Словаччині і на Чехах. Примушені жебрати роботу, бо наші фабрики позакривали. Примушені приймати милостиню — альмужну — притулок для безробітних, а тут ще внущаються над душами нашими. Читаєте нам устами наших же Юд-запроданців про „моралі і чесноти“. Ваша мораль і чесноти для нас це — безробіття, голод і холод.

Ta мораль, за яку ви стоите панове соціалісти, це організація хлібної монополії в ціною на кукурузу у нас 100 Кч. за сотнар, коли за Тисою в Румунії, в Мадярщині, за Карпатами в Польщі сотнар тої-ж кукурузи 30-40 корон. Знаємо, що наживаєтесь на цьому не ви, панове соціалісти, але при вашій офіровій спів-участи і за керовництвом досвідчених стародавних наших живодерів ріжних Жіртерів і інших, ті панове, яким ви так вірно прислуговуєте.

А з земельною реформою думавте, що все гаразд? Десятки тисяч голодуючих наших родин могли б знайти собі життя на тих маєтках, латифундіях, за які не раз ми вже згадували, а які до сьогодні находяться в чужих руках.

Може ви голосите до моралі заощадження державних органів на освіті наших дітей. Кожного року краєвий уряд в Ужгороді залишає наші школи без 30% учительства на 2-3, а то і на 6 місяців. Того року шкільна дітвора лишилася без науки аж до лютого місяця. Цього року надходять до нас не менш „втішаючі“ вісти. Контрольні органи і високий празький парламент та і наше краєве заступництво на це мовчать, бо благоденствує — дістав місячно 5000 корон чл. А там десятки вільних учительських місць в кожнім округі (як раз для нашої інтелігентної безробітної молоді!), та тисячі школоповинних дітей без науки. Така ваша мораль заощадження?

Ні панове соціялісти, ми не за таку мораль і чесність. Ми є проти неї. Про мораль і чесність ми можемо тоді балакати, як наші робітники будуть ситі, як в наших урядах будуть сидіти наші люди і як на нашій землі будемо ми господарі, а не чужинці!

Василь Голубанич:

Судять, судять, судять...

Польські суди в останні роки нічого не роблять, лише судять українську молодь за приналежність до О. У. Н. — Організації Українських Націоналістів, що бореться з окупантами на всіх українських землях і змагається до відбудови Самостійної і Соборної України.

Поляки думають засудити і посадити в тюрми та концентраційні табори всю українську активну молодь. На це ясно вказує тенденція польської судової процедури як і те, що тільки цього року відбулося п'ять великих судових процесів проти членів О. У. Н.: Варшавський процес, коли з 12 обвинувачених дістали три кару смерті, чотири досмертну тюрму, а решта десятки років тяжкої тюрми. Потім Львівський процес приніс 23 обвинуваченим досмертні тюрми й кільканадцять десятків років польської вязниці. В жовтні відбувся знову суд у Львові над М. Лебедем і в Бережанах над 19 українцями. Цей останній ще не закінчився — відложений, — бо 26. X. ц. р. зачався там же новий процес проти молодих українських націоналістів. А скільки ще буде!

Та марні надії. Ані не вивішають, ані не вистріляють, ані тюromoю не заморятъ тих, що рішили, хочби втратою власного життя, здобути Волю Рідному Краю!

Учитель:

Педагогічні кружки.

Минувшого шк. р. були в „Пробовм“ влучні статті про педагогічні кружки з деяких округів. Знаю з якою цікавістю читали їх ми — учителі. Тут напишу дещо про тячівський кружок.

На п. інспектора не нарікаю, бо він справедливий чоловік. Хіба завважив би, що він, як український письменник, ставиться до наших національних справ досить індиферентно. Деколи він прижмуреним оком дивиться на ренегатську працю поодиноких учителів і управителів москофілів. Та слід би тому кінець аробити й активніше взяти участь в нашім національно-громадськім житті.

Але вернуся до кружка, на якому, як звичайно, бувають реферати. Деякі солідно опрацьовані й вислухавши їх чоловік має користь. При таких рефератах і дискусія буває на місці. Але на жаль багато рефератів стойте нижче критики. Прямо автори їхні надуживають терпеливістю слухачів. Тому недивно, що під час таких рефератів ніхто не вважає, а потім дискусія, чи „критика“ — особисті напади й порахушки.

Найбільшу пожилку в тих колег і колегинь добачаю в тому, що вони замало, або зовсім не читають. Зайдете до їхньої хати — найдете там все можливе, тільки книжок ні! Теж гроші на все знайдуть, лишень на книжки нема. Безперечно, що такий учитель чи учителька, що не читає, не може зацікавити своїм рефератом інших учителів, що над собою працюють, читають книжки й самі учатися далі.

Скільки в тих, що мають власну бібліотеку? Або скільки в тих, що передплачують собі й читають літературні журнали „Вістник“, або „Самостійну Думку“ чи „Обрій“? За політичну пресу й не згадую, бо тут стрінувся би в жалюгідною фразою: „як не політизаю“. Та „не політизауй“, дідько тебе бери, але читати можеш і раздумувати про те, що кругом тебе діється. Кільки раз сталося, що учитель неборак не міг дати відповіді селянам, щодо нього звернулися в громадсько-супільніх справах. А як і дав відповідь, то таку, що селян вже не кортіло більше звертатися до п. учителя про „пораду“. Отже, як може бути потім успішна праця учителя з громадянством на селі?

Я цим не хочу ані критикувати, ані висміювати своїх колег і колегинь, але хотів би звернути їхню увагу на сумний факт, що при добрій волі дастися усунути. Все ще непізно!

Від редакції: Просимо Вп. учителів з інших округів щоб подавали нам коротенькі свої завваження з педагогічних кружків і свої думки, як можна б піднести їх на вищий рівень ?!

С Т У Д Е Н С Ь К Й В І С Н И К.

Союз Підкарпатських Українських Студентів у Празі.

27. і 28. червня ц. р. відбувся в Ужгороді I. конгрес українського високошкільного студенства з нагоди 15 ліття Союзу П. У. С.

27. червня: делегація Союзу відвідала деякі наші визначні особи з метою допомоги немаєтним студентам. Того ж дня після полуночі відбулися звичайні загальні збори Союзу. До виділу вибрано: голова — Ю. Кенев, студ. природ. наук, секретар — І. Долинай, студ. прав, соц. реф. — А. Кукуч, студ. прав, скарбник — М. Родак, студ. техн., культ. реф. — Е. Кузьмівна, студ. техн., бібліотекар — С. Бреза, студ.

філос., член — О. Скальський, студ. техн. Ревізійна комісія: голова — Др С. Росоха, члени — Інж. А. Гелетка і В. Бора.

28. червня: відбувся під проводом Др. С. Росохи студенський конгрес за участі великого числа громадянства. Вислані телеграмми: губернаторові Підкарпаття, як символів української влади, ЦЕСУС-ові, Українській Студ. Репрезентації у Львові і Чернівцях та українським національним студентам Східної України, що боряться з Червоною Москвою. Потім слідували реферати про організаційний розвиток студенства, про його соціальне життя в Празі та Братиславі й про завдання студенства.

Як збори так і конгрес відбулися на засадах і в дусі українського націоналізму, який студенство вважав одиноким виходом з тяжкого положення українського народу на всіх українських землях.

15. жовтня: відбулося засідання виділу Союзу, на якім прийнято 11 нових членів і кооптовано до виділу за протоколянта Д. Галая, студ. техн., а за заст. вид. М. Бокотея, студ. природ. наук.

18. жовтня: відбулися членські сходини Союзу. Реферат про події на Підкарпатті мав Др С. Росоха. Збори одноголосно висловили протест проти апробації неграмотних "руських" учебників для українських народних шкіл. Цією дорогою Союз закликав все українське громадянство на Підкарпатті, щоб і воно повело якнайзаявленішу боротьбу проти культурного скандалу і проти національної кривди за подіяної українському населенню на Підкарпатті.

Адреса Союзу: Юрій Кене, Praha II, Hlavkova kolej.

Товариство Українських Католицьких Студентів у Празі.

18. жовтня ц. р. відбулися установчі збори Т. У. К. С. у Празі. Це перше товариство підкарпатців у Празі, що має затверджений статут з назвами "український". Подібне товариство вже давніше затвердив краєвий уряд у Братиславі. На зборах було присутніх 36 академиків. До управи вибрано: голова — Др С. Росоха, містоголова — М. Хмеляк, студ. мед., секретар — Д. Галай, студ. техн., скарбник — А. Немеш, студ. мед., соц. реф. — М. Кричка, студ. філ., культ. реф. — В. Яхно, студ. мед., бібліотекар — І. Форович, студ. мед. Ревізійна комісія: Ю. Сак, студ. філ., С. Заклинський, студ. мед. і духовний радник о. Чисарик, празький парох. За великі заслуги при засновуванні товариства був вибраний зборами першим почесним членом і духовним провідником його о. Христофор Миськів ЧСВВ в Ужгороді.

Фенциківська колеї і служниці.

10. Х. ц. р. відбулися вибори до самоуправи "карпаторусської колеї" в Празі. Перемогли фенциківці при допомозі московських емігрантів, проти чого запротестували "тутешні карпаторосси", яких є (як вони твердять) більшість. Збори випали скандално, бо виявилося, що деякі фенциківці — члени управи колеї — уживали служниць колеї теж для задоволення своїх полових бажань.

З приводу перемоги "Нашъ путь" ч. 170 пише: "Наше студенчество не прадаже, і у небо дух побеждає над матерієй. Напрасна

билі вибрані тисячі чешскімі агарамі. І бочки віна капітули (греко-кат. в Ужгороді ??? — прим. „Пробоем“) не падають на наших студентоф“.

Русский бандитизм.

15. Х. ц. р. в тій колеї зійшлися до свого колеги союзівці з інших чеських колей. Це так обурило ведучих москальчуків, що вони накинулись на народовецьких студентів з криком і лайками, а один навіть (якийсь ковач!) і битись хотів, щоб українські студенти зараз покинули колей, бо роблять тайні збори. По спротиву союзівців проти такого рускаво бандитизму й варварства, що омежує індивідуальну свободу колеясів у їхній власній кімнаті (бо ж за неї платять!), московчуки грозили поліцією!

Як видно „дух“, який ширить Фенцик на „днях русской культуры“ всеціло запанував у туманних головах наших „руsskіх“ студентів!

ХРОНІКА.

Зізд української молоді в Югославії.

Цього літа в Р. Керестурі в Бачці відбувся зізд студенської і середньошкільної молоді українських переселенців з Срему й Бачки. Зізд відбувся в дусі українського націоналізму. Прочитано низку рефератів і винесено відповідні резолюції.

900 літній ювілей пресв. Діви Марії цариці України.

В 1937 р. буде 900 літ від проголошення пресв. Діви Марії царицею України. В 1037 році князь Ярослав Мудрий збудував у Київі церкву св. Благовіщення і віддав Київ і всю українську землю під покров пресв. Діви Марії. Того ювілею українці під московським насильством прилюдно не зможуть святкувати, бо грабіжники червоної Москви не дозволяють. Тим більше мусять відсвяткувати його українці Підкарпаття, Галичини й Буковини.

Спортивний день в Драгові.

6. вересня гурток прихильників час. „Пробоем“ зорганізував спортивний день в Драгові, в якому взяла участь молодь з 16 окружних сел. Всіх учасників понад тисячу.

Що є в Бичківською Гімназією?

Справа української гімназії в Бичкові щось замовкла. Потрібно, щоб всі чинники нашого культурного і політичного життя зайніялися нею. Бо це ж справа не тільки Бичкова, але цілого українського населення Підкарпаття!

„Свій до свого“ в практиці.

Зачувавмо, що „Учительська Громада“ асекурує своїх членів в т-ві „Словак“, хоч маємо своє асек. т-во „Бескид“. Подібно, кажуть,

робить п. епіс. Стойка, хоч є акціонером т-ва „Бескид“! Де є національне почуття і честь?

Свалявське свято й учителі.

13. вересня ц. р. відбулося в Сваляві просвітянське свято. Делегати були з цілого Підкарпаття. При ліпшій організації могло бути на святі яких 8 тисяч просвітян. Пані Кацулякова нарікала на учителів, що не взяли активної участі у підготовці свята. Знову інші говорили, що п. Кацулякова унеможливила учителям працювати в „Просвіті“. А навіть один учитель з Мукачева сказав м. ін., що відколи п. Кацулякова перебрала провід у свалевській „Просвіті“, то довги „Народного Дому“ збільшилися. Що на тім правди, тяжко сказати. Добре би було, якби п. Кацулякова й пп. учителі надіслали подрібні інформації та вияснення. Нам прикро про це писати, але національна справа — потребує ясності!

Корчми зникають...

В останніх роках пянство між нашим населенням зачало упадати. Доказом цього є урядове запирання (ліквідування) корчм на прохання самих корчмарів. Це сталося вже в багатьох селах. Цього літа алквідували аж дві в Драгові! А минулого року одну. На жаль ще є їх тринадцять на біля 5 тисяч мешканців. Але з розширенням просвіти упадуть і ті! Тому закладайте читальні „Просвіта“! А де вже є „Просвіта“ ходіть до неї кожний вечір, кожну неділю і свято та побачите, що корчмарі самі будуть просити уряди, щоб заперти їхні корчми, як то сталося в Драгові!

Нові часописи.

В Ужгороді появився новий часопис „Народня Сила“, орган Української селянської партії. Чеськословенський соц. дем. „Вперед“ сердиться, що і цей часопис буде націоналістичний!

В Рихнові біля Яблонця над Нісою з 1. серпня ц. р. почав виходити 1. кожного місяця новий незалежний часопис „Український Шлях“. Видавцем часопису є відомий український громадянин з Буковини Микола Завянський.

Стипендійний фонд „Пробоєм“.

З огляду на тяжке матеріальне положення українських підк. високошк. студентів, як теж на те, що до нині не існує ще у нас допоможове т-во для допомоги немаєтним студентам, редакція час. „Пробоєм“ рішила зорганізувати стипендійний фонд для найбідніших студентів. До тепер на ту ціль зложили:

1. Український лікар 1.000— кч та кличе інших українських лікарів зробити те саме.

2. Павло Чаповцій, упр. шк. 100— кч і кличе всіх управителів наслідувати його.

3. Лавро Гайдукевич, учитель 100— кч і пропонує, щоб з 1.500 членів „Учительської Громади“ аложили на ту ціль хоч 500 членів.

4. Августин Ловас, господар кч 100— і просить всіх заможних господарів, щоб допомогли в студіях тим, що приготовляються повести український народ до лішого Завтра.

Разом аложено 1.300— кч.

Хто буде черговий?

Гроші посилайте на чекове кonto „Пробоем“ чис. 201699 з допискою: „Стипендійний фонд“.

Від редакції.

Через спізнення в друкарні й задержання на цензурі число не вийшло в свій час.

I. Літом були розіслані післяплатникам часопису „Пробоем“ напімнення. Тих панів, що ще не власли нам свої залегlosti, просимо прочитати собі ще раз напімнення і в найближчий час сплатити свої довги. В іншім разі поступимо з ними так, як з тими, що хочуть читати за дурно часопис української молоді, хоч мають з чого за нього заплатити,

Два пани (один заслав, а другий переказав) протест проти „неналежної форми“ напімнень. З цікавості, дали ми ті напімнення читати багатьом людям, але ніхто не добавив там чогось „неналежного“, як ті два пани, що відбирають „Пробоем“ від його початку (1933 р.) і до сьогодні ще не заплатили (один вже) передплату!

Панове, сповніть тільки свої обов'язки: не любитесь Вам часопис „Пробоем“ — заверніть його! Задержите його — заплатіть за нього! То і ми будемо ліпше сповнювати свої обов'язки супроти Національної Справи!

II. Просимо Вп. прихильників „Пробоем“, щоб збиралі пожертви на пресовий фонд і здобували нових передплатників.

Просимо Вп. дописувачів, щоб в час засилали свої матеріали до редакції і писали про актуальні справи!

Листування.

Учасникам літер. конкурсу „Пробоем“, що ще не одержали свої рукописи, в найближчім часі буде вислано з розбором і критикою!

Микола Ольга: В найближчий час відповімо листом.

„Студ. Вістник“ у Львові: За так короткий час бажану статтю не могли заслати. Як ще потребуете її, то напишіть. Надсилайте нам „Студ. В.“!

„Укр. Нац. Рада“ в Брюсселі: Бажані книжки не маємо, але постараємося їх роздобути й заслати Вам. Зверніться ще в тій справі до „Учит. Громади“ в Мукачеві.

Ф. Г. Хуст, М. Н. Берегово, С. П. Мукачево, В. Р. і А. Т. Ужгород: Оскільки часопис „Карпатська Молодь“ буде її на далі так опортуністичний і провадити рабську вихову української молоді, то наше становище і відношення до нього буде, самособою, **негативне!**

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвuje на пресовий фонд 100— Кč (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву), стається основуючим членом часопису української підкарпатської молоді Пробоем. Всім ішим щира подяка.

На пресовий фонд	дальше зложили	До тепер маємо дальших таких основуючих членів:	Кč.
Зі збірки в Сваляві, яку перевіз 13. IX. ц. р. пластуни Бізунівна й Бандусяк:		76. Марія Рошко, учит.	100—
117. Інж. Д. Волковський, Голубине	10—	77. Стефан Брева, студ. філ.	100—
118. Ю. Добей, Перечин	10—	78. Юліан Гутник, студ. мед.	100—
119. Юрко Долинич	10—		
120. Лендел	10—	128. Матренчук	5—
121. Др. С. Юс'ків	10—	129. Оленушинець	5—
122. О. Віммерова	5—	130. Маруся Петричко	5—
123. І. Гопко	5—	131. П. Петричко	5—
124. В. Джумурат	5—	132. Інж. В. Чапля	5—
125. Петро Кацуляк	5—	133. Чубірка	5—
126. В. Кость	5—	134. М. Федак	5—
127. І. Мільфажкова	5—	135. А. Ш.	5—
		136. Нечиткій	5—

(Далі буде І)

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

O B S A H: M. Riško: Modlitba. — Dr. S. Rosocha: Jaka autonomie? — Gonta: Mládež a knížka. — Dmytro Halaj: Ještě jeden klin k rozbijení. — —ij: Džungli v srdci civ. Evropy. — Mychajlo Riško: O „socialistické mravnosti“. — Vasyl Holubanč: Souději... — Učitel: Pědagogické kroužky. — Studentský věstník. — Kronika. — Dopisování — Tiskový fond.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем фізичного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—Кč., ціна про одинокого числа 1—Кč., за межами річно 20—Кč. — Газетоні марки доавовані дир. пошт і телеграфів ч. 321594 VII-1933. — Подається на Поштовий уряд 11.

Число чекового konta 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: др. Стефан Росоха, Прага IV., Лоретанска вул. ч. 180. Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV., Loretánská ul. č. 180.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vychází ke konci každého měsíce. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., cena jednotlivého čísla 1—kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinová sazba povolena řed. pošt. a telegr. čís. 321549/VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Číslo šekového účtu 201.699. Odpo- vědný redaktor, majitel a vydavatel: dr. Stefan Rosocha, Praha IV., Loretánská ul. č. 180. Adresa redakce a admini- strace:

Tiskárna František Loos, Vinohrady, Americká 41.

ПРОБОЕМ

ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ III.
ЧИСЛО 11-12.
ПРАГА
листопад-грудень
1936.

М. Рішко:

В ЛИСТОПАДІ.

Останнє листя воском віяне,
Заводить вітер похоронний
Прошила думи осінь пяна
Дощем і вітром монотонним.

В очах ще слєє свіжий квітень,
Любов в поезії і прозі,
А серце літом розігріте
Вже ранить біль терпкіх морозів.

Чи ж не догнати весну ніколи?
Не вирватись з тюрем погрози?
Ось кінь. Лечу. Дзвенять підкови
Понад сніги, леди й морози.

ДУХ ДОВБУША ВУДІТЕ.

I день і ніч зітхають люди
Зісохлі і понурі,
Важкий тягар усі на грудях
Несуть в нужді і журі.

Над горами ще чорні «мари»,
Туман в селі і місті...
Спиває в серця кров лихвар і
Гуляють колоністи.

Іде зима голодна, люта,
Лиш вітер у стодолі,
А хліб і сіль в шинку ще з літа
Втопився в алкоголь...

О, де ви, де ви, Прометеї,
Щоб просвітити ночі?
За теплий гріш в добрі спіте ви,
А вороги регочуть...

Повстаньте в дужих оборонцях,
Не час дрімати, діти!
Несіть в темряву світлість сонця
Й дух Довбуша вбудіте.

Фанатизм чину.

Часто не хочеться прямо вірити в осяги, які завдячують віймкові одиниці силі своєї волі. Але проречисто говорять самі про себе живі приміри, унагляднюючи рівночасно, наскільки дана одиниця вибивається понад загал. Вічно незаспокоєна туга, голод чину, спрага успіху, жадоба бажання родить послідовно нові й нові події. І totожні прояви можна замітити в найріжнородніших царинах людського діяння.

Великий завойовник — Олександер Македонський на чолі 35 тисяч війська побідив під Іссос армію перського короля Дарія, яка була десять разів сильнішою чисельно. Але це його не вдоволило. Серед невчислимих труднощів іде він від побіди до побіди й сам один став основником одної з найбільших держав, які колинебудь існували. І хоч вмер несподівано вже в 33 році життя й не вспів ще упорядкувати добутих земель, основана держава проіснувала приблизно 200 літ.

Великому мандрівникові — Колюмбові багато разів відкидали пляни його подорожей. Всежтаки його витривалість увінчалася успіхом: відкриттям Америки. І хоч його заслуги стрінулися з невдачністю зависних співгорожан і хоч замість нагороди стрінули його кайдани, не покидав від своєї улюбленої мрії відкривати неізанані шляхи — до смерті. І до відкритих земель зорганізував ще три виправи.

В середньовічу наражувались завойовники духа — великі учени на те, що їхні заскоруалі сучасні спалять їх на кострі, як еретиків. Бо нова наука голосила правди, які видавались суперечні зі здоровим розумом чи церковною науковою. А проте носії нових правд не вагалися їх відкривати й голосити й положили підвалини під сучасну будівлю вірування й знання.

А чи сьогодні не дивуємося тим великим фанатикам чину, які відрікаються приємностей, щоденних звичок, розривок і почестей, щоби продовжати зачату попередниками працю? Чи не дивуємося тим ученим, які досліджуючи властивості лічничих проміннів, палять собі при тому руки й поволі вростають в гріб? Або тих, які на собі випробовують з нараженням життя діяння неізананих ліків, в яких міститься отруя.

Чому мають вони до завдячення свої успіхи? Чи не тому, що опанувала їх одна думка, спихаючи на задній пляни всі другі? — як от приміром у славного математика (й одночасно французького державного мужа) Пуанкаре, який так захоплювався розвязкою математичних проблем, що розвязував їх під час сну. Великі пристрасті, які опановують людину, зосереджують в одному напрямі всі її змагання й підпорядковують собі всі побічні заинтересування й навіть приємності. Великі пристрасті — оті великі прояви волі, які підпорядковують собі всі другі бажання й хотіння. Вони заздрісно бережуть свого вибранця, щоби він даром не витрачував енергії, а спрямував її в одно русло, бажаючи щораз нових, щораз більших успіхів для власпокоєння голоду чину — пристрасті!

Не живуть — а животіють безпристрасні, байдужі, літеплі — одиниці без зацікавлення, радости риску, одиниці без фанатизму віри; яка не сумнівається в правильності раз обраних шляхів, яка не розуміє, не узасаднює, не доводить, але яка хоче й приказує. Бо лише з такого фанатизму віри зродиться фанатизм чину — джерело успіху.

І ми також маємо свою пристрасть, яка виповнює нам ціле наше життя, яка газдрісно береже нас, щоби ми не поклонялися іншим божкам — кумирям, — а лише Й! — Одній — Великій Ідеї, яка нас осліпила й яка веде нас до мети. І тією Ідеєю ми пяні, шалені, безумні! готові на найбільшу посвяту й риск. Та пристрасть заповнює нам майже цілу свідомість і недозволює даремно тратити сили ні часу на побічні, „особисті“ чи „приватні“ приємності чи заняття. Бо все, що віддає нас від ціли, є алом. І приємність чи розривка не сміє стати запереченням наших найважніших завдань. І на пристрасті на святій любові до Батьківщини, а якої випливав неизнімка віра в єдиноправильність наших шляхів, опирається наша мораль! Бо змагати зусильно до ціли, не витрачуючи енергії на побічні заняття й бачити своє щастя в наближуванні до ціли, а не в заспокоюванні вільх звичок і спонук — в суттю моралі.

Сучасний стан Нації вимагає цього неймовірного зусилля загалу й зокрема найактивніших одиниць, яке дозволило би зрівноважити гріхи століть неволі. Мусимо сталити свої характери, щоби голод чину заглушив в нас бажання супочинку чи жадоби приємності. Бо вище розкоші ставимо обовязок. Нашим щастям є цей огонь, яким горимо й запалюємо других до чину, самі не агаряючи! І ми цей огонь викрешемо!

Др. С. Росоха:

„Підкарпатський Банк“ — наш?

На вислід загальних зборів Підкарпатського Банку кожний з нетерпливістю ждав. Багатьох людей цікавило з особистих причин. Знову інші цікавилися, чисто в патріотичного почуття, розвитком одинокого нашого банку.

Однаке звіт в загальних зборів, що принесла преса, розвіяв всі „рожеві“ сподівання і розчарував зацікавлених. Вся преса, без різниці національної і політичної орієнтації принесла розсіяний звіт, але(!) владжений дирекцією банку! Дех я були редактори „незалежних“ часописів і органів теж „незалежних“ партій? Положення в яке сьогодні дістався Підкарп. Банк, є обдуманим, довголітним пляном нам ворожих банкових інституцій! А нині, коли вловили нас на вудицю, то ще й тепер неопамяталися наші „фахові“ редактори! Та ж навіть риба рветься і хоче відорватися від удиці, бо грозить їй смерть. А наші редактори навіть тоді ще несвідомі неминучої своєї небезпеки і під небеса вихваляють ту вудицю. Коли хтось не розуміється до справи, хай не поміщує підсунуті статті!

Офіційний звіт банку написаний дуже хитро і „дипломатично“.

Прочитавши його, чоловік мав зразу гарне враження, вдоволення і радість з великого розвросту нашого банку. Але всякі такі слова, як Кі(г)н, Варзік, Маркл, Тучек, Гаек, банк. числ легіонів, як теж велике вихвалювання та апел до „святого обовязку, довірія“ і т. п., викликають підозріння та примушують ще раз прочитати звіт. Тоді вже моментально радість переходить в обурення. Кожний побачить, що дійсно одинокий наш банк остаточно перейшов в чужі руки.

Звіт з одушевленням стверджує, що Підк. Банк, згідно з принятим реорганізаційним планом „пошириє свою діяльність і стане ведучою установою не тільки Підкарпатської Руси, але і Сх. Словаччини (?!)“, (Але не сказано, що під проводом чехів!) та „що буде всілі засягнути глибоко до кредиту потребуючих господарських ділянок“. „Наразі відкриваються 4 нові філії“ (значить, в плані є ще дальші).

Та це не було би страшне, коли б причиною того розбудовання були наші люди і наш капітал. Але воно в дійсності так не є! Наші люди там тільки фігурують, а всім керують чехи.

Акційний Капітал буде підвищений і видана буде емісія нових акцій. Але чи то акції будуть? Про це довідуємося з оголошення про ті збори: „Уміщення нової емісії акцій є забезпечене в повноті з боку „Банку чехословацьких легій“. Отже „Легіобанка“ знову закупила нові акції і вкладає в Підк. Банк новий свій капітал. А як до цього додати, що „Легіобанка“ вже перед тим диспонували більшістю акцій Підк. Банку, то нам стане ясним, чому: „Банк чехословацьких легій передасть Підкарпатському Банку свою філію в Ужгороді і загальні кредитові інститути в Рахові, Тячові, Севлюші, Хусті, Господарський банк у Вілоку і філію Словацького банку в Тячові. Всі ті установи будуть перетворені в філії Підкарпатського Банку“. Не думайте, що то сталося з якоюсь любові до нас.Хоч в звіті підкresлюється: „Чи малі заслуги у посиленню та поширенню мав банк числ. легіонів у Празі, який в особі своїх представників завжди розумів наші потреби та виходив нам на зустріч більш, ніж від нього вимагали чисто торговельні інтереси“. Аж доки не прожер цілий Підкарпатський Банк, що тепер станеться сам філією „Легіобанки“ і всіма своїми філіями (і з „переданими“!).

Як воно до цього дійшло?

Хто хоч трошки познайомився з банковою політикою той зрозумів: для того, щоб опанувати конкуренційний банк, незамітно уділюється йому позики на вигідних умовах. Коли фінансований банк є в найбільшій скруті, виповідається позичка. Ясна річ, що банк не може позички виплатити. Тоді фінансуючий банк диктує свої тяжкі умови. Першим кроком є досадження своїх функціонарів на ведучі місця. Дальнім кроком є підвищення акційного капіталу, при чому нові акції перебере фінансуючий банк за свої позичині гроші. І тим самим в паном ситуації! Капітал — 100 мільйонів корон (заповіджений у звіті), банк і так дістане лише при 5% за 16 літ. А це в зменшенні нашого народнього майна, бо він поплине далеко від нас. Про нове відпущення наших урядовців з „причин ощадності“, а за

півроку приняття нових, чужих урядовців, навіть і не треба згадувати. Як теж і про те, що розумна банкова політика каже не міняти назви санаційного банку, щоб тим не стратити довір'я до населення. Бо, не назва, але головне те, кому плине дохід!

Отже, від тепер буде тут фігурувати тільки звучна фірма „Підкарпатський Банк“, а час від часу в „патріотичних“ відозвах до громадянства будуть лунати красномовні слова „руський“ чи навіть „український“ банк, „національна інституція“ і т. д. і то за підписом наших людей! Будемо там статистами, почесними функціонарями та без сумніву к лібантам. Але за те провід банку, вплив на його діяльність і на фінансові банкові операції, користь з нього — буде таки в чужих руках!

Як вершок анальфабетизму в банкових справах, „фахових“ редакторів, є радість, що в управі банку будуть два заступники уряду. Мовляв тим „управління банком набуває великої певності та здобуде на престижі перед широкою клієнтою. Інакше кажучи, бевпосередня участь представників держави в управі банку дає запоруку того, що господарство банку піде рівними й правильними шляхами“... Кожний, хто тільки трохи занюхав з банківництва, а навіть вистачить прочитати закон про санації банків, то довідається, що держава примусово дав своїх заступників до нею санованих, задля алої господарки, банків.

Отже, присутність заступників уряду є відмінним явищем і тим найбільшим злом, що ваагалі може в банківництві існувати.

На кінець можемо собі зробити висновки: „Підкарпатський Банк“, хоч формально залишиться „українським банком“ і ніби самостійною нашою фінансовою установою, фактично перейшов до чужих рук. Сміло можемо його вважати підкарпатською філією „Банку чехословакських легій“.

Для доказу вистачить навести:

1) Подавляюча більшість акцій належить „Легіобанці“; 2) Генеральним директором Підкарпатського банку є чех Яромір Гушек; 3) На 7 нових членів в управі вибрано аж п'ять чехів: два центральні директори „Легіобанку“ Вараїк і Кукала, др. Маркл і два заступники держави (певно чехи!), а тільки два тутешні; 4) До надаїрної ради знову три чехи: Тучек, Гаек й Ільма і лише два автохтони.

Отже, чехи і чеський капітал від нині в цілості будуть під нашою фірмою і патронатом наших людей, керувати господарським і політичним життям українського Підкарпаття!

Нічого собі догосподарились... Ліпше було би, як би Підкарпатський Банк був з капіталом тільки 100-тисячним, але дійсно нашим і ні від кого невалежним, як тепер з 100-мільйоновим, але за те чужим. Це мав бути мементом і поученням на будуче!

ОСТОРОГА!

Справою засновання українського щоденника повірений „комітетом“ якийсь Др. Бриндзан. Теж виказується уповноваженням від п. Др. Михайла Брящайки. Звертається публіці увагу, що про Дра Бриндзана ходять дуже погані вісті. Всюди де появиться, обтягує людей на великі суми.

Чи п. Др. М. Брящайко ручить тим людям, яких п. Бриндзан обтягне, уживаючи його посвідки?

ДО ЧОГО ДОЖИЛИСЬ?...

Чех, жид, і мадяр
кваліфікують українське учительство Рахівщини.

Народовецьке учительство Рахівщини дуже добре зрозуміло тенденцію заступника шкільного інспектора В. Шкарпішка вже по першім засіданні кваліфікаційної комісії (за 1934-35. шк. р.) під його веденням, тенденцію з дискваліфікувати це учительство.

Вислід тієї першої „шкарпішківської“ кваліфікації був аж занадто ясним для нашого учительства: бевоглядне зниження не лише загальної ноти, але й нот за поодинокі точки кваліфікації, щоб забезпечити тим можливість і дальнього принижування — дискваліфікування нелюбого, національно чужого інспекторів чехів, українського учительства.

По розвільні кваліфікаційних посудків за шк. рік 1934-35 скарги посыпалися, як з рукава. Було то в квітні 1936. Не відомо, чи ті скарги були предложені ІІ. кваліфікаційній інстанції. Мусимо тут лише зазначити, що кваліфікаційна комісія, скликана Шкарпішком в осені 1935, не була повна, отже і рішення ІІ не мали б уважатися за правосильні. Різні скарги рахівського учительства до шкільного реферату, до Учительської Громади і до губернатора Підкарпаття не досягли цілі. Заступник інспектора В. Шкарпішек мав перевагу супроти українського учительства, а то в двох відношеннях: 1) він чех, 2) стався він так десь перед півроком (після великого напливу скарг на нього!) „дуже агільним“ членом числа соц. дем. партії.

Як чех, маючи добру підтримку з боку заїзного руїнника нашого шкільництва кр. інспектора Вондрачка, а як соц. демократ, користуючися повними симпатіями „українських товаришів“ в видаваним за чеські гроші „Впередом“, Шкарпішек, чех, цього року закликав до кваліфікаційної комісії для горожанських шкіл ще одного чеха, потім одного жида, одного мадяра і з тією інтернаціональною кваліфікаційною комісією кваліфікує „русинських“ учителів. Отже, цілком після програми „Подкарпатських Гласів“ які вже давно проголошували, що чехи, жиди й мадяри мають вести „цей пастуший люд“ до „культури й благобуту“.

Ясно, що цей „пастуший, некультурний люд“, лише тоді піде за жидами, чехами й мадярами, коли позбудеться своїх українських учи-

телів. А це останнє завдання якраз і мають на цілі кваліфікаційні комісії, створювані з осібняків типу Шкарпішка. Учителі українці, як елемент „меншевартісний“ в порівнянні з жидами, чехами й мадярами поступово мають бути замінені представниками цих трьох культуртрегерських націй на Підкарпатті й тим Рахівщина буде вповні звільнена для „державнотворчих плянів“ Шкарпішка.

Який же висновок зі всього повищого має зробити учительство Рахівщини?

1) Передовсім має з усією рішучістю заявити Шкарпішкові, що кваліфікування учителів, навіть і українських, не сміє стотожнюватися з таємницею поліційною характеристикою різних злочинців. Розуміємо, що „авичка — друга натура“, однак учительська „карієра“ вимагає все ж таки інших методів підходу до людей, ніж служба в поліції, хочби й у Певінку коло Братислави, по перевороті.

2) Кваліфікація має дві сторінки: а) матеріальну (різні вигоди доброї, а невигоди злої кваліфікації) і б) моральну (підвищує або понижує самосвідомість учителя).

Хоч матеріальна сторінка кваліфікування українського учительства й але відіб'ється на нім, все-ж таки учительство Рахівщини з погордою може заявити, що кваліфікація, яку провадить Шкарпішек, „шкільний інспектор“ в воєнною учительською матурою (З річники учительського семінаря в 1916 році!!!) й з „педагогічним досвідом“ попередньої поліційної(!), морально його не зобовязає.

3) Наука й досвід, яких вазнали українські учителі Рахівщини від такого „виникаючого піндаґога“ в для учителів дуже цінними й напевно придадуться в дальшій боротьбі проти всіх наших словянських і несловянських „приятелів“ у вівчій шкурі!

Регістратор:

Із життя і преси.

„Український Самостійник“ (ч. 9.) приносить „спростування“ п. Григорієва на статтю „Достойно — недостойно“, якої автор піддав критиці упадок публичної моралі серед української еміграції і навів „випадок, як український партійний політик т. зв. визначний діяч і вчений, перед чужими відповідальними чинниками називав своїх братів-галичан „ракушаками“, германофілами і т. д.“

З того приводу „У. С.“ пише: „На основі цього „спростування“ бачимо, що п. Григорій ділить українську еміграцію на „ракушацьку“ і на „москвофільську“. Кого зачислив п. Григорій до ракушацької групи, можна догадатися. Це без сумніву галицькі українці, які були колись австрійськими громадянами... Отже, хоч би п. Григорій, як не „спростовував“, він не може викрутитися з того, що вжиттям цього слова (ракушацький) він не лише до живого образив галицьких українців в їхніх національних почуваннях, (повторюємо: лише до них п. Григорій слово „ракушацький“ приklav), але допустився супроти них і певного роду доносу, (бо в чеській мові це слово обидливе й то-

тожне во словом „зрадницький, ворожий до всього чеського“), кидаючи на них підозріння ворожості супроти чехословацької держави”.

Отак робить той, що хоче вчити „моралі і чести“ інших!

„Вперед“ (ч. 18) пише з приводу появи першого числа органу Української селянської партії: „Народня Сила“ — „доказ бевсилля націоналістів“. „Вперед“ помішав собі терміни. Бо поява часопису, якраз означав силу націоналістів, зріст українського націоналістичного руху. Бевсилля є тоді, коли все упадав, як наприклад соціалістична „до перемоги“ впала і більше не встала вже по 3 числі, що є доказом упадку соціалізму, а в ним і цілої чеської соціал-демократичної партії на Підкарпатті!

„Русські“ про себе. Всім нам звісно, що підкарпатські московфіли, які залишки називають себе „рускими“ не уміють „па русски“ то є по московськи. В останній час одні одним докучають тим. Головно Фенцикові зацикається невіяння російської мови. „Рус. нар. Голос“ вже кілька разів писав, що „руsskі“ не уміють „па русски“. В 107 числі пише: „надо внать хотя би родной язик, ілі язик за который они стоять“. „Но наши непогрэшімы не только своево языка не знают, но в цитатах із другіх языкоф делают ошибки“.

Земля і Воля (ч. 15) наперед з одушевленням вихваливши „великі“ заслуги Розспіала для Підкарпаття, пише: „Ми (Ст. Ключурек і компанія!) редакція „Землі і Волі“, долучавмося до святкування цих уродин і бажаємо панові краєвому президентові Антонові Розспіалові, щоб ще багато, багато, (!) святкував (але десь в Чехії!) свої уродини серед такої любови (???), яка його тепер з нагоди його сімдесятилітніх уродин, оточув. Многая і благая літа!“

Як видно, точно придержується власади: Чий хліб їси, того пісню співай“!

Учитель:

Гуснай знову на овиді?

Надходять вісти, що Юлій Гуснай, авісний з заколоту в „Учительській Громаді“, що його викликала чсл. соц. дем партія, коли то (перед роком) п. Гуснай так легковажно врікся своїх обов'язків (голови У. Г.), не подаючи достаточних причин такого кроку і виступив з членів У. Г. — тепер голоситься анову в члени У. Г. З того приводу пише „Земля і воля“ (ч. 16-17): „Ця вістка кидає дивне світло на поступ не тільки самого Гуснай, але й на цілс всдення соціал-демократичної партії, яка примусила навіть Юлія Ревая, щоби відмовився головування в Громаді, бо інакше грозили йому позбавленням посольського мандату“. „Ми цікаві знати, що чи поступ Гуснай тепер є щирим, чи тільки це в нього тактика. Бо судячи по тих різних ексцесах і подіях, які тоді відогралися між соц. демократами й Учительською Громадою, на що доплатило пару членів Учительської Громади, можна тут рівно думати“.

За це з обуренням накинувся „Вперед“ (ч. 22.) на „Землю і Волю“, що дозволяє собі сумніватися, чи щиро той вчинок робить п. Гуснай, чи ні“. Бо „тим зводить в блуд громадянство“ (?). І твердить: „І коли п. Гуснай виступив був з Учит. Громади, то значить, були поважні (?) причини й до тих причин легковажно підходити не можна. (А чому про них ніхто нічого не знає? прим. моя). До того провід соц. дем. ніколи своїм членам не забороняв бути членами Учит. Громади, а навпаки цю Громаду всіми силами підтримував. (Та це вже чиста брехня! — пр. моя). Провід соц. дем. партії не підтримував фашистівських (???) елементів, які хотіли використати фах. учит. організацію для політичних цілей і проти того виступав рішуче й безоглядно“.

Виснення і оборона п. Гуснай чсл. „Впередом“ дійсно підоэріла. Мусимо проте застановитися над нею, обдумати і на учительськім конгресі 10-12 січня в Ужгороді її розібрati та вивести належні висновки!

Учитель:

Педагогічні кружки.

Район бичківський.

Коли в „Пробоєм“ для цієї теми в окрема сторінка, тоді подам і я своє зауваження до педагогічного кружка бичківського району.

Я, як службово молодий учитель в цім кружку брав участь вже кілька разів. Що би правду сказати то на таких „педагогіческих совищаннях“ дуже мало педагогічного можна научитися.

Тут сходяться учителі, що би побачитися, поговорити. Навіть декотрі з цього приводу дуже щасливі, бо по куточках весело пощебечуть по „рідному“, таки так — по „панськи“.

А коли зачнеться це „совищання“ і хтось подасть серіонішу критику, чи прочитає якийсь цінний реферат, на пр.: „Знання рідної укр. мови“ і шановання її в школі й поза школою і т. д., аж тоді зачинав все запалюватися і „філозофувати“.

Зразу повстануть два табори — так би сказати табор „старого й нового завіту“ і тоді, чи в рація чи ні, всі „старозавітники“ одним тоном трублять, та криком змагаються замовчати молодших учителів. (Такий припад стався в селі К., коли учит. з молодшої генерації прочитав рефарата на вище згадану тему).

Тут є така тактика, що „старі“ нічого не роблять в педагог. кружку, бо мовляв — вони цього вже не потребують. (По моєму, по більшій часті, вони це малиб робити, бо мають довголітну практику за собою і з цього приводу мали би повчати молодших) Але тут робиться якраз навпаки. Учитель, що ледви заняв своє місце вже мусить переводити практично науку, критикувати і реферати читати. Та це не було би віде, хай би „старі“ вже сиділи, але вони потім горлають, що їх „молодші“ не будуть поучати і т. п. Але, коли молодший учитель в дечім помилиться, то вже для „старших“

ліпшої радості ані не треба! Цілком інша картина повстане, коли хтось з „старозавітників“ візьме слово. Всі „старозавітники“ оплескують та домагаються протоколярного призначення для цього. Коли такий „старозавітник“ говорить, то звичайно поперемішує все, як горох з капустою. Поперемішув роди, відмінки, звороти і додасть до того: мадярські, церковні і московські „окончання, то з цього поправді могла би бути „фігля“. Але молодша генерація цьому не тішиться, а навпаки — ганьбиться, що декотрі учителі свій вік прожили між тим народом, якого мали навчати, а вони не щоби його навчили але й самі його мови не навчилися, бо їм миліша чужа-мадярська мова. Тому хай молодий учитель відважиться скритикувати мову такого „старозавітника“ який крик всі „старозавітники“ підіймуть! Тільки щастя, що молодша генерація їхнього крику вже не бойтися, а поступає по можливості за вимогами модерно-діяльної педагогіки.

Чи не було би ліпше, коли би місто цих так маловажливих „педагогіческих совищаній“ повстали районові, чи окружні одно або дво-денні педагогічні курси, де би викладали і поучали, як теоретично так практично визначніші педагоги ?!

Чи не було би з цих педагогічних курсів багато більшої користі, як з цих перестарілих „педагогіческих совищаній“?

Для розваги.

Чи знаєте ви, що таке малорос? Ні!? Це, просто кажучи, ні те, ні се. Він бачите, походженням українець, по вихованні — руський (на Підкарпатті мадяр — Прим. ред.), переконаннями — незнайко у всім, що торкається рідного народу, а характером — трус, себелюб і раб. Отже і є малорос! (Винниченко в романі „Хочу“).

Спільне. А. Що в спільні між чехами і українцями?

Б.: Хибаж то, що одні і другі в словянами!

А.: Ні! чехи мають історичні землі, а українці історичних ворогів.

Переконався. А.: Чому в „Впереді“ так рідко стрічається назва „українець“?

Б.: Бо редактор „Впереду“ переконався, що він не лише Німчук, але і справжній чехословак!

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

Союз Підкарпатських українських Студентів у Празі.

Майже кожну неділю відбуваються членські сходини, на яких крім рефератів розбираються біжучі студенські справи.

1. листопад відсвяткував Союз разом з Академічною Українською Громадою. З Союзівців активну участь взяли в програмі свята М. Підмалівський (диріг. Укр. Акад. Хору), голова Союзу Ю. Кене і Д. Галай.

8. листопаду відбувся реферат М. Сороки: „Значення спорту“.
15. листопаду реферат А. Хмарука: „Деякі замітки до питання українського націоналізму“.

22. листопаду реферат Др. С. Росохи: „Підставові засади націоналізму.“

13. грудня Союз влаштував разом з „Просвітою“ Миколаївський вечірок.

Крім того союзівці участь кожного вечера в курсах горожанської і народної школи в „Просвіті“.

На Різдвяних феріях союзівці працюватимуть у „Просвітах“, а на Різдво переведуть коляду в користь „Пробови“, або улаштують представлення.

Філія Союзу П. У. С. в Братиславі.

14. листопаду відбулися загальні збори. До виділу ввійшли: голова — М. Товт, студ. мед., секретар — І. Попович, студ. мед., скарбник — С. Ботош, студ. мед., соц. реф. — В. Кондрачин, студ. філ., культ. реф. — В. Гудяк, студ. прав., бібліотекар — П. Нірова, ст. прав. збори вислали протест проти одобрення неграмотних „рускіх учебників“. Адреса філії: Іван Попович, інтернат на Лафранконі, Братислава.

„Путішествіє“ студентів до Варшави.

Відколи Фенцик стався приятелем поляків і за їхні гроші, за „польські злоті“ видає свої газети, увійшло вже прямо в „моду“, що кожного року посилає до Варшави на „студії“ своїх васалів з рядів „карпаторусського студенства“. Цього року вислав аж п'ять. Тільки заграницьких стипендій не дас Польща цілій республіці, як самому Фенцикові для вихови модерних яничарів для Підкарпаття. Тепер у Варшаві перебувають (у вишколі!): П. Теняк, І. Ковач, Лінтур, Хіминець і...

Як московофіли допомагають своїм студентам?

„Рус. нар. голос“ з 28. XI. ц. р. в статті „Что делает Р. Н. Фонд?“ стверджує, що той Фонд вже в першім році (1934?) своєї діяльності дав допомогу студіючій молоді на суму 20.141 кор. і 10 сот. На дніх т-во „Друг карпаторусського студенства“ в Мукачеве власло для Олоса, Фечера й Лендела по 600— кч. А скільки допомагав фонд Фенцика та інші всякі общества й фонди. Не згадуємо вже скільки московофільські студенти вижирають грошей: аграрних, право-славної і греко-католицької капітули. Тому не дивно, що з московофільських студентів більше удержанується в Праві, як з українських, з яких більша частина студіює і учителює, дістає туберкульозу, а деякі і... вмирають.

Де наші допомогові товариства? Де меценати? Де ті приятелі українського студенства? Де ті патріоти, яким лежить на серці національна справа, якої ведення дуже легко можуть перебрати московофіли, бо будуть переважати в інтелігенції з високошкільним образуванням?! Вже від появи „Пробови“ бемо у давнін тривоги й вказуємо на катастрофальний стан українського студенства, що з року на рік

зменшується. Цього року прибуло до Праги нових 24 москофіли й лише 11 українців! Хто, або котра організація вислава на студії хоч одного студента? Скільки вислава „Учительська Громада“, що могла дати в позичку державі 20.000 кч?! А скільки „Шкільна Матка“, „Просвіта“, „Педагогічне Т-во“ й т. д.? Хто відгукнувся на „Стипендійний фонд“ оголошений в попереднім числі „Пробоем“?

Ми не віримо і не хочемо вірити, що українське громадянство не може допомагати своїм студентам. Навпаки, знаємо, що страшні гроші від нашого громадянства розходяться на зовсім безцінні, так би сказати, справи. Тому рішуче домагаємося, щоб українське громадянство приступило вже раз до допомоги своїм студентам. В іншім разі на його совісти буде лежати доля українського студенства і буде відповідальніше за сучасний і будучий недостаток української високошкільної інтелігенції!

ХРОНІКА.

Російська гімназія в Празі.

Цього року мав 27 нових учеників з Підкарпаття. Всіх разом є біля 50. Чеське міністерство дав цій московській гімназії повні стипендії для українських дітей з Підкарпаття, щоб чим більше виховати для Підкарпаття яничарів. За те, міністерство не дозволяє приймати до української гімназії в Ржевицях, українських дітей з Підкарпаття. От „славянська солідарність“.

На слідуючий рік українську гімназію перенесуть до Праги й заведуть в ній чеську викладову мову. Так віддячуються чехи українцям за український хліб, що зіли їхні легі на Україні і за зброю, яку дали українці чехам!

Де є справедливість?

Перед роком драгівський „нотарський таємник“ п. Йозеф Лебеда (чех) допустився був великого шахрайства над драгівськими й золотарівськими громадянами в ввязку з вироблюванням різних контрактів і продажею полонини Менчула та допустився інших карних деліктів. За те був арештований і посаджений до тюрми. Але заходами адв. Др. Лібуса й за зложеннем кавції був випущений на волю. „Патрачка“ за „патрачкою“ приходила до Драгова й справа дана до суду. Але за ласкавого „патронату“ окружного начальника п. Лебедові не тільки нічого не сталося, але був знову повірений функцією „нотарського таємника“ в Бедевлі! Де справедливість? Якби щось подібне зробив якийсь автохтон, то відсидів би добрих пару років у тюрмі й ніколи вже не дістався б до держ. служби. До цієї справи ще повернемося!

Фенцик і польські златі.

28. XI. відбувався в Ужгороді судовий процес проти Фенцика. Свідок Василенко (руsskij) зізнав, що на його запит: відки будуть для партії гроші, Фенцик відповів: „помогут“ поляки, Глинка й Стржібрний. Свідок Др. Жидовський (руsskij) заявив, що в 1927 р.

Фенцик Йому сказав „что он был в Мадярії і что положеніе таково, что деньги будуть, только нужно работать“. Перед тим ще Др. Недвільський (моск. еміг.) візняв, що б. польський консул М. Свержбинські дійсно вміщував у газеті Фенцика „Карпаторусский Голос“ свої статті. Дальше візняв Др. Жидовський, що коли з'явилися перші вісті (відкриття ужгородського „Українського Слова!“) про те, що рух („движение“) ширений газетою „Карпаторусский Голос“ піддержується польськими кругами і що Др. Фенцик може бути арештований, Др. Жидовський стрінувся з польським конзулом. Той був надзвичайно сквильзований питанням, що буде з „движением“, як Фенцика арештують і питався свідка, чи не міг би він взяти, на лихий случай, про від того „движения“? Суд відложений і покликаний дальший свідок.

Таким способом шириться „рускость“ на українськім Підкарпатті.

Фенциків „Наш Путь“ — „лжетъ“.

„Наш Путь“ (з 21. XI.) надписав великими буквами „Наши акції против українізаціи...“, де навів цілу масу сіл, що ніби мали вислати Фенцикові протест проти „українізації“. З деяких сіл повідомили нас, що за ніякі „акції і протести“ не анають. Треба прослідити взагалі всі фенциківські „акції“!

Протести проти „руsskіх учебників“.

Проти одобрення міністерством шкільництва й нар. освіти неграмотних „руsskіх учебників“, висилають протести з усіх українських культурних і політичних інституцій на Підкарпатті. Вже вислано більше, як 300 протестів.

З Праги вислано підкарпатськими організаціями 10 протестів між ними: Союз Підкарпатського Українського Студентства, Філія Т-ва „Просвіта“, Т-ва Українських Католицьких Студентів, Академічне т-во абстинентів, Спілка робітників, Клуб підкарпат. Ольд-Скавтів, Редакція часопису підкарпатської молоді „Проблем“ і т. д.

Копії протестів заслано голові „Народньої Ради“ дир. А. Волошинові в Ужгороді.

Цінна праця.

22. XI. ц. р. висилало численні радіо концерт українських народних пісень нересницького хору під проводом упр. шк. п. Буркацького. Концерт випав прекрасно. П. упр. Андрій Буркацький заслуговує повного признання і може бути вайцем і прикладом гідним до наслідування всіми українськими учителями. Безперечно, що неграмотне вступне слово, якогось осібняка, зовсім не підходило до концерту українських народних пісень!

Св. Йосафат в Празі.

26. XI. ц. р. підкарп. священники, що служать у війську в Празі влаштували Академію в честь св. Йосафата. В програмі взяли участь отці: А. Медвідь, В. Похіл, П. Погоріляк, М. Мураній, Д. Бачинський, І. Сливка та ін. Безперечно, що академія спричинилася до популяризації українського святого серед чеських католиків.

25-ліття Українського Пластового Уладу.

28. і 29. XI. ц. р. Союз Українських Пластунів Емігрантів, що є одиноким легальним представником Українського Пластового Уладу, який польська влада розвязала в 1930 р., відбув свій зізд і улаштував Пластову Академію, що гідно відсвяткувала 25-ліття Українського Пласти. Багато привітальних промов, маса писемних привітів тільки ствердили значення Українського Пласти і тим відзначили запопадливу діяльність Союзу Українських Пластунів Емігрантів у Празі.

Зізд українських соколів.

6. XII. ц. р. достойно відбується зізд рух. т-ва „Український Сокіл в Празі“, що побіч СУПЕ вважає собі за ціль виховати добрих українських руховиків і — руховичок з гаслом: В здоровім тілі — здорові душа!

Стипендійний фонд „Пробоєм“.

Просимо всіх перечитати собі про цей фонд з попереднього числа.
Дальше пожертвував на „Стипендійний фонд“ лікар п. Др. М. Малінський 250— кч.

Хто буде черговий?

Гроши посилаєте на чекове кonto „Пробоєм“ чис. 201.699 з допискою: „Стіпфонд“.

Від редакції.

Категорично домагаємося щоб всі „передплатники“ заплатили свій довг за часопис „Пробоєм“ найпізніше до кінця 1936 року. Також і ті мусять заплатити за цілий річник, що евентуально це число завернуть.

Заявляємо всім наперед, що всіх довжників постараемося примусити вирівняти свій довг всіми можливими способами й без огляду на середники та не дивлячися чи буде хтось тим скомпромітований чи обиджений!

Гроши просимо переслати складанками (чеками), які дістанете на кожній пошті. Напишете на них число 201.699 й адресу „Пробоєм“.

Дописувачів просимо, щоб вчас надсиали матеріали. До слідуючого числа, що вийде 5. січня 1937 просимо заслати найпізніше до 20. грудня 1936.

Пробоєвиків просимо перевести на Різдво коляду, збирку або представлення в користь „Пробоєм“!

Закликаємо всіх кольпортерів, що приняли до розпродажі:
1) Гори говорять... 2) В Карпатах світає і 3) Числа „Пробоєм“, щоб до кінця 1936 р. заслали за них гроши, або завернули книжки й часописи. Хто того не виконає, опублікуємо його імя в наступному числі!

НОВИНА!

Вже появилася вартісна брошура „СВЯТО ДЕРЖАВНОСТИ“, що в багатою збіркою матеріалу до влаштування свята. Містить цінні історичні та літературні тексти, інсценізації, вказівки щодо декоративного та музичного оформлення та ряд ілюстрацій. Кожний учитель та інтелігент повинен й мати. Ціна 5—Кч. Замовляйте в адміністрації „Пробоєм“.

ЗА НАЦІОНАЛЬНУ КУЛЬТУРУ!

Українці! Розвбудовуйте — Ширіть — Рішуче передплачуєте:

Вістник з його квартальним, в якому появилася чергова книжка Д. Донцова: „Дурман соціалізму“, Львів, Чарнецького 26, м. 21.

Самостійну Думку з ІІ виданнями, Сегнауті, str. Petrovici 2. Romania.

Новий Час, український ілюстрований щоденник за 45—Кч на чверть року й дістанете безоплатно „Історію української культури“ на 860 сторонах, або передплатіть ілюстрований двоєденик „На ш Прапор“ за 10 Кч місячно й дістанете кожний місяць безоплатно книжку на 128 стор. Львів, Костюшка 1/а.

Для дітей замовте „Давіночок“ за 8—Кч на рік. Львів, Косцюшка 1/а, або „Світ Дитини“ з бібліотелою за 25—Кч річно. Львів Зіморовича, 3.

Дешева Кижка, двотижневик. В окремих книжках розглядає усі справи звязані з українським життям минулого й теперішнього часу. Річна передплата за 24 книжки тільки 20—Кч Львів, Скарбівська 35.

ПОМОЖІТЬ!

До всіх бувших учеників берегівської гімназії звертаємося в закликом: поможіть тяжко хорому облюбленому своєму професорові! Не віримо, що не можете і що того не зробите!

До українського громадянства: поможіть своєму письменникові й поетові, що стільки разів оспіував наш Рідний Край!

Гроші слати на адресу: о. Юрій Станинець, Салдово, п. Сокирниця.

Всіх жертводавців опублікуємо, при закінченні збірки, в „Пробоєм“, тож спішіться, щоб не було пізно! Ред. „Пробоєм“.

Листування.

Ю. С. Севлюш: Щира подяка за 9 нових передплатників. Як чоловік схоче, все може зробити!

Др. А. і Л. Г. Свалява: За інформації дякуємо.

І. Р. Мукачево: Радуємося, що Ви самі прийшли до такого переконання. Тільки безпереривна праця над собою, удосконалює людину! Більше листом.

О. К. Торунь: Дістали останній лист? Чекаємо обіцяні передплати й на пресовий фонд!

П. Д. Мукачів: За 17 нових передплатників дякуємо. Закладення гуртка прихильників „Пробоєм“ витабмо. Щирий привіт всім Вам!

В. Л. і М. Ш. Івки: Правду має М. Ш. Ждіть лист. Збирайте на пресовий фонд „Пробоем“!

С. Д., І. Р., Л. Х. з Тячівщини: Чекаємо на Вашу допомогу. Подайте відомості про Вашу працю! Чому замовили?

Синевірський: Дякуємо за лист. Подавайте частіше відомості!

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвуючи на пресовий фонд 100— Кč (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву), стається основуючим членом часопису української підкарпатської молоді Пробоем. Всім іншим щира подяка.

На пресовий фонд пальше вломили:	До тепер маємо далиших таких осно- вуючих членів:	Кч.
137. Ю. Секереш, дорож. комісар 50— Зі збірки в Сваляві, яку перевели 13. ІХ. ц. р. пластунів Білунівна й Бандусян: <i>(Продовження)</i>	79. Осип Феделеш, студ. техн.	100—
138. Інж. Д. Угринюк 3—	80. Адальберт Немеш, студ. мед.	100—
139. Тиракчова 3—	147. Н. Н. 2—	2—
140. Н. Василь 3—	148. Петро М. 2—	2—
141. Н. Бура 2—	149. Гоудачук 2—	2—
142. Крайнівна 2—	150. П. Довганич 1·50	1·50
143. В. Курах 2—	151. М. Вайда 1—	1—
144. І. Марко 2—	152. Гетик 1—	1—
145. Н. Н. 2—	153. В. З. 1—	1—
146. Попадич 2—	154. Козма 1—	1—
	155. І. Тарканій 1—	1—
	156. Анна Яблонець 1—	1—

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

O B S A H: M. Riško : Básně. — S. Gonta : Eanatismus činu. — Dr. S. Rosocha : „Podkarpatská banka“ naše? — Kam spějeme?... — Registrator : Ze života a tisku. — Učitel : Husnaj zase se ukazuje? — Učitel : Pedagogické kroužky. — Pro zábavu. — Studentský věstník. — Kronika. — Z redakce. — Oznámení. — Dopravování — Tiskový fond.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кч., ціна поодинокого числа 1—кч., за границею річно 20—кч. — Газетові марки дозволені дірп. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. — Подається на Поштовий уряд 11.

Число чекового konta 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: dr. Stefan Rosocha, Praha IV., Loretánská ul. č. 180. Adresa redakce a administrace:

PROBOJEM, Praha IV., Loretánská ul. č. 180.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vychází ke konci každého měsice. — Předplatné v ČSR: na rok 10— kč., cena jednotlivého čísla 1— kč., do ciziny ročně 20— kč. — Novinová sazba povolena řed. pošt. a telegr. čís. 321549/VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Číslo šekového účtu 201.699. Odpo- vědný redaktor, majitel a vydavatel: dr. Stefan Rosocha, Praha IV., Loretánská ul. č. 180. Adresa redakce a admini- strace:

Tiskárna František Loos, Vinohrady, Americká 41.